

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

LEARNING MANAGEMENT FOR DEVELOPING HIGHER SECONDARY
SCHOOL STUDENTS' ETHIC IN SOCIAL STUDIES, RELIGION AND
CULTURE LEARNING AREAS IN PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS
(GENERAL EDUCATION), MUEANG DISYRICT, NONGKHAI PROVINCE

พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

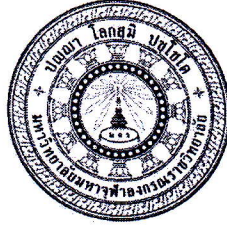
Learning Management for Developing Higher Secondary
School Students' Ethicd In Social Studies, Religion and
Culture Learning Areas in Phrapariyattidhamma Schools
(General Education), Mueang District, Nongkhai Province

Phamaha Ampol Dhanapañño (Chaisaree)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Teaching Social Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเรื่อง
“การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การสอนสังคมศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์)

กรรมการ

(ผศ. ดร.วิทยา ทองดี)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประยูร แสงใส)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ. ดร.วิทยา ทองดี

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประยูร แสงใส

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาอำพล ชนปญโญ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
- ผู้วิจัย** : พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ. ดร.วิทยา ทองดี ป.ธ.๓, พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา),
ศษ.บ. (ประถมศึกษา), ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา),
Ph.D. (Social Science)
- : ผศ. ดร.ประยูร แสงใส, ป.ธ. ๔, พธ.บ (สังคมศึกษา), M.A. (Education),
P.G.Dip. (Journalism), Ph.D. (Education)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๙ มกราคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ เพื่อศึกษาและเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีสมมติฐานการวิจัย คือ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันและมีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ การศึกษานี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๕๔ รูป โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่า (f-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่า (ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา รองลงมา คือ ด้านสื่อการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยการทดสอบค่า F โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน

ทางเดียว จำแนกตาม ชั้นเรียน ขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านหลักสูตรสาระสังคมศึกษา รายวิชาต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและหลักสูตรต้องสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนต้องมีความรู้ความสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี และจัดกิจกรรมให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้ อภิปรายซักถามและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ และการจัดการเรียนการสอนต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี ด้านการวัดและประเมินผล ครูควรมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและครูควรมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

- Thesis Title** : Learning Management for Developing Higher Secondary School Students' Ethicd In Social Studies, Religion and Culture Learning Areas in Phrapariyattidhamma Schools (General Education), Mueang DisyRICT, Nongkhai Province
- Researcher** : Phamaha Ampol Dhanapañño (Chaisaree)
- Degree** : Master of Arts (Teaching Social Studies)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Asst. Prof. Dr.Vitthaya Thongdee, Pali III,
B.Ed. (Social Studied Teacing), B.Ed. (Elementary Education), Ph.D.(Social Science)
- : Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai, Pali IV,
B.Ed. (Social Studies), M.A. (Education), Ph.D. (Education)
- Date of Graduation** : January 9, 2019

Abstract

The aims of this study were: to study and compare the opinions of the samples towards the learning management for developing the Higher Secondary school students' ethics in Social Studies, Religion and Culture Department in Phrapariyatti Dhamma schools (general education) in Mueang district, Nongkhai province with its primary hypothesis that the mean scores of the opinions on the learning management for developing the Higher Secondary school students' ethics in Social Studies, Religion and Culture Department in Phrapariyatti Dhamma schools with the difference of samples' factors: levels of education and school sizes were different with the statistical significance level of 0.05. This study was conducted by the survey research with 354 sample, selected by simple sampling and using a questionnaire to collect the data. The statistics used were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, f-test and ANOVA.

The research results were as follows:

1) The mean scores of the learning management for developing the Higher Secondary school students' ethics in Social Studies, Religion and Culture Department in Phrapariyatti Dhamma schools in overall and each studied aspect perspectives were at a high level. The highest one can be seen in that of Curriculum and Social Studies, followed by Learning Media and Learning Management, Measurement and Evaluation and Learning Activities respectively.

2) The comparison of the opinions of the samples towards the learning management for developing the Higher Secondary school students' ethics in Social Studies, Religion and Culture Department in Phrapariyatti Dhamma schools showed the differences of the f-values according to the samples' personal factors: levels of education and school sizes with the statistical significance level of 0.05; this was consistent with the set hypothesis.

3) The suggestions on the learning management for developing the Higher Secondary school students' ethics in Social Studies, Religion and Culture Department in Phrapariyatti Dhamma schools (general education) in Mueang district, Nongkhai province are that in terms of 'Curriculum and Social Studies', the learning subjects should be suitable and consistent with the needs and the curriculum must be integrated with the local needs; in terms of 'Learning Activities', the students must have knowledge and be able to apply new innovations properly; the activity management should be up to date and be applied in daily life; in terms of 'Learning Media and Learning Management', the learning activities should promote the learners' thinking through lecture, questioning and presenting opinions and during the learning process, the students should be given an opportunity to raise their opinions and their suggestions should be taken in account; in terms of 'Measurement and Evaluation', the teachers should have the evaluation form of the activities for developing the ethics and morality; they should organize the meeting to summarize the result of the operation to promote the ethics and morality for the students.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เนื่องจากผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจาก ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วย ผศ.ดร.ประยูร แสงใส ที่เมตตาเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และพระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างในความเมตตา และขอขอบคุณ อ.ดร.สมควร นามสีฐาน,อ.ดร.สาคร มหาหิงค์, ผศ.ดร.สมเดช นามเกต, ผศ.ดร.อริย์รัช เลิศรวมโชค, ดร.คิด วรณดี ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และ ผศ.ดร.รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และทุก ๆ ท่าน ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีสหศึกษา มจร.หนองคาย ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโกเสยเขต ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุวิทยา ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโพธิสมภาร ผู้อำนวยการโรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบ้านบอนวิทยา คณะครูอาจารย์ และกรรมการสถานศึกษาทุกภาคส่วน ที่ให้ความสะดวก ที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอขอบคุณโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสว่างสามัคคี จังหวัดอุดรธานี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทดลองเครื่องมือการวิจัย (Try Out) ในการทำงานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย ตลอดจนเพื่อนนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รุ่นที่ ๑ ทุกคน

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของพระเดชพระคุณ พระราชรัตนาลงกรณ์ ,รศ. ดร. เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย พระศรีญาณวงศ์,ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย/รองอธิการบดี มจร.วิทยาเขตหนองคาย พระศรีวิชิโรดมลี รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย พระมหายศสิทธิ์ สิริคุตโต,ดร. เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง อาจารย์ธนูฤทธิ์ ดวงดี นักวิจัยอิสระ ชาวบ้านหนองยางคำ บ้านป่าสักใต้ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ทุกคน ครูบาอาจารย์ทุก ๆ รูปทุก ๆ ท่าน ญาติพี่น้องและญาติธรรมผู้เป็นกำลังใจให้แก่ผู้ทำวิทยานิพนธ์เสมอมาตลอดทั้งให้ความเมตตาอนุเคราะห์อุปถัมภ์ด้วยดีตลอดมา คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณมารดา บิดา บูรพาจารย์ทุกรูปทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้วยความรักและเมตตาตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ทั้งคอยให้กำลังใจและถามไถ่ความเป็นไปของการทำวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอยู่เสมอ จนกระทั่งงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑	๑
บทนำ	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
บทที่ ๒	๙
พิมพ์ชื่อบท	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
บทที่ ๓	๘๙
พิมพ์ชื่อบท	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
บทที่ ๔	๙๔
พิมพ์ชื่อบท	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
บทที่ ๕	๑๐๘
พิมพ์ชื่อบท	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
บรรณานุกรม	๑๑๖
ภาคผนวก	๑๒๔
ภาคผนวก ก.	๑๒๕
พิมพ์ชื่อภาคผนวก	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
ภาคผนวก ข.	๑๓๑
พิมพ์ชื่อภาคผนวก	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
ภาคผนวก ค.	๑๓๗
พิมพ์ชื่อภาคผนวก	๑๓๗
ภาคผนวก ง.	๑๓๘
พิมพ์ชื่อภาคผนวก	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
ภาคผนวก จ.	๑๔๓
พิมพ์ชื่อภาคผนวก	ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า

ภาคผนวก ฉ.
พิมพ์ชื่อภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า
ผิดพลาด! ไม่ได้กำหนดที่คั่นหน้า

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^๑ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๒ หลักคิดเรื่องการศึกษาตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไปยังเจ้าพระยา พระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีว่า การมีบุคลิกภาพ ความเป็นสุภาพบุรุษและมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองของชาวสยามในยุคนั้น ยิ่งกว่าการเป็นคนที่มีความรู้วิชาการ โดยขาดการมีบุคลิกภาพและคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม ซึ่งต่อมาได้รับการกำหนดให้เป็นสาระสำคัญของการจัดการศึกษามาโดยตลอด โดยยกให้เป็นเรื่องนี้เป็นรายวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศึกษา^๓

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย ประกอบด้วย ๑. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ๒. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน ๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม ๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย ๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย ๘. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ ๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ ๑๐. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ

^๑สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕

^๓ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๙๐-๙๑.

๑๒. คำนี้ถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง^๔ ดังปรากฏเด่นชัดของจริยธรรมในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย สาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมนับเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้นโดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ มาตรฐาน ส๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือจากมาตรฐานทั้งสองประการของสาระที่ ๑ ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ สำหรับสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือพุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือการบริหารจิตและเจริญปัญญาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือปฏิบัติตนและมีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือส่งผลถึงการพัฒนาตนพัฒนาชาติและโลกต่อไป^๕ จริยธรรมในสาระที่ ๒ หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้นเป็นสาระที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนในที่นี่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองดี

สาระในบทนี้จะช่วยให้ครูสังคมศึกษาเข้าใจการจัดการเรียนการสอน สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมและนำไปสู่การปฏิบัติโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระที่ ๒ ซึ่งสอดคล้องเนื้อหาการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีโดยตรงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ๒ มาตรฐาน ด้วยการ ดังนี้มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทยดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข^๖ จริยธรรมในสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ ในสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์นั้นนับเป็นสาระสำคัญสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกชั้นปีคือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ โดยสาระเศรษฐศาสตร์ได้เน้นเรื่องการผลิตการแจกจ่ายและการบริโภค

^๔ อ่างแล้ว

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑) หน้า ๓.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒

สินค้าและบริการการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ^๗ จริยธรรมในสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย มาตรฐาน ส๔.๑ เข้าใจความหมายและความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น และมาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยมีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย จริยธรรมในสาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏผลต่อกันและกันในระบบธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^๘

จากผลการวิจัยของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ในโครงการวิธีการเรียนรู้ของคนไทยปี พ.ศ.๒๕๔๕ มี ๕ มิติ คือ มิตรร่างกาย เป็นผู้มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีพัฒนาการด้านร่างกายและสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์แต่ละช่วงวัย มิติด้านจิตใจเป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี มิติด้านความรู้ เป็นผู้ที่สามารถรู้สึกในแก่นสาระวิชาสามารถรู้รอบตัวในเชิงสหวิทยาการ และเป็นผู้ที่สามารถรู้ได้ไกลโดยสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตที่จะมาถึง มิติด้านทักษะความสามารถเป็นผู้ที่มีทักษะในด้านการคิด ทักษะในการสื่อสาร ทักษะภาษาต่างประเทศ รวมทั้งทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางสังคม ทักษะการอาชีพ ทักษะทางสุนทรียะ ทักษะการจัดการที่ดีมีติด้านลักษณะชีวิต เป็นผู้ที่มีลักษณะชีวิตแห่งความขยันอดทนทุ่มเททำงานหนัก มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ ทำทุกอย่างดีเลิศ มีจิตสำนึกต่อผู้อื่นและส่วนรวมรวมทั้งชีวิตแห่งการประหยัทยอดออม^๙ และจากผลการวิจัยของ ศศิวิมล รังคะภูติ ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาสอำเภอปากช่องสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔” พบว่า ประเด็น

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓

^๘ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑) หน้า ๓.

^๙ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “ความคิดเห็นเรื่องวิธีการเรียนรู้ของคนไทย”, เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของคนไทย, (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕).

ที่เป็นปัญหามากที่สุดคือครูขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ครูไม่เข้าใจในการนำแนวคิดไปใช้กับนักเรียนบางส่วนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมขาดความร่วมมือของครูในการจัดกิจกรรมการวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมในปีที่ผ่านมาขาดความชัดเจนและครูมีความรู้ความเข้าใจในการกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จการดำเนินกิจกรรมไม่เพียงพอ^{๑๐} ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความของแต่ละระดับ การศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา^{๑๑}

สภาพของนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ในปัจจุบันด้านพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมสืบเนื่องจากเด็กเยาวชนที่บวชเข้ามาศึกษาในสถานศึกษาของสงฆ์ ขาดการอบรมบ่มนิสัยที่ถูกต้องและต่อเนื่องจึงทำให้ขาดจริยธรรม ความมีวินัย จิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ว่ามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนอย่างไรเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนสามารถส่งผลให้นักเรียนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

^{๑๐} ศศิวิมล รังคะภูติ, “สภาพและปัญหาการจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอบึงสามพัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๒).

^{๑๑} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, หน้า ๑๒-๑๔.

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ใน การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แตกต่างกันอย่างไรร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ในการ เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ใน การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีขอบเขต ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๔.๑.๑ ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีจำนวน ทั้งหมด ๘๕๔ รูป

๑.๔.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๕๔ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบง่าย โดยวิธีการ เทียบสัดส่วน^{๑๒} เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม ใน การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ

^{๑๒}พิชิต ฤทธิจรูญ, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: แฮร์สออปเตอร์มีส์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๙.

ธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีเนื้อหาด้านการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ ปัจจัยพื้นฐาน เป็นตัวแปรต้น และ ๑) หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ๒) กิจกรรมการเรียนรู้ ๓) การจัดการเรียนการสอนและสื่อการเรียนรู้ ๔) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นตัวแปรตาม

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการวิจัยระหว่าง เดือนกันยายน ๒๕๖๑ - เดือน มกราคม ๒๕๖๒ รวม ๕ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๕.๒ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การดำเนินการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการเรียนรู้ประกอบด้วย หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยเน้นกิจกรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

๒. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย ๓.๑) หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ๓.๒) กิจกรรมการเรียนรู้ ๓.๓) สื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ๓.๔) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม

๓. จริยธรรมใน ปัจจัยพื้นฐานและผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะของสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย ความมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และความมีจิตสาธารณะ

๓.๑) ความมีวินัย หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนในความประพฤติ ในการทำตามกฎระเบียบของสถานศึกษา และข้อตกลงในชั้นเรียน ได้แก่ การแต่งกาย การทำงาน การทำกิจกรรม การเรียน ตามข้อตกลงของสถานศึกษาและชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๓.๒) ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนในความประพฤติในการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม ด้วยความซื่อตรง ทำตามสั่งจจะที่พูดที่ให้สัญญาไว้ ตามที่สถานศึกษา ผู้บริหาร ครูกำหนดไว้ในสถานศึกษา และชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๓.๓) ความมีจิตสาธารณะ หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนในความประพฤติในการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม ด้วยความเสียสละ ความช่วยเหลือ ความร่วมมือ เพื่อให้การทำงาน การเรียน การทำกิจกรรมในเรื่องนั้นสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู กำหนดไว้ในสถานศึกษา และชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในที่นี้หมายถึงโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๖ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนพระธาตุวิทยา, โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์, โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโคกเสยเขต, โรงเรียนวัดโพธิสมภาร, โรงเรียนวัดบ้านบอน

๕. หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ หมายถึง เนื้อหาในสาระวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน และสถานศึกษา เพื่อใช้พัฒนาผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๖. กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการให้ผู้เรียนได้ทำได้ปฏิบัติในการเรียนรู้ในสาระวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๗. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง วิธีการ เทคนิค กระบวนการที่ดำเนินการให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามขั้นตอน วิธีการ เทคนิควิธี กระบวนการในการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรมในสาระวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๘. สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการเรียนรู้ สะดวกและง่ายต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ

ทักษะและคุณธรรมจริยธรรมในสาระวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๙. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง การติดตาม การตรวจสอบ และวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านความสามารถ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรมในสาระวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๗.๒ ทำให้ได้ข้อมูลผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๗.๓ ทำให้ได้ผลที่จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลวิชาการในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นที่เที่ยงตรงตามหลักระเบียบวิธีวิจัย ดังมีประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย

- ๒.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม
- ๒.๒ ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสากับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน
- ๒.๕ แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม เป็นคำที่มีผู้นำมาใช้ควบคู่กันอยู่เสมอ ๆ แม้คำสองคำนี้จะให้ความรู้ และความหมายที่คล้ายกัน แต่มีบางสิ่งที่จำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในเรื่องของจริยธรรม ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “คุณ” หมายถึง ความดีที่มีประจำในสิ่งนั้น ๆ “ธรรม” หมายถึง ความดี การทำดี ละความชั่วทั้งปวง ดังนั้น “คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดี การทำให้เกิดคุณงามความดี^๑

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. (กรุงเทพมหานคร: นานบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑๗.

ยนต์ ชุ่มจิต ได้กล่าวไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น หรือทั้งตนเองและผู้อื่น^๒

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า “คุณธรรม” คือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจ ให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีตและประเสริฐ เช่น ความรัก ความเมตตา อยากรให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความยินดี การวางตัวเป็นกลาง ความมีน้ำใจ การเสียสละ ความกตัญญู ความละเอียด และความกลัว บาบ ความเคารพบนอบ และความสุภาพอ่อนโยน^๓

พิสิษฐ์ ศิริรักษ์ ได้ให้ความหมายไว้เป็น ๒ ลักษณะคือ^๔

๑. คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจน เคยชิน

๒. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของ สังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพอดีและศีลธรรมกรมวิชาการ กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความ ดีในด้าน กายวาจา และใจ ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติและสังคมเกิดความสงบสุข อันได้แก่หลักธรรมในศาสนา ต่าง ๆ

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ซึ่งเป็น คุณสมบัติทางกาย วาจา ใจใด ๆ ที่เป็นคุณไม่เป็นโทษ^๕

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึง สภาพคุณงาม ความดีคนที่มีคุณธรรม หมายถึง คนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับสูงขึ้นไป คนที่มีคุณธรรมนั้น นอกจากจะ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้วยังมีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น^๖

ลิขิต อีร์เวคิน ได้ให้ความหมายของ “คุณธรรม” ว่า หมายถึง จิตวิญญาณของ ปัจเจกบุคคล ศาสนาและอุดมการณ์เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วยปัจเจกบุคคล ต้องมีวิญญาณสังคม ต้องมีจิตวิญญาณคุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกลมกลืนเรียนรู้โดย พ่อ-แม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมือง และองค์กรของรัฐ^๗

^๒ ยนต์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ เอสพริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๐๗.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

^๔ พิสิษฐ์ ศิริรักษ์, *มนุษย์สัมพันธ์*, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาวิชาการ, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^๕ เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, *ศิลปวัฒนธรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗), หน้า ๕๗.

^๖ สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ, *วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ภาคพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๕.

^๗ ลิขิต อีร์เวคิน, *คนไทยในอุดมคติ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗.

ดวงเดือน พันธมนาวิน ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึก ผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรมที่งดงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี^๘

วิวัฒน์ ชัตติยะมานะ ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตั้งงามอยู่ในจิตใจของ มนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจที่เป็นหลักในการประพฤติ ปฏิบัติเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนเอง และการประกอบด้วยคุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้องซึ่ง มีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น โดยไม่เบียดเบียนตนเอง หรือกระทำสิ่งที่เป็น ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น^๙

จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามของบุคคล เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการปฏิบัติจริยธรรม คุณธรรม เป็นเรื่องของจิตใจ ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรม จึงเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีความรักความปรารถนาดี มีใจกว้าง มีความอดทน มีความเสียสละ มีความคิดเห็นในเรื่องที่ถูกต้องดีงามและมีความตั้งใจจริงที่จะงดเว้นจากการทำความ ชั่วและความเสื่อมเสียทุกชนิด^{๑๐}

พนัส หันนาคินทร์ กล่าวถึงคุณธรรมในสถานศึกษาสรุปได้ว่า การปกครองของครู ในโรงเรียนให้ได้ผลพึงปรารถยานั้น นอกจากครูใหญ่จะมีลักษณะของผู้นำ และมีคุณสมบัติของ ความเป็นครูใหญ่แล้ว ยังต้องเป็นคนมีคุณธรรม นั่นก็คือ การสร้างคุณธรรมและการปฏิบัติตัวให้เป็น ตามคุณธรรมที่ดีงามนั้น^{๑๑}

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึง คุณธรรม หมายถึง อุบิสัยอันดีงาม ซึ่งสั่งสม อยู่ใน ดวงจิตอุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน^{๑๒}

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้สรุปความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรมหมายถึง คุณ ความดีของบุคคลที่ได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดีหรือ พฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความเกรงใจ ความ ยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น^{๑๓}

^๘ดวงเดือน พันธมนาวิน, *จิตวิทยาและจิตวิทยาพัฒนาการ*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๕.

^๙วิวัฒน์ ชัตติยะมานะ, *เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู*, (ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๑.

^{๑๐}จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ ๙. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๕.

^{๑๑}พนัส หันนาคินทร์, *การบริหารบุคคลในโรงเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐๘.

^{๑๒}วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: ทองกราว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๖.

^{๑๓}สงวน สุทธิเลิศอรุณ, *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

ธีรรัตน์ กิจจาร์ักษ์ ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความรู้และความเข้าใจถึงธรรมชาติของความจริง ๆ แล้วจะไม่พลาดจากการประกอบความดี จะไม่ทำความชั่ว เพราะความไม่รู้นั่นเอง ทำให้ต้องทำความชั่ว ความเขลาเป็นความชั่วร้ายพอ ๆ กับความรู้เป็นคุณธรรมหรือความดีไม่มีใครตั้งใจทำความผิด ที่ทำผิดเพราะไม่รู้^{๑๔}

กู๊ด (Good) ได้ให้ความหมายว่า “คุณธรรมมีความหมาย ๒ นัย คือ นัยแรก คือ ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำตามกันมาจนเป็นความเคยชิน ความหมายนัยที่ ๒ คือ คุณภาพของบุคคลที่ได้กระทำตามความคิดและตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติและหลักศีลธรรม^{๑๕}

บรรจง ชูสกุลชาติ กล่าวว่า คนมิใช่เป็นเพียงสิ่งที่มีชีวิต ที่ประกอบด้วย รูปร่างหน้าตาภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยตาเท่านั้น แต่หากยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญ ซึ่งทำให้แตกต่างไปจากสัตว์โลกทั่วไป สิ่งนั้นคือ “คุณธรรม” เพราะคุณธรรมนี้เองทำให้คนได้ชื่อว่าเป็น “มนุษย์” อันมีความหมายว่าเป็นผู้มีจิตใจสูง คำว่า “คุณธรรม” จึงหมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลาย ซึ่งฝังลึกอยู่ในสำนึกของบุคคล อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษย์ชาติ โดยเฉพาะผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกอย่างถูกต้องดีงาม^{๑๖}

สุพล วังสินธ์ สรุปไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติภายในใดๆ ก็ตาม ที่เป็นคุณไม่เป็นโทษเกิดขึ้นเพราะจิตรู้ ความจริง ความดี ความงาม^{๑๗}

สมใจ เขียวสวด กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงาม ความดีที่สะสมอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล หรือข้อกำหนดอันเป็นปทัสถานสำหรับความประพฤติและการปฏิบัติของบุคคล เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงในฐานะเป็นผู้ประกอบคุณความดี^{๑๘}

เนตร์พัฒนา ยาวีราช ได้กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่มีจริยธรรมในจิตใจ มีความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ตรงข้ามกับกิเลส (vice) คุณธรรมคือความดีงามที่เกิดจากการกระทำ ความประพฤติปฏิบัติ ในสิ่งที่ดีงามทั้งต่อตนเองและเป็น

^{๑๔}ธีรรัตน์ กิจจาร์ักษ์, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (เพชรบุรี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๑๕} Good, C.V., **Dictionary of Education**, 3rd ed. (New York: McGraw-Hill. 1959), p.141.

^{๑๖}บรรจง ชูสกุลชาติ, “แนวความคิดปรับปรุงหลักสูตรเกษตรศาสตร์และคหกรรมศาสตร์เพื่อการทำงาน”, **วารสารมิตรครู**, ๔(๕), ๒๒, (กุมภาพันธ์, ๒๕๔๒), ๕.

^{๑๗}สุพล วังสินธ์, “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม”, **สารพัฒนาหลักสูตร**, ๑๑(๖) (ตุลาคม-พฤศจิกายน, ๒๕๓๔), ๑๙.

^{๑๘}สมใจ เขียวสวด, **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา**, เอกสารประกอบการบรรยาย, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

ประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ด้วยคุณธรรมสำคัญ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่บุคคลต่าง ๆ ^{๑๙}

ฉลอง มาปรีดา กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีที่อยู่ในจิตใจของบุคคลได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูความพากเพียรความเห็นอกเห็นใจ ความสะอาดต่อความชั่ว และความกล้าที่จะทำความดี สิ่งเหล่านี้ต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับจิตใจของบุคคลให้คงอยู่ตลอดไป เมื่อไม่มีศีลธรรมประจำใจจึงกลายเป็นคนแข็งกระด้าง หยาบคาย หรือก้าวร้าว ไร้มารยาทแม้จะเป็นคนฉลาด บริหารงานเก่ง แต่เป็นที่รังเกียจของคนทั่วไป ^{๒๐}

จากความหมายคุณธรรมของนักวิชาการต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ช่วยเสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงามให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐ เช่น ความรัก ความเมตตา อยากรให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความยินดีการวางตัวเป็นกลาง ความมีน้ำใจ การเสียสละ ความกตัญญู ความสะอาด และความกล้าหาญความเคารพนบนอบ และความสุขภาพอ่อนโยน เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการปฏิบัติจริยธรรมคุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษยชาติ โดยเฉพาะผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความพร้อม ความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกอย่างถูกต้องตั้งงาม

ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นมากสำหรับบุคคลต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความสุขและความเจริญ ให้กับบุคคลและประเทศชาติเป็นส่วนรวม ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ว่า

สมเดช สีแสง ได้สรุปไว้ว่า คุณธรรมเป็นเครื่องช่วยให้แต่ละบุคคลประสบความสำเร็จ ความเจริญในหลายๆ ทาง คือ ^{๒๑}

๑. คุณธรรมเป็นเครื่องธำรงศักดิ์ของความเป็นมนุษย์เรา ไม่ตีคุณค่าของมนุษย์เป็นตัวเงิน แต่จะตีค่ากันด้วยคุณธรรม ผู้ที่มีคุณธรรมจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี เป็นคนมีค่ามาก ส่วนคนไร้คุณธรรมอาจจะถูกประณามว่า “เหมือนมิใช่คน” เป็นคนมีค่าน้อย

^{๑๙} เนตรพัฒนา ยาวีราช, **จริยธรรมธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๒๐} ฉลอง มาปรีดา, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗.

^{๒๑} สมเดช สีแสง, **คู่มือการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๗.

๒. คุณธรรมเป็นเครื่องเริ่มบุคลิกภาพ เช่น “ความซื่อตรง” ทำให้คนมีความสมบูรณ์ในความคิดและการกระทำ เพราะไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างความคิด คำพูด และการกระทำ

๓. คุณธรรมเป็นเครื่องเสริมมิตรภาพ เช่น “ความจริงใจ” ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น คนไม่จริงใจย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจ จึงทำให้เสียประโยชน์ที่ควรได้

๔. คุณธรรมเป็นเครื่องสร้างความสบายใจ ซึ่งนอกจากจะสบายใจเพราะการทำในสิ่งที่ถูกต้องที่ควรแล้วยังสบายใจ เพราะการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องที่ควรแล้วยังสบายใจไม่ต้องระแวงอันตรายที่จะมาอีกด้วย เพราะผู้ที่มีคุณธรรมจะเป็นผู้ประพฤติและปฏิบัติที่ถูกต้องโอบอ้อมอารีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บุคคลที่มี ๕ คุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความสำเร็จ และความมั่นคงปลอดภัยในการประกอบอาชีพและการดำรงอยู่

พิศิษฐ์ ศิริรักษ์ ได้กล่าวว่า คุณธรรมเป็นตัวกำหนดให้คนกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่ก่อความวุ่นวายให้สังคม ถ้าคนเรามีคุณธรรมสังคมก็จะมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น แต่ถ้ามนุษย์ขาดคุณธรรมจะทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย แก่งแย่งชิงดีกัน ซึ่งจะก่อความเดือดร้อนให้แก่บุคคลที่อยู่รอบข้างหรือใกล้เคียง^{๒๒}

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรมว่า คุณธรรม เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้คนเป็นคนดี มีความรักสามัคคี มีความคุณธรรมยอมนำสุขมาให้บุคคลรอบข้าง ทั้งนี้เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อตอบสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นได้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น^{๒๓}

ดังนั้น คุณธรรม จึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่บุคคลทั่วไปควรนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดขึ้นในตนเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้มีความรักสามัคคี มีความโอบอ้อมอารี คุณธรรมเป็นเครื่องช่วยให้แต่ละบุคคลประสบความสำเร็จในหลาย ๆ ด้าน เป็นเครื่องธำรงค์ศักดิ์ของความ เป็นมนุษย์เรา , เป็นเครื่องเริ่มบุคลิกภาพ , เป็นเครื่องเสริมมิตรภาพ , เป็นเครื่องสร้างความสบายใจ, เป็นเครื่องส่งเสริมความสำเร็จ

ความหมายของจริยธรรม (Ethics)

คำว่า จริยธรรมนั้น นักการศึกษา และนักการศาสนา ต่างได้ให้คำจำกัดความอันเกี่ยวกับจริยธรรมไว้มากมายหลายความหมาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้กล่าวว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม^{๒๔}

^{๒๒} พิศิษฐ์ ศิริรักษ์, มนุษย์สัมพันธ์, หน้า ๖๘.

^{๒๓} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๑๐๗.

^{๒๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๒๙๑.

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/ยุค) ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ^{๒๕}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า จริยธรรมในความหมายที่แท้ คือ การดำเนินชีวิตทั้งระบบ จริยธรรมในทางตะวันตกเป็นแค่ **Morality** คือแค่ศีลเท่านั้น แต่ในความหมายทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” หรือ “จริยธรรม” ได้แก่ มรรค มีศีล สมาธิ ปัญญา^{๒๖}

พระยาอนูมานราชชน กล่าวว่ จริยธรรม (Moral) โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับ จริยศาสตร์ (Ethics) ในทางปรัชญา (Philosophy) เป็นเรื่องการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้อง ดีงาม และสิ่งที่ถือว่าผิด หรือชั่วไม่ควรประพฤติปฏิบัติ^{๒๗}

พุทธทาสภิกขุ ได้อรรถาธิบายถึงความหมายของคำว่า “จริยธรรม” แปลว่า “เป็นสิ่งที่พึงประพฤติจะต้องประพฤติในส่วนศีลธรรมนั้น หมายถึง สิ่งที่กำลังประพฤติอยู่หรือประพฤติแล้ว จริยธรรมหรือ (Ethics) อยู่ในรูปของปรัชญาคือสิ่งที่ต้องคิดต้องนึกส่วนเรื่องศีลธรรม (Morality) นี้ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า^{๒๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง จริยธรรม ว่า “เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ดังนี้^{๒๙}

๑. พฤติกรรมทางกาย วาจา และการใช้อิทธิย์ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
๒. จิตใจของเรา ซึ่งมีเจตจำนง ความตั้งใจ แรงจูงใจที่จะทำให้เรามีพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร ตามภาวะและคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตใจนั้น ๆ
๓. ปัญญา ความรู้ ซึ่งเป็นตัวชี้ทางให้เราจะสัมพันธ์อย่างไรจึงจะได้ผล และเป็นตัวจำกัดขอบเขตว่าเราจะสัมพันธ์กับอะไร จะใช้พฤติกรรมได้แค่ไหน เรามีปัญญา มีความรู้แค่ไหน เราก็ใช้พฤติกรรมได้ในขอบเขตนั้น ๆ ถ้าเราขยายปัญญาความรู้ออกไป เราก็มีพฤติกรรมซับซ้อนและได้ผลดียิ่งขึ้น

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/ยุค), พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๕๑.

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมวิชาการ, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^{๒๗} พระยาอนูมานราชชน, อ่างโน ชูศรี ศิริโคจนส์สถิต, “การสร้างแบบวัดจริยธรรมการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔), หน้า ๗.

^{๒๘} พุทธทาสภิกขุ, พุทธทาส แนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ ๓ จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงตะวัน, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสำนักที่ปรึกษากรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

โคลเบอร์ก (Kohlberg, L.) ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนมีพฤติกรรมในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนมีพฤติกรรมของตนเองได้นั้น สังคมจะเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด โดยในแต่ละสังคมจะมีเกณฑ์ในการตัดสินของสังคมนั้น^{๓๐}

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ อันดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติ^{๓๑}

ปราณี วิรุทธวนิชย์ ให้ความหมายของจริยธรรม ว่าหมายถึงความประพฤติและการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นความประพฤติที่ดีงาม สมควรอย่างยิ่งที่จะปฏิบัติสืบต่อกันไปและถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของทุกคนที่จะต้องปฏิบัติ^{๓๒}

จ้านงค์ ทองประเสริฐ ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรมประกอบด้วย “จริย” ซึ่งแปลว่า พึงประพฤติ , พึงปฏิบัติ, พึงดำเนิน กับคำว่า “ธรรม” ซึ่งมีความหมายหลายอย่าง ความหมายอย่างหนึ่งคือ “หลักการ” ดังนั้น จริยธรรม จึงแปลว่า ธรรมที่พึงประพฤติปฏิบัติหรือหลักดำเนินชีวิต ของมนุษย์ที่จะต้องพัฒนาไปตามลำดับจนถึงขั้นพ้นทุกข์หรือหมดกิเลสทั้งปวง^{๓๓}

บุญมี แทนแก้ว ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงามถูกต้องอันเป็นสิ่งประสงค์ของสังคมและจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล (precept) หมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อคัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อยให้เป็นปกติ กล่าวคือจะพูดหรือทำอะไรให้เป็นไปตามปกติอย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม กระทำให้ถูกต้องให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรม ย่อมมีความสุขความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อนอันเป็นผลการมีความสุข ความสบาย เยือกเย็น ไม่เดือดร้อน ดังกล่าวจึงเป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้วก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้องดังนั้น คุณธรรมและศีลจึงเป็นโครงสร้างจริยธรรม^{๓๔}

ทิตินา แคมมณี ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรม เป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม^{๓๕}

^{๓๐}Kohlberg, L., **Development of moral character and moral ideology in moral reasoning. Review of child development research.** (Hartford: Connecticut Printers, 1984), pp.383-432.

^{๓๑}เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, **ศิลปวัฒนธรรมไทย**, หน้า ๕๘.

^{๓๒}ปราณี วิรุทธวนิชย์, **จริยธรรมกับชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒), หน้า ๔.

^{๓๓}จ้านงค์ ทองประเสริฐ, **หลักการครองตน**, (กรุงเทพมหานคร: สนุกอ่าน, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

^{๓๔}บุญมี แทนแก้ว, **จริยธรรมกับชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕.

^{๓๕}ทิตินา แคมมณี, **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรินเทรส ซิสเต็ม, ๒๕๕๓), หน้า ๔.

บราวน์ (**Brown**) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมหมายถึง ระบบกฎเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์การกระทำผิดหรือถูกของบุคคล จริยธรรมเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการจากประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งบราวน์ได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรมออกเป็น ๓ มิติ คือ ๑. ความรู้ (Knowledge) ๒. ความประพฤติ (Conduct) ๓. ความรู้สึก (Feeling)^{๓๖}

ประภาศรี สีหอำไพ ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษาอังกฤษว่า “Ethos” แปลว่าหลักความประพฤติหรือลักษณะนิสัย (Character) หมายถึง ความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณค่า หรือค่านิยม (Value Concepts) และจริยธรรมยังหมายถึงหลักความประพฤติที่อบรมกริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรม หรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมช่วยให้เห็นถึงความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะของจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ทำให้บุคคลมุ่งกระทำ ความดีละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้องในการปฏิบัติตน เพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรม และมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยสำนึกที่จะใช้สิทธิ และหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์และได้เสนอพื้นฐานการจัดการศึกษาด้านจริยธรรมที่สำคัญไว้ ๓ ประการ คือ^{๓๗}

๑.หลักจริยธรรม (Moral Principles) ประกอบด้วย

๑) อัตวินิจ (Self) เป็นการวิเคราะห์ที่ได้จากตนเองมองเห็นมาตรฐานและวิธีการที่จะดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้อง การกล่อมเกลา ชัดเกลา พื้นฐานของจิตใจให้มั่นคงในคุณธรรม เป็นคนดีมีประโยชน์ต่อสังคมหรือ ความมีหิริโอตตัปปะ

๒) การแลกเปลี่ยน (Exchange) คือ รู้จักการให้ ถ้าตนเองรู้จักการให้ แลกเปลี่ยนกัน ไม่เอาเปรียบกัน เติมสิ่งที่ขาดตกบกพร่องให้สมบูรณ์ ความขาดแคลนยากไร้ก็จะลดน้อยลงการแลกเปลี่ยนกันจะทำให้มีสภาพที่สมบูรณ์

๓) สัมพันธภาพ (Relationship) คือความสัมพันธ์ที่ผูกพันกันโดยทางเครือญาติ การติดต่อคุ้นเคยกันหรือโดยกิจกรรมทางสังคม ทำให้แนวความคิดขยายขอบเขตกว้างออกจากตนเองเพื่อแผ่ไปยังผู้อื่น

๔) ระบบสังคม (Social System) คือ ค่านิยมที่วิเคราะห์คุณค่าความถูกผิดชั่ว ดี จนเป็นหลักการ กฎเกณฑ์กำหนดแนวศีลธรรมให้ยึดถือปฏิบัติ ถ้าถึงระดับเข้มข้นก็จะเป็นลัทธิศาสนา มีศาสดาเป็นผู้ชี้แนะแนวทางความประพฤติ ก่อตัวเป็นกลุ่มสังคมใหญ่ ได้แก่ ชาตธรรม อารยธรรม วัฒนธรรม เป็นต้น อันเป็นวิถีทางในการดำรงชีวิตของสังคม

^{๓๖} Brown, Roger, **Social Psychology**, (New York : Free Press, 1965), p.411.

^{๓๗} ประภาศรี สีหอำไพ, อ่างใน กรมวิชาการ, **กรอบความคิดเพื่อส่งเสริม และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓-๑๔.

๕) การบำเพ็ญประโยชน์และพันธสัญญาประชาคม (Utility and Social Contract) เป็นการปฏิบัติตามระเบียบ ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชาติ มีความสัมพันธ์เป็นมิตรไมตรี ต่างแสดงความสามารถตามบทบาทของตน ใช้สิทธิและหน้าที่ให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคี สามารถควบคุมการรุกรานล่วงล้ำอธิปไตยโดยมิชอบได้

๖) สากลธรรม (Universal) คือหลักมโนธรรมสากลที่ครอบคลุมหมดทั้งโลก เป็นข้อยืนยันคุณค่าความดีของทุกศาสนาว่าล้วนมุ่งวางแนวทางให้คน หรือศาสนิกชนของตน บำเพ็ญตนอยู่ในคุณงามความดีตามที่ได้สร้างสรรค์หลักธรรมไว้ มีการกลมเกลียวจิตใจ ให้ศรัทธาแน่วแน่ในการบำเพ็ญตนให้มีสาระ มุ่งถึงเป้าหมายของความเชื่อสูงสุดที่ยึดมั่น ซึ่งล้วนเป็นสัจดีหรือหนทางที่เที่ยงแท้ หลักจริยธรรมที่ขยายขอบเขตจากเล็กสุดคือเฉพาะตนไปจนถึงสากล

๒. การอธิบายค่านิยม (Value Clarification)^{๓๘} ประกอบด้วย

๑) การเลือกคุณค่า (Choosing) คือ การดำเนินชีวิตที่มีวิถีทางให้เลือกมากมายขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เหตุการณ์ ความเหมาะสมที่จะเลือกกระทำหรือละเว้นการกระทำสิ่งใด

๒) การกำหนดคุณค่า (Prizing) คือ กำหนดน้ำหนักซึ่งคิดว่าควรเลือกสิ่งใดควรกระทำเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย สิ่งใดที่ประสงค์ หรือต้องการมากที่สุด จึงยึดถือในสิ่งนั้นการตีค่าขึ้นอยู่กับผู้กำหนดของสิ่งหนึ่งอาจมีค่าต่อคนหนึ่งมากกว่าผู้อื่น การกำหนดคุณธรรมจึงต้องเป็นสากลจึงจะเกิดความเข้าใจในแนวเดียวกัน

๓) การปฏิบัติตามคุณค่า (Acting) คือ การกระทำจากสิ่งที่เลือกแล้ว กำหนดค่าไว้แล้วว่าดีที่สุดใน บุคคลพึงปฏิบัติตาม และอธิบายค่านิยมที่ตนยอมรับปฏิบัตินั้นให้ได้ถ้าสังคมที่กว้างขึ้น ควรมีระบบระเบียบเป็นกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน

๓. องค์ประกอบจริยธรรม (Moral Elements)^{๓๙} ประกอบด้วย

๑) ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง การหย่อนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและบทบาทของแต่ละบุคคล

๒) สังคม (Society) เป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่เที่ยงแท้ มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓) อิสระเสรี (Autonomy) เป็นความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับ ก่อให้เกิดความอิสระสามารถในการดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษา ประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมที่สูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถ

^{๓๘} ประภาศรี สีหอำไพ, อ่างใน กรมวิชาการ, กรอบความคิดเพื่อส่งเสริม และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๓๙} อ่างแล้ว

บำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองครองธรรม

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง หลักประพจน์ที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติของพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น ดังนั้น หลักจริยธรรมจึงไม่มีใคร คนใดคนหนึ่งผูกขาด การตัดสินใจไม่ใช่เรื่องเหนือธรรมชาติ ไม่สร้างรูปแบบเฉพาะผูกขาดหรือวิถีชีวิตเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง การแปลความหมายคุณธรรม จริยธรรมในชีวิตสังคมซึ่งเต็มไปด้วยการเร่งรัดหน้าที่ จะสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลโดยเป็นความสำคัญในด้านจิตใจ ในการจัดจริยศึกษา^{๕๐}

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์ ได้กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึง ความถูกต้องที่พึงงาม สังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา บรรทัดฐานของตนเองว่าอะไร คือสิ่งที่พึงงาม อะไรคือความถูกต้องในสังคม โจร การขโมย การปล้นเพื่อความอยู่รอดถือเป็นเรื่องปกติถูกต้องในหมู่โจร แต่ในสังคมทั่วไปการขโมย การปล้นเขากิน ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นความผิดที่ต้องมีบทลงโทษ ดังนั้น สิ่งที่เป็นความดี ความถูกต้องในความคิดของแต่ละบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานการขัดเกลาอบรมของบุคคลในสังคมนั้น ๆ^{๕๑}

จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี หรือเพื่อให้เกิดคุณธรรม กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่ปฏิบัติได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติตนให้บรรลุผลที่หวังไว้ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่บุคคลดีหรือสุจริตชนทั้งหลาย การปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดีหากบุคคลในสังคมทุกคนปฏิบัติตามหลักจริยธรรม สังคม สิ่งแวดล้อมจะไม่ถูกเบียดเบียนและถูกรบกวนจนเกิดสภาพเสียสุขภาพทางสังคมและระบบนิเวศวิทยา^{๕๒}

เมสคอน, โบวี และ ทิน (Mescon, Bovee & Thill) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานของการควบคุมพฤติกรรมและทางเลือกของบุคคลซึ่งอยู่บนพื้นฐานของกฎ ค่านิยม และความเชื่อด้านศีลธรรม^{๕๓}

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้อธิบายถึงจริยธรรมในลักษณะกว้าง ๆ ว่า “จริยธรรม คือหลักสำหรับให้คนเรายึดถือในการปฏิบัติตน จริยธรรมตัดสินให้เราเป็นคนดี มีความประพฤติดีละเว้นความชั่ว ในบางกรณีเราบอกได้ทันทีว่า ความประพฤติใดที่เรียกว่าดี ความประพฤติใดที่เรียกว่าชั่ว

^{๕๐}พัฒนาข้าราชการพลเรือน, (สถาบัน), *คุณธรรมจริยธรรม สำหรับผู้บริหาร*, เอกสารประกอบการบรรยาย, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๒), หน้า ๕

^{๕๑}สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, *จริยธรรมทางวิชาการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

^{๕๒}จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, *สังคมวิทยา*, หน้า ๑๙๕.

^{๕๓}Mescon, M. H., Bovee L. & Thill, J. V., *Bussiness Today*, 9th ed., (New Jersey: Prentice-Hall, 1999), p.89.

แต่ในบางกรณีเราจะต้องพิจารณาก่อนที่จะบอกได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ความเห็นของคนเราเกี่ยวกับเรื่องดีหรือชั่วไม่เหมือนกัน เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีมาตรฐานสำหรับการวัดหรือตัดสินใจไม่เหมือนกัน มาตรฐานการตัดสินความดี ความชั่ว อาจมองได้เป็น ๔ ด้าน คือ ด้านสังคม , ด้านเศรษฐกิจ , ด้านปรัชญา , และด้านศาสนา^{๔๔}

เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และคณะ ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ว่า หมายถึง หลักการ ศีลธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี พฤติกรรมอันดีงามที่ปลูกฝังอยู่ในตัวบุคคล สามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่บุคคลในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับในสังคมเป็นเกณฑ์ ในการตัดสินพฤติกรรมของบุคคลว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี ควรจะทำหรือไม่ควรทำ^{๔๕}

กีฟฟิน และ เอเบิร์ต (Griffin, & Ebert) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความเชื่อว่าสิ่งใดคือความถูกต้องและสิ่งใดคือความไม่ถูกต้องหรือพฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่ดี หรือพฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทั้งนี้ พฤติกรรมเหล่านั้นย่อมมีผลกระทบต่อบุคคลอื่น^{๔๖}

พจนานุกรมลองแมน (Longman Dictionary) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม ใช้คำภาษาอังกฤษว่า “moral” แปลว่า เรื่องที่เกี่ยวกับอุปนิสัย ความประพฤติ หรือการกระทำของบุคคลซึ่งตัดสินว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด โดยถือว่า ต้องการกระทำสิ่งที่ดี ที่ถูก เพื่อให้พฤติกรรมหรือการกระทำของตนบริสุทธิ์ สิ่งใดที่เป็นจริยธรรม สิ่งนั้นควรกระทำ ควรประพฤติ^{๔๗}

จากความหมายของนักวิชาการ จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม และเป็นธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี เพราะความประพฤติใดที่เรียกว่า ดี ความประพฤติใดที่เรียกว่าชั่ว แต่ในบางกรณีเราจะต้องพิจารณาก่อนที่จะบอกได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ความเห็นของคนเราเกี่ยวกับเรื่องดีหรือชั่วไม่เหมือนกัน เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีมาตรฐานสำหรับการวัดหรือตัดสินความดี ความชั่วอาจมองได้เป็น ๔ ด้าน คือ ด้านสังคม, ด้านเศรษฐกิจ , ด้านปรัชญา , และด้านศาสนา ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

๒.๒ ทฤษฎีการจัดการเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด ๔ มาตรา ๒๔ (๕) โดยระบุว่า “ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อ

^{๔๔} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, “สวนทางนิพพาน”, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, (ฉบับวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๐) : ๑๔.

^{๔๕} เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และคณะ, “การยกระดับคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม : แนวทางและการปฏิบัติ”, รายงานการวิจัยเรื่อง, (กรุงเทพฯมหานคร: สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔.

^{๔๖} Griffin, R.W. & Ebert, R.J. *Business*, 5th ed. (New Jersey: Prentice-Hall, 1999), p.64.

^{๔๗} Longman Dictionary of Contemporary English, (Burnt Mill: Pitman, 1984), p.706.

การเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ” และมาตรา ๓๐ ระบุว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา”^{๔๘}

เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน สามารถมองเห็นแนวทางในการทำวิจัย ผู้เขียนจึงได้สรุปรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน โดยสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ และแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ประเด็น ประกอบด้วย ๑) ความเป็นมาของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ๒) ความหมายและลักษณะสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ๓) ความแตกต่างระหว่างการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการ และ ๔) ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ไม่ใช่แนวคิดใหม่ที่เพิ่งจะเกิดขึ้นจากผลของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแต่สามารถสืบย้อนกลับไปพบว่ามีการเสนอแนวคิดให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๐๘ โดยนักการศึกษา John Dewey ซึ่งกล่าวว่า “บุคลากรทางการศึกษาทุกคนควรจะต้องทำวิจัยแล้วต้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงงานของตน” จะเห็นว่าคำกล่าวนี้เป็นอมตะวาจาพูดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๐๘ ปัจจุบัน ค.ศ. ๒๐๑๓ ผ่านไปแล้ว ๑๐๐ กว่าปี หน้าที่ของครูยังคงต้องทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเช่นเดิมในยุคแรกนั้น คนที่เป็นครูอาจารย์ไม่ว่าจะเป็นครูระดับใดต้องทำหน้าที่หลักคือหน้าที่สอนถ่ายทอดความรู้หน้าที่รองคือการทำวิจัยควบคู่ไปกับหน้าที่สอนแต่ต่อมา ราวปี ค.ศ. ๑๙๔๐ มีนักวิจัยกลุ่มหนึ่งพยายามแยกการวิจัยออกจากงานสอนแล้วพยายามทำให้การวิจัยเป็นเรื่องที่ยู่ยากซับซ้อนกลายเป็นเรื่องเฉพาะของนักวิจัยทางการศึกษาหรือเป็นเรื่องของคนที่จบปริญญาโทปริญญาเอกเท่านั้นที่จะทำได้จากเหตุการณ์นี้ทำให้ครูอาจารย์รุ่นหลังๆ ทำงานวิจัยไม่เป็นและเห็นว่างานวิจัยเป็นเรื่องไกลตัวยู่ยากซับซ้อนและเพิ่มภาระงานปัจจุบันนักวิจัยได้ย้อนกลับมาใหม่วงการศึกษารู้จักฟื้นแนวคิดที่ว่าครูอาจารย์หรือบุคลากรทางการศึกษาทุกคนควรจะต้องทำวิจัยเป็นและต้องเอาผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนของตนได้สมควรที่ทุกคนต้องกลับมาให้ความสนใจในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ^{๔๙}

ความหมายและลักษณะสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

คำว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนซึ่งเป็นการวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนปัจจุบันมีคำที่ใช้เรียกหลายคำเช่นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยในชั้นเรียน

^{๔๘} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.)

^{๔๙} พระมหานิติพนธ์ จีรวฒโน (วงศ์อนุ), “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ใน การเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย”, วิทยานิพนธ์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐) หน้า ๑๗ – ๒๓

(Classroom Research)การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research)การวิจัยของครูหรือการวิจัยโดยครู (Teacher Research)การแสวงหาความรู้โดยตัวครู (Self-reflective inquiry) การพัฒนาวิชาชีพครู (Teacher Professional Development)การสืบค้นโดยผู้ปฏิบัติ (Fractitioner inquiry)เป็นต้นแต่ในเอกสารนี้จะใช้คำว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนซึ่งเป็นคำที่ใช้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในความหมายเดียวกันซึ่งหมายถึงการวิจัยที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนกระทำโดยครูผู้สอนมีเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนในชั้นที่ครูสอนอยู่และสามารถเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาลักษณะของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมีหลักการวิจัยเช่นเดียวกันกับการวิจัยโดยทั่วไปแต่มีบางลักษณะที่แตกต่างกันกล่าวคือเป็นการวิจัยโดยครูผู้สอนในรายวิชาที่รับผิดชอบสอน ปัญหาการวิจัยต้องเกี่ยวข้องกับงานของครูที่กำลังทำอยู่ซึ่งก็คือการจัดการเรียนการสอนและเมื่อผู้ทำวิจัยเสร็จแล้วต้องนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนางานของตนให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพดีมากขึ้นกว่าเดิมจากลักษณะดังกล่าวนี้จะเห็นว่าการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเป็นงานวิจัยที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนมากที่สุดเนื่องจากสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทันทีได้ใช้ประโยชน์เต็มที่และทำให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพของครูอีกด้วยแตกต่างจากผลงานวิจัยของนักวิชาการหรือนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งพอทำวิจัยสำเร็จแล้วส่วนมากจะถูกเก็บไว้บนชั้นในห้องสมุดอาจจะมึนักศึกษารุ่นน้องเท่านั้นที่มาอ่านและไม่ค่อยได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากไม่สอดคล้องกับบริบทของห้องเรียนที่ครูเผชิญอยู่

ความแตกต่างระหว่างการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการ^{๕๐}

หากจะวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการดังกล่าวถึงบ้างแล้วในหัวข้อข้างต้นจะพบว่า ยังมีลักษณะที่ต่างกันอีกตามประเด็นต่างๆของกระบวนการวิจัยสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างของการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงวิชาการ

รายการ	การวิจัยเชิงวิชาการ	การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
จุดมุ่งหมาย	มุ่งหาคำตอบเพื่อยืนยันทฤษฎีเดิมและสร้างทฤษฎีใหม่	มุ่งเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและค้นพบวิธีการสอนแบบใหม่
ปัญหาการวิจัย	ปัญหาการศึกษาทุกๆด้านโดยภาพรวม	ปัญหาการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือในชั้นเรียน
การอ้างอิง	ทฤษฎีทางการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ประสบการณ์การทำงานของครูและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ขอบเขต	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ	ในห้องเรียนหรือในชั้นเรียน

^{๕๐} อ่างแล้ว

รายการ	การวิจัยเชิงวิชาการ	การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
	การศึกษา	
เครื่องมือ	เน้นคุณภาพของเครื่องมือ	เน้นประสิทธิภาพของนวัตกรรม
กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนมากและต้องใช้ทฤษฎีการ สุ่มตัวอย่าง	นักเรียนในชั้นเรียนทั้งหมดหรือหลาย คนจึงไม่ต้องใช้ทฤษฎีการสุ่มตัวอย่าง
การวิเคราะห์	ใช้สถิติอ้างอิงมากกว่าการอธิบาย คุณลักษณะ	ใช้การอธิบายคุณลักษณะมากกว่าสถิติ
ผลสรุป	ยืนยันทฤษฎีการศึกษา	ยืนยันผลการพัฒนา
การเขียนรายงาน	มีรูปแบบการเขียนผลการวิจัย อาจไม่ได้นำไปใช้ในการ ปฏิบัติงานจริงแต่มีการตีพิมพ์ เผยแพร่	มุ่งตอบคำถามวิจัยโดยไม่เน้นรูปแบบ รายงานผลการวิจัยนำไปใช้ปรับปรุง/ พัฒนาโดยไม่สนใจการตีพิมพ์เผยแพร่

ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน^{๕๑}

ขั้นตอนของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนคล้ายคลึงกับขั้นตอนของการวิจัยทั่วไปโดยเริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและจบลงด้วยการเขียนรายงานการวิจัยและเผยแพร่เพียงแต่ขั้นตอนระหว่างการดำเนินการอาจแตกต่างกันไปบ้างตามการจำแนกของนักวิชาการแต่ละคนเท่านั้นซึ่งในเอกสารนี้ขอแบ่งขั้นตอนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเป็น ๖ ขั้นตอน ในลักษณะเป็นวงจรการวิจัยต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ การสำรวจและกำหนดปัญหา ปัญหาที่ครูพบในการจัดการเรียนการสอนมีอยู่มากมายทุกปัญหาเป็นสิ่งที่ครูเกี่ยวข้องโดยตรงและเข้าใจสภาพพื้นฐานของปัญหาเป็นอย่างดีอันจะนำไปสู่การกำหนดหรือระบุปัญหาวิจัยที่มีความชัดเจนรัดกุมและง่ายต่อการดำเนินการวิจัยต่อไป สภาพปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำมากำหนดเป็นปัญหาวิจัยได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนหรือนักศึกษาในด้านพุทธิพิสัยจิตพิสัยและทักษะพิสัยเช่นความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเจตคติต่อการเรียนหรือรายวิชาต่างๆ ความรับผิดชอบวินัยในการเรียนรูปแบบการเรียนความถนัดตลอดจนทักษะในการทำงานต่างๆ เป็นต้น ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้สอน เช่น ความพร้อมในการสอน ความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาเทคนิคการสอน ทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน การทดลองนวัตกรรมหรือรูปแบบการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น และปัญหาเกี่ยวกับบริบทของห้องเรียน เช่นการจัดการชั้นเรียนขนาดของชั้นเรียนความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบการสอน เป็นต้นสิ่งสำคัญที่ครูผู้วิจัยควรตระหนักในขั้นตอนนี้ก็คือปัญหาต่างๆที่จะกำหนดเพื่อทำการศึกษานั้นจะต้องเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงไม่ใช่เป็นปัญหาที่ผู้ที่ครูผู้วิจัยรู้สึกว่าเป็นปัญหานั้นคือต้องมีหลักฐานที่แสดงถึงปัญหาเช่นผลการวิเคราะห์คะแนนการสอบ

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน . หน้า ๑๗-๒๓

ย่อยหรือสอปลายภาคบันทึกจากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียนผลการสำรวจรูปแบบการเรียนของผู้เรียนเป็นต้น

ขั้นที่ ๒ การวิเคราะห์ปัญหา จากจุดเริ่มต้นของปัญหาที่ครูพบในชั้นเรียนปัญหามักจะยังคลุมเครือ ยากแก่การวางแนวทางการวิจัย ครูผู้วิจัยควรทำการวิเคราะห์ปัญหาให้กระจ่าง ทั้งรายละเอียดของปัญหาและสาเหตุของปัญหาซึ่งภาษาวิจัยเรียกว่าการนิยามปัญหา (Defining the problem) ยิ่งปัญหามีความซับซ้อนมากเพียงไร ครูผู้วิจัยต้องแยกแยะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ เพื่อให้เห็นองค์ประกอบและภาพรวมของปัญหาทุกแง่มุมเมื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือนิยามปัญหาได้ชัดเจนแล้วลำดับสุดท้ายของขั้นตอนนี้ก็คือการเลือกประเด็นที่จะศึกษาว่าจะศึกษาองค์ประกอบใดหรือปัจจัยใดที่ครูผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญและเหมาะสมตลอดจนอยู่ในวิสัยที่จะทำการวิจัยได้ในขณะนั้นมากที่สุดซึ่งครูผู้วิจัยอาจต้องเลือกศึกษาในหลายประเด็นก็ได้เมื่อเลือกประเด็นได้แล้วจึงเขียนเป็นคำถามหรือโจทย์การวิจัยที่ชัดเจนสิ่งที่ได้ก็คือปัญหาวิจัยนั่นเองปัญหาวิจัย (Research problem) คือคำถามหรือโจทย์ปัญหาคำถามหรือโจทย์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อต้องการตอบคำถามที่เชื่อถือได้และการได้มาซึ่งคำตอบจะต้องอาศัยกระบวนการที่มีระบบหรือกระบวนการวิจัยดังนั้นปัญหาที่ครูจะกำหนดเป็นปัญหาวิจัยจะต้องเป็นโจทย์ที่มีความลึกซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงคำถามผิวเผินที่สามารถหาคำตอบได้โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการวิจัยเช่นปัญหาเป็นปัญหาที่ครูสามารถได้รับคำตอบจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนครู/อาจารย์ผู้มีประสบการณ์หรือผู้รู้ในวงการศึกษโดยไม่ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าตามระเบียบวิธีวิจัยปัญหาลักษณะนี้ไม่จัดว่าเป็นปัญหาวิจัย

ขั้นที่ ๓ การกำหนดวิธีการแก้ปัญหา เมื่อครูผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาที่จะแก้ไขหรือพัฒนาพร้อมทั้งได้วิเคราะห์รายละเอียดและสาเหตุของปัญหาแล้วขั้นตอนต่อไปครูควรได้มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเช่นวารสารบทความหลักสูตรผลงานวิจัยตำราคู่มือแนวคิดทฤษฎีต่างๆหรือพูดคุยสนทนาขอคำปรึกษาจากผู้รู้ผสมผสานกับประสบการณ์ของตนเองเพื่อที่จะกำหนดวิธีการแก้ปัญหาวิจัยที่เหมาะสมวิธีการกิจกรรมหรือสื่อที่นำไปใช้ในการแก้ปัญหการเรียนการสอนส่วนมากเรามักเรียกว่านวัตกรรม (Innovation) ซึ่งนวัตกรรมที่จะใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเนื่องจากจะส่งผล

โดยตรงต่อความสำเร็จของการพัฒนาหรือการแก้ปัญหการเรียนการสอนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการวิจัย

นวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นั้นหมายถึงรูปแบบใหม่ๆของสื่อการเรียนการสอนเทคนิควิธีการกิจกรรมหรือสิ่งอื่นใดที่ผู้สอนนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพนวัตกรรมที่นำมาใช้อาจเป็นนวัตกรรมที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นใหม่หรืออาจเป็นสิ่งที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นหรือมีการใช้ทั่วไปในที่แห่งหนึ่งแล้วหากนำมาปรับปรุงแก้ไขและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในที่อีกแห่งหนึ่งก็ถือว่าเป็นนวัตกรรมเช่นเดียวกันและสามารถแบ่งนวัตกรรมตามลักษณะของนวัตกรรมได้เป็น ๒ ประเภทประเภทแรก นวัตกรรมที่เป็นเทคนิคและวิธีการเช่นการสอนเป็นทีมการสอนแบบศูนย์การเรียน การเรียนเพื่อรอบรู้ การสอนแบบโครงการการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยการสอนซ่อมเสริมการเรียนตาม

ความสามารถการศึกษาเป็นรายบุคคลการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มการสอนแบบแก้ปัญหาเป็นต้น และประเภทที่สองนวัตกรรมที่เป็นสื่อการเรียนการสอนหรือสื่อการเรียนรู้เช่นบทเรียนสำเร็จรูปชุด การสอนชุดสื่อการสอนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวีดิทัศน์ภาพยนตร์เพลงเกมส์การ์ตูนใบงานแบบฝึก ปฏิบัติเป็นต้น

เนื่องจากนวัตกรรมที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนมีอยู่เป็นจำนวนมากและครู อาจพบว่าในการแก้ปัญหาที่พบในการเรียนการสอนหนึ่งปัญหาอาจจะมีวิธีการกิจกรรมหรือสื่อที่จะใช้ แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนดังกล่าวได้หลายวิธีดังนั้นครูควรพิจารณาว่าแต่ละวิธีมีข้อดี ข้อจำกัดและความเป็นไปได้ในสภาพการณ์ของนักเรียน ครูผู้สอนชั้นเรียนหรือระบบของโรงเรียนหรือ เขตพื้นที่การศึกษาเพียงใดแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการกิจกรรมสื่อที่เหมาะสมที่สุด

ผลจากการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจนถึงขั้นตอนที่ ๓ครูผู้วิจัย จะเห็นว่าปัญหาการวิจัยกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยและนวัตกรรมที่ครูจะใช้ในการแก้ปัญหามันจะถูก กำหนดขึ้นอย่างชัดเจนแล้วซึ่งครูผู้วิจัยสามารถนำส่วนประกอบต่างๆทั้งหมดนี้ไปตั้งเป็นชื่อเรื่องของการวิจัยและเขียนส่วนประกอบอื่นๆตามกระบวนการของการวิจัยทั่วไปได้อีกหลายหัวข้อเช่น วัตถุประสงค์ของการวิจัยความสำคัญของการวิจัยขอบเขตของการวิจัยนิยามศัพท์เฉพาะเป็นต้น

ขั้นที่ ๔ การดำเนินการแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหาของการวิจัยเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๒ขั้นตอนคือการออกแบบการวิจัยและการ ดำเนินการวิจัยตามทีผู้วิจัยออกแบบไว้ การออกแบบการวิจัยเป็นการกำหนดแผนดำเนินงานที่แสดง ถึงรูปแบบและแนวทางการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบตามปัญหาวิจัยที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประหยัดทรัพยากรในขั้นตอนนี้กิจกรรมที่ผู้วิจัยต้องทำประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ของการวิจัย ว่าจะใช้วิธีวิจัยแบบใดซึ่งรูปแบบการวิจัยเมื่อแบ่งอย่างกว้างๆจะแบ่งได้เป็น ๒ประเภทคือรูปแบบการ วิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) และแบบการวิจัยที่ไม่ใช่การทดลอง (Non-experimental Research) นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องกำหนดแนวทางการวิจัยไว้ด้วย โดยแนวทางการ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ๓กิจกรรมคือ ๑)การพัฒนาและหา คุณภาพนวัตกรรมตามที่ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกไว้แล้วจากขั้นตอนที่ ๓ที่ผ่านมา ๒)การพัฒนาและหา คุณภาพเครื่องมือในการวิจัยและ ๓)การกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การที่ผู้วิจัยจะออกแบบการวิจัยเป็นอย่างไรนั้นต้องตระหนักอยู่เสมอว่าแบบของการ วิจัยจะต้องสอดคล้องกับปัญหาวิจัยหรือคำถามวิจัยหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อันจะทำให้ งานวิจัยความตรงภายในหรือผลการวิจัยมีคุณภาพเกิดจากสิ่งที่ผู้วิจัยจากกระทำอย่างเป็นระบบ ระเบียบนั่นเอง

ผู้อ่านจะสังเกตเห็นว่าการออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมีลักษณะ หรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเช่นเดียวกันกับการวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไปดังนั้นผู้อ่านสามารถศึกษา องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยการพัฒนาและหาคุณภาพนวัตกรรมการพัฒนาและหาคุณภาพ เครื่องมือวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกันกับเมื่อจะทำ วิจัยเชิงวิชาการ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เตรียมกิจกรรมต่างๆของการออกแบบการวิจัยพร้อมแล้วขั้นต่อมาคือการดำเนินการวิจัยตามที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ ซึ่งส่วนมากการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจะมีรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงทดลองส่วนจะมีรูปแบบย่อยๆ เป็นการวิจัยก่อนการทดลอง (Preexperimental Design)หรือรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Design)หรือรูปแบบการวิจัยทดลองแท้จริง (True –experimental design) ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ

ขั้นที่ ๕ การสรุปผลการแก้ปัญหา ในการนำ วิธีการหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมาใช้ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบผลของการใช้ว่าวิธีการหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนั้นใช้แก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ดังนั้นเมื่อดำเนินการวิจัยตามแผนปฏิบัติการวิจัยที่กำหนดไว้และทำการวัดผลการแก้ปัญหาหรือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยโดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือที่กำหนดไว้แล้วจะได้ “ผลการวัด” ออกมาผลการวัดนี้จะมีลักษณะหรือจำนวนมากน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดเช่นถ้าเครื่องมือที่ใช้ในการวัดเป็นแบบทดสอบ “ผลการวัด” ก็จะเป็นคะแนนถ้ากำหนดว่ามีการสอบก่อนและหลังการทดลองสอนก็จะมีผลการวัด๒ชุดเป็นต้นผลการวัดเหล่านี้เป็นผลของการใช้วิธีการหรือนวัตกรรมที่ครูผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา แต่ยังคงอยู่อย่างกระจัดกระจายจำเป็นต้องนำมาจัดระเบียบเสียใหม่เรียกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลและนำการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจของคนอื่นๆหลังจากนั้นจึงสรุปความสำเร็จของการแก้ปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกิจกรรมภายหลังจากผู้วิจัยได้ผลการวัดจากการนำเครื่องมือวิจัยตามที่กำหนดไว้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายปกติจะมีผลการวัดรายบุคคลซึ่งครูอาจนำมาวิเคราะห์เป็นรายบุคคลหรือวิเคราะห์สรุปเป็นภาพรวมของห้องโดยใช้สถิติขั้นพื้นฐานหรืออาจใช้สถิติขั้นสูงขึ้นอยู่กับคำถามวิจัยหรือตามศักยภาพและความต้องการของครูเอง ตัวอย่างเช่นการวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์อาจทำการวิเคราะห์โดยการนำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ครูตั้งไว้แล้วดูว่ามีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์กี่คนคิดเป็นร้อยละเท่าไรของนักเรียนทั้งหมดหรืออาจนำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และอาจมีการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมว่าแตกต่างกันอย่างไรมีความก้าวหน้าขึ้นมากน้อยเพียงใดโดยการทดสอบค่าที (t-test)การวิเคราะห์คุณลักษณะอื่นๆเช่นจำนวนนักเรียนที่มีผลการเรียนน่าพอใจหรือจำนวนพฤติกรรมที่พึงประสงค์อาจใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และคำนวณค่าร้อยละนอกจากนี้อาจใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในกรณีข้อมูลที่ได้มาไม่ใช่ข้อมูลเชิงปริมาณ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถทำได้หลายวิธีตามลักษณะของข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น ๒กลุ่มประกอบด้วยนำเสนอเชิงปริมาณซึ่งเป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปของตาราง กิ่งตารางกราฟและแผนภูมิชนิดต่างๆและนำเสนอเชิงคุณภาพซึ่งมีลักษณะเป็นการบรรยายสรุปคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของนักเรียนที่ปรากฏภายหลังการใช้นวัตกรรม

การสรุปความสำเร็จของการแก้ปัญหาเป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาตัดสินใจว่าวิธีการแก้ปัญหาที่ดำเนินการมานั้นสามารถแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ตัวอย่างเช่น

-เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการดำเนินการแก้ปัญหาถ้าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนแสดงว่าวิธีการแก้ปัญหาที่ดำเนินการอยู่ได้ผลโดยยังมีค่าผลต่างมากเท่าไรก็แสดงว่าได้ผลดีมากเท่านั้น

-เปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อนและหลังการแก้ปัญหาถ้าหลังการดำเนินการแก้ปัญหามีจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่าก่อนดำเนินการแสดงว่าวิธีการแก้ปัญหาที่ดำเนินการอยู่ได้ผลยังมีจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้นเท่าไรก็แสดงว่าได้ผลดีมากเพิ่มขึ้นเท่านั้น

-การบรรยายลักษณะหรือพฤติกรรมที่ปรากฏซึ่งรวบรวมได้ระหว่างและหลังการดำเนินการแก้ปัญหาแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าเหมือนหรือแตกต่างไปจากเกณฑ์อย่างไรหรือนำไปเทียบเคียงกับพฤติกรรมก่อนการดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ ๖ การรายงานผลการดำเนินการ การเขียนรายงานผลการดำเนินการเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัยเชิงวิชาการทั่วไปมีลักษณะเป็นการนำเสนอกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบในส่วนของรูปแบบในการเขียนรายงานนั้นถึงแม้ว่าบางสถาบันหรือหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆจากกำหนดรูปแบบไว้อย่างเฉพาะเจาะจงแต่ก็ไม่แตกต่างกันมากนักสามารถสรุปวิธีการเขียนอาจแบ่งออกเป็น ๒รูปแบบใหญ่ๆคือแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการซึ่งครูผู้วิจัยเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์และวัตถุประสงค์ของการรายงานผลการเขียนในรูปแบบไม่เป็นทางการเป็นการเขียนเล่าถึงสภาพปัญหาที่พบแนวคิดในการแก้ปัญหาวิธีการดำเนินการแก้ปัญหาและผลของการดำเนินการแก้ปัญหาซึ่งอาจเขียนเล่าสั้นๆพอเข้าใจในความยาวประมาณ ๑-๒ หน้า กระดาษหรือเขียนเล่าในรายละเอียดเหมือนการนำเสนอหน้าชั้นงานซึ่งอาจจะมีความยาวมากขึ้นถึง ๑๐-๑๕ หน้า กระดาษการเขียนในรูปแบบเป็นทางการเป็นการเขียนรายงานการวิจัยและลักษณะรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามข้อกำหนดของหน่วยงานการวิจัยต่างๆหรือมีลักษณะเหมือนปริยฐานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอกซึ่งมีลักษณะเป็นสากลคล้ายกันทุกสถาบันการศึกษา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสากับพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑

แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาพัฒนาผู้เรียนกระทรวงศึกษาธิการให้ความหมายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึงเป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงมีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมมุ่งสร้างเสริมเจตคติคุณค่าชีวิตปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองสร้าง

จิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๕๒}

สุพัชรา ชิมเจริญ ได้ให้ความหมายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

๑. กิจกรรมที่จัดเป็นกระบวนการ
๒. มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย
๓. พัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาและอารมณ์
๔. มุ่งส่งเสริมเจตคติ
๕. สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖. ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์
๗. ส่งเสริมให้รู้จักและเข้าใจตนเอง
๘. ปรับตัวปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตได้

อย่างมีความสุข^{๕๓}

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ ได้ให้ความหมายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึงกิจกรรมที่จัดอย่างมีรูปแบบด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขจากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคมมุ่งสร้างเสริมเจตคติคุณค่าชีวิตปลุกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเองสร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น ๒ ลักษณะคือกิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน^{๕๔}

๑. ลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกระทรวงศึกษาธิการประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๓กลุ่มหรือ ๓ประเภทดังนี้

๑.๑ กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้าง

^{๕๒} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๕๓} สุพัชรา ชิมเจริญ, การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๕๔), หน้า ๓.

^{๕๔} ขจิต ฝอยทอง, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๒”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๔๖) ช ๕๘-๖๒.

ทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้ทางพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาต่อและการพัฒนาสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ นอกเหนือจากกิจกรรมแนะแนวในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้วสถานศึกษาต้องจัดระบบแนะแนวให้บริการช่วยเหลือนักเรียนทุกคนเพื่อให้รู้จักตนเองในด้านความสนใจความถนัดความสามารถซึ่งเป็นประโยชน์ในการเลือกศึกษาต่อและการเลือกอาชีพที่เหมาะสมและเสริมสร้างบุคลิกภาพลักษณะนิสัยการปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์รวมทั้งความสนใจในการจัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์สังคมได้อย่างมีความสุข

๑.๒ กิจกรรมตามความถนัดและสนใจของผู้เรียนหรือกิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐหรือเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจของผู้เรียนพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ทักษะความสามารถพิเศษที่นำไปสู่ความเป็นเลิศและศิลปินเช่นเป็นนักวิทยาศาสตร์นักไต่หาที่ นักแสดงนักดนตรีนักร้องจิตรกรนักกีฬา นักกายภาพเป็นต้นนอกจากนี้โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมสนองนโยบายของรัฐเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์เช่นรักการออกกำลังกายมีน้ำใจนักกีฬาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมการปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดการรณรงค์ยุติความรุนแรงในสตรีและเด็กเป็นต้น

๑.๓ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติโดยมุ่งเน้นปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัยซื่อสัตย์สุจริตมีความรักสามัคคีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ความสัมพันธ์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง ๓ ประเภทกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละประเภทถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายเฉพาะแตกต่างกันแต่การจัดกิจกรรมทุกประเภทจะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันดังนั้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจึงเป็นการเสริมเติมเต็มให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เช่นการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารีหรือยุวกาชาดหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์จะต้องปฏิบัติตามกรอบหรือแนวทางที่องค์กรแต่ละประเทศกำหนดแต่ก็มีจุดร่วมกันคือการสร้างความมีระเบียบวินัยคุณลักษณะของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยซึ่งจะช่วยเสริมจุดประสงค์ของแนะแนวในเรื่องการจัดการกับชีวิต การแก้ปัญหาการควบคุมตนเองของผู้เรียนบางครั้งครูอาจพบผู้เรียนที่มีปัญหาต้องการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษจากกิจกรรมก็สามารถส่งต่อให้แนะแนวช่วยเหลือเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มด้วยกระบวนการของแนะแนวได้ทั้งกลับกัน เมื่ออาจารย์แนะแนวพบว่าผู้เรียนบางคนมีความสนใจหรือความถนัดด้านกีฬาหรือดนตรีหรือศิลปะก็สามารถส่งไปเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจเพื่อฝึกทักษะการเรียนรู้จนสามารถค้นพบความสามารถพิเศษของผู้เรียนได้

กระทรวงศึกษาธิการ คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป้าหมายร่วมกันของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายอารมณ์สติปัญญาให้ความเห็นว่าลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ^{๕๕}

๑. กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองเสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้เชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

๒. กิจกรรมนักเรียนกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์วางแผนปฏิบัติตามแผนประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นต้นสำหรับกิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิดช่วยกันทำช่วยกันแก้ปัญหาส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่รวมทั้งกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัยรับผิดชอบบุริสทธิและหน้าที่ของตนเองแบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้ ๒ ลักษณะ

๒.๑ กิจกรรมพัฒนาความถนัดความสนใจตามความต้องการของผู้เรียนกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเองและพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

๒.๒ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้บำเพ็ญประโยชน์กิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัยกฎเกณฑ์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่างกันไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติยุวกาชาดสมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกลุ่มการรักษาดินแดนในทางปฏิบัติสถานศึกษาจัดกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นอีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพในตนเองอย่างเต็มที่เลือกตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับตนเองสามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์ศีลธรรมและจริยธรรมรู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่างๆได้อย่างดีและมีความสุขเช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกละเห็นคุณค่าในตนเองกิจกรรมพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ศีลธรรมและจริยธรรมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตกิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพทางการเรียนเป็นต้นกิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้บำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะของการเข้าค่ายต่างๆหรืออาจแยกจัดเป็น

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

กิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์โดยมุ่งการฝึกระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการมุ่งเน้นประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจสร้างการเรียนรู้กลุ่มสาระต่างๆ ชุมนุมต่างๆ เพื่อการร่วมคิดค้นกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเข้าไว้ด้วยเพื่อค้นพบศักยภาพของตนเอง

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ ลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้^{๕๖}

๑. กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างลักษณะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์ครูผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ ๒. กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ปฏิบัติการประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเช่นลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นต้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถแบ่งตามลักษณะของกิจกรรมได้ดังนี้ ๒.๑ กิจกรรมพัฒนาความถนัด (Attitude) ความสนใจ (Interest) ตามความต้องการของผู้เรียน (Need) เป็นกิจกรรมที่เพิ่มเติมความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียน (experience) อย่างกว้างขวางเช่น หอมภาษางานประดิษฐ์ ประชาสัมพันธ์งานเกษตร เป็นต้น ๒.๒ กิจกรรมที่ปลูกฝังระเบียบวินัยกฎเกณฑ์การทำประโยชน์ให้แก่สังคมวิถีชีวิตในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเช่นกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดผู้นำเพื่อประโยชน์และรักษาดินแดนเป็นต้นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นต้องจัดกิจกรรมให้มีบูรณาการกับองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างเต็มที่

ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยผู้เรียนให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนพร้อมทั้งเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์และการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลและสังคมทั่วไป กิจกรรมแนะแนวจำแนกเป็น ๔ กลุ่มดังนี้

- ๑.๑ กิจกรรมรู้จักเข้าใจและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- ๑.๒ กิจกรรมการแสวงหาและการใช้ข้อมูลสารสนเทศ
- ๑.๓ กิจกรรมการตัดสินใจและแก้ปัญหา
- ๑.๔ กิจกรรมการปรับตัวและดำรงชีวิต

^{๕๖} ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”, วารสารวิชาการ, ๖(๘) (สิงหาคม ๒๕๔๖) : หน้า ๕๘-๖๒.

๒. กิจกรรมนักเรียนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองครบวงจร ตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์วางแผนและปฏิบัติตามแผนตลอดจนการประเมินการปรับปรุงการปฏิบัติงานโดยเน้นการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มหรือชุมนุมต่างๆแบ่งเป็น ๒ ชนิดคือ

๒.๑ กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเช่นชุมนุม วิทยาศาสตร์ชุมนุมดนตรีชุมนุมกีฬาฟุตบอล เป็นต้น

๒.๒ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารียุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษา ดินแดนเพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีของชาติมีระเบียบวินัยมีความรักสามัคคีรู้จักเสียสละและ ช่วยเหลือผู้อื่นจากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะได้แก่กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนซึ่งกิจกรรมนักเรียนยังแบ่งออกเป็น ๒ กิจกรรม คือกิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน จัดเพื่อสนองความสนใจของ ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ทักษะความสามารถเช่นชุมนุมดนตรีชุมนุมกีฬากิจกรรมที่สองเป็น กิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดนจัดเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมี ระเบียบวินัยซื่อสัตย์สุจริตมีความสามัคคีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้รู้จักบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อส่วนร่วม เป็นพลเมืองดีของชาติ

เป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกระทรวงศึกษาธิการ การจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียนดังนี้^{๕๗}

๑. ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ความชำนาญด้านวิชาการวิชาชีพและ เทคโนโลยี

๒. เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆและสามารถนำความรู้และประสบการณ์ใช้ในการ พัฒนาตนเองและประกอบอาชีพสุจริต

๓. รู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มีกระบวนการคิดมี ทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข

๔. ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองมองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพใน อนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

๕. พัฒนาบุคลิกภาพเจตคติค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างคุณธรรมและ จริยธรรม

๖. มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองครอบครัวสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นระเบียบวินัยคุณธรรมและจริยธรรม

สุพัชรา ชิมเจริญ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีเป้าหมายดังนี้^{๕๘}

^{๕๗} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๒.

๑. ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ความชำนาญทางวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

๒. ผู้เรียนค้นพบความสนใจความถนัดและพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

๓. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบสัมมาอาชีพ

๔. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพเจตคติค่านิยมในการดำรงชีวิตและเสริมสร้างศีลธรรมจริยธรรม

๕. ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความหมายดังนี้

๑. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ (Knowledge) ความชำนาญทั้งวิชาการวิชาการ (academic) และวิชาชีพ (Professional)

๒. ผู้เรียนค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพในอนาคต

๓. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของความรู้สามารถนำเอาประสบการณ์เพื่อการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพ

๔. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพเจตคติค่านิยมในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างศีลธรรมและจริยธรรม

๕. ผู้เรียนมีระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าเป้าหมายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถความชำนาญด้านวิชาการวิชาชีพและเทคโนโลยีค้นพบศักยภาพของตนเองเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายสามารถมองหาช่องทางในการสร้างงานอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง^{๕๘}

หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

^{๕๘} สุขพัชรา ชุ่มเจริญ, การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, หน้า ๔.

^{๕๙} ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”, วารสารวิชาการ, ๖ (๘) (สิงหาคม ๒๕๔๖) : หน้า ๕๘-๖๒.

กระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้^{๖๐}

๑. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
๒. จัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียนและวัฒนธรรมที่ดำรง
๓. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงการสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
๔. ใช้กระบวนการจัดกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
๕. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม
๖. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา
๗. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย
๘. ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครูพ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
๙. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สุพัชรา ชิมเจริญ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้

๑. กำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
๒. จัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียน
๓. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๔. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
๕. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม

^{๖๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, หน้า ๓.

๖. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของการศึกษา

๗. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย

๘. ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

๙. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง^{๖๑}

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๑. กำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

๒. จัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียน (ability)

๓. บูรณาการเข้ากับชีวิตจริงให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต (life - long education)

๔. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์สัมพันธ์กับชีวิตจริงในแต่ละช่วงวัย

๕. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะกิจกรรม

๖. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าหมาย (Goal) ของสถานศึกษา

๗. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการครูเป็นเพียงที่ปรึกษา

๘. เปิดโอกาสให้ครูผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

๙. มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมด้วยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดตั้งนี้มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมโดยคำนึงถึงวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียนสามารถบูรณาการกับชีวิตจริงได้โดยผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษาเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองชุมชนหรือองค์กรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม^{๖๒}

^{๖๑} สุขพัชรา ชัมเจริญ, การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, หน้า ๕.

^{๖๒} ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”, วารสารวิชาการ, ๖(๘) (สิงหาคม ๒๕๔๖) : หน้า ๕๘-๖๒.

แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้วางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. ๒๕๕๑ เหมาะสมกับความพร้อมของชุมชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาโดยมีกระบวนการจัดทำหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

๑. ศึกษาวิสัยทัศน์พันธกิจเป้าหมายลักษณะอันพึงประสงค์โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

๒. ศึกษาข้อมูลสารสนเทศเช่นสภาพความพร้อมของโรงเรียนสภาพของชุมชนท้องถิ่นสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

๓. วางแผนและจัดแผนการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยกำหนดวัตถุประสงค์กระบวนการที่ดำเนินการสื่อ/อุปกรณ์และการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

๔. กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผู้เรียนผู้ปกครองและชุมชนเพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๕. กำหนดการประเมินและเกณฑ์การประเมินการผ่านกิจกรรมแต่ละภาคเรียนชั้นปีและช่วงชั้นให้เป็นไปตามสถานศึกษากำหนดเพื่อให้การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประสบผลสำเร็จบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มากขึ้นนอกจากจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้วสถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดครูผู้รับผิดชอบมีการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง^{๖๓}

ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์ กล่าวว่าแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีดังนี้

๑. จัดกิจกรรมให้ส่งเสริมเกื้อกูลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระทั้ง ๘ กลุ่มเช่นโครงการรักษ์วัฒนธรรมไทย

^{๖๓} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๑๗.

๒. จัดกิจกรรมตามความสนใจความถนัดตามธรรมชาติของผู้เรียนและชุมชนเช่น ชุมนุมกีฬา ชุมนุมดนตรีไทย เป็นต้น

๓. จัดกิจกรรมให้ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคมเช่น กิจกรรม ลูกเสือเนตรนารีรักษาดินแดนและเพื่อนเตือนเพื่อน เป็นต้น

๔. จัดกิจกรรมให้บริการด้านต่างๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเช่น บริการห้องสมุดสหกรณ์พยาบาล เป็นต้น^{๖๔}

ความหมายของจิตอาสา (Volunteer Mind)

คำว่า จิตอาสา นั้น นักการศึกษา และนักการวิชาการ ต่างได้ให้คำจำกัดความอันเกี่ยวกับจิตอาสาไว้มากมายหลายความหมาย ดังนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมาย คำว่า “จิต” หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้คิดและนึก และ “อาสา” หมายถึง เสนอตัวเข้ารับทำ^{๖๕}

โกศล มีความดี ให้ความหมายว่า การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อ สาธารณสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของ กลุ่ม โดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำการสิ่งๆ ที่ทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อ ส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำตามหน้าที่ที่กำหนด การ ดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณสมบัติ รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหา แนวทางป้องกันแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมไปถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือเปิดโอกาส ให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน^{๖๖}

อรพินทร์ ชูชม และคณะ ให้ความหมายว่า การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม ความปรารถนา และละเว้นการกระทำที่ไม่พึงปรารถนา^{๖๗}

ดุชฎี ไชยชนะ ได้ให้ความหมาย จิตอาสา ไว้ว่าหมายถึง ความสำนึก ของบุคคลที่มีต่อสังคม ส่วนรวมโดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่ง พฤติกรรมจิตอาสา

^{๖๔} ขจิต ฝอยทอง และกาญจนา ทองอินทร์, “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”, วารสารวิชาการ, ๖(๘) (สิงหาคม ๒๕๕๖) : หน้า ๕๘-๖๒.

^{๖๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๖๔.

^{๖๖} โกศล มีความดี, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของข้าราชการตำรวจ” ปริญญาานิพนธ์, กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๔๗.

^{๖๗} อรพินทร์ ชูชม และคณะ, “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔)

ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา ร่างกาย และ สติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน^{๖๘}

วราพร วันไชยธนวงศ์ และคณะ ได้ให้ความหมายว่า คือความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ และเสียสละทั้งร่างกาย แรงใจหรือทรัพย์สินในการกระทำหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้^{๖๙}

๑. ความสมัครใจ เป็นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นการอาสาสมัครที่จะกระทำสิ่งนั้น เช่น ความสมัครใจพร้อมที่จะช่วยเหลือ การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความสมัครใจ ความสมัครใจในการกระทำกิจกรรม

๒. ความเต็มใจ เป็นความรู้สึกรักของนักศึกษาพยาบาลที่ยินดีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เช่น สิ่งที่เราสมัครทำด้วยความเต็มใจ การให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจมาจากความรู้สึกที่แท้จริง ความรู้สึกที่อยากทำด้วยความเต็มใจ

๓. การเสียสละ เป็นการกระทำที่ช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยความรู้สึกรักที่กระทำด้วยความมุ่งมั่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การมีใจรักอยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การทำประโยชน์ต่าง ๆ แก่ส่วนรวมไม่หวังผลประโยชน์ ความรู้สึกมุ่งมั่นตั้งใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สังคม ที่เดือดร้อน

ปิยะนาถ สรวิสูตร กล่าวว่า จิตอาสา คือ จิตที่พร้อมจะให้หรือเสียสละเวลา ร่างกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน^{๗๐}

สุภาพร ทศพะรินทร์ ให้ความหมายว่า จิตอาสา หมายถึง จิตแห่งการ ให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข ที่พร้อมจะเสียสละ ร่างกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดย ไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือ ความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมบุญ คือความสงบเย็น และพลังแห่งความดีก็ทั้งยังช่วยลด “อึดตา” หรือความเป็น ตัวตนของตนเองลงได้บ้าง ดังนั้น จิตอาสา (Volunteer Spirit) จึงหมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเวลา สิ่งของ เงินทอง ร่างกาย สติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตใจที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัครใจและไม่หวังผลตอบแทน เข้า

^{๖๘} คุณฉวี ไชยชนะ, “ความสำนึกของคน”, (กรุงเทพฯ: วิพรินทร์, ๒๕๕๐) หน้า ๖๑.

^{๖๙} วราพร วันไชยธนวงศ์ และคณะ, “การพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษา พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์, วิทยาลัยพยาบาลราชชนนีสืบเชียงใหม่, เชียงใหม่: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

^{๗๐} ปิยะนาถ สรวิสูตร, “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษา สภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

ร่วม กิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์สำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เอาใจใส่ ป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม^{๗๑}

กนกพร สุทธิสัมพันธ์ ได้สรุปความหมายของพฤติกรรมอาสาไว้ว่า พฤติกรรมอาสา หมายถึง การที่บุคคลอุทิศกำลังกาย กำลังใจ เวลา สติปัญญา สิ่งของ เงินทองใจการ เข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทนในรูปสินจ้างรางวัลเป็นสำคัญ กระทำด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เพราะถูกบังคับหรือเพราะหน้าที่ นำประโยชน์มาสู่ผู้ทำพฤติกรรม อาสาและกลุ่มบุคคลที่สาม ซึ่งกลุ่มบุคคลที่สามนี้ไม่รวมบุคคลในครอบครัว เพื่อน และเพื่อนบ้าน อีกทั้งยังได้รับความสุขใจเมื่อทำความดีและเป็นพฤติกรรมที่กระทำไปด้วยความตั้งใจ มีการวางแผนที่จะ อาสาช่วยเหลือภายใต้การจัดการขององค์กร แต่ไม่รวมการช่วยเหลือในเหตุการณ์เฉพาะหน้า อันส่งผลให้บุคคลต้องช่วยเหลือผู้อื่นโดยมิได้ตั้งใจ หรือวางแผนที่จะช่วยเหลือมาก่อน^{๗๒}

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าแนวการจัดกิจกรรมจิตอาสากับการพัฒนาผู้เรียนมีแนวการจัดตั้งนี้จัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. ๒๕๕๑ เหมาะสมกับความพร้อมของชุมชนตามความสนใจของผู้เรียนตามเกณฑ์ตามธรรมชาติของผู้เรียนโดยสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งต้องกำหนดครูผู้รับผิดชอบมีนิเทศติดตามผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน

คุณธรรมจริยธรรมในตัวนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือตามหลักแนวคิด ด้วยการผ่านกิจกรรมต่างๆ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า “คุณธรรม” คือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงามให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐเช่นความรักความเมตตาอยากให้อื่นพ้นทุกข์ ความยินดีการวางตัวเป็นกลางความมีน้ำใจการเสียสละความกตัญญูความละอายและความกลัวบาปความเคารพนบถและความสุภาพอ่อนโยน^{๗๓}

^{๗๑} สุภาพร ทศพระรินทร์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖. หน้า ๕๕

^{๗๒} กนกพร สุทธิสัมพันธ์, “การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับการทำพฤติกรรมอาสาและพฤติกรรม อาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

^{๗๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

พิสิษฐ์ ศิริรักษ์ ได้ให้ความหมายไว้เป็น ๒ ลักษณะคือ^{๗๔}

๑. คุณธรรมหมายถึงความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน

๒. คุณธรรมหมายถึงคุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรมกรมิวิชาการกล่าวว่าคุณธรรมหมายถึงคุณงามความดีในด้านกายวาจาและใจซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติและสังคมเกิดความสงบสุขอันได้แก่หลักธรรมในศาสนาต่างๆ

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีซึ่งเป็นคุณสมบัติทางกายวาจาใจใดๆที่เป็นคุณไม่เป็นโทษ^{๗๕}

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีคนที่มีคุณธรรมหมายถึงคนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับสูงคนที่มีคุณธรรมนั้นนอกจากจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้วยังมีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น^{๗๖}

ลิขิต อีรวะคิน ได้ให้ความหมายของ “คุณธรรม” ว่าหมายถึงจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลศาสนาและอุดมการณ์เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วยปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณสังคมต้องมีจิตวิญญาณคุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกลมกลืนเรียนรู้โดยพ่อแม่สถาบันการศึกษาศาสนาพรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ^{๗๗}

ดวงเดือน พันธมนาวิน ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกลดชอบชั่วดีในทางศีลธรรมที่คุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี^{๗๘}

วิวัฒน์ ชัตติยะมานะ ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม เป็นสิ่งที่ตั้งอยู่ในจิตใจของมนุษย์ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกายทางวาจาและทางใจที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนเองและการประกอบด้วยคุณสมบัติที่เป็นความดีงามคุณลักษณะซึ่งมีอยู่ในจิตใจของบุคคลทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำการต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยไม่เบียดเบียนตนเองหรือกระทำการที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น^{๗๙}

^{๗๔} พิสิษฐ์ ศิริรักษ์, มนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาวิชาการ, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^{๗๕} เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, ศิลปวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗), หน้า ๕๗.

^{๗๖} สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ, วิธีการจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ภาคพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๕.

^{๗๗} ลิขิต อีรวะคิน, คนไทยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗.

^{๗๘} ดวงเดือน พันธมนาวิน, จิตวิทยาและจิตวิทยาพัฒนาการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๕.

^{๗๙} วิวัฒน์ ชัตติยะมานะ, เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู, (สงขลา: ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๑.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึงคุณลักษณะที่พึงงามของบุคคล เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการปฏิบัติจริยธรรมคุณธรรมเป็นเรื่องของจิตใจดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีความรักความปรารถนาดี มีใจกว้างมีความอดทนมีความเสียสละมีความคิดเห็นในเรื่องที่ถูกต้องดีงามและมีความตั้งใจจริงที่จะงดเว้นจากการทำความชั่วและความเสื่อมเสียทุกชนิด^{๘๐}

พนัส หันนาคินทร์ กล่าวถึง คุณธรรมในสถานศึกษาสรุปได้ว่าในการปกครองของครูในโรงเรียนให้ได้ผลพึงปรารถนานั้นนอกจากครูใหญ่จะมีลักษณะของผู้นำและมีคุณสมบัติของความเป็นครูใหญ่แล้วยังต้องเป็นคนมีคุณธรรมนั่นก็คือการสร้างคุณธรรมและการปฏิบัติตัวให้เป็นตามคุณธรรมที่พึงงามนั้น^{๘๑}

วคิน อินทสระ ได้กล่าวถึง คุณธรรมหมายถึงอุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิตอุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน^{๘๒}

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้สรุปความหมายของคุณธรรมว่าคุณธรรมหมายถึงคุณความดีของบุคคลที่ได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจโดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำความดีหรือพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมเช่นความเสียสละความมีน้ำใจความเกรงใจความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น^{๘๓}

ธีรรัตน์ กิจจารักษ์ ได้กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึงความรู้และความเข้าใจถึงธรรมชาติของความดีจริงๆแล้วจะไม่พลาดจากการประกอบความดีจะไม่ทำความชั่วเพราะความไม่รู้ นั่นเองทำให้ต้องทำความชั่วความเขลาเป็นความชั่วร้ายพอกๆกับความรู้เป็นคุณธรรมหรือความดีไม่มีใครตั้งใจทำความผิดที่ทำความผิดเพราะไม่รู้^{๘๔}

กูด (Good.) ได้ให้ความหมายใน Dictionary of Education ว่า “คุณธรรมมีความหมาย ๒ นัย คือ นัยแรก คือ ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำตามกันมาจนเป็นความเคยชินความหมายในข้อ ๒ คือคุณภาพของบุคคลตามความคิดและตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติและหลักศีลธรรม”^{๘๕}

บรรจง ชูสกุลชาติ กล่าวว่า คนมิใช่เป็นเพียงสิ่งที่มีชีวิตที่ประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยตาเท่านั้นแต่หากยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติสำคัญซึ่งทำให้

^{๘๐} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, **สังคมศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๕.

^{๘๑} พนัส หันนาคินทร์, **การบริหารบุคคลในโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐๘.

^{๘๒} วคิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, หน้า ๑๐๖.

^{๘๓} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^{๘๔} ธีรรัตน์ กิจจารักษ์, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (เพชรบุรี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๘๕} Good, C.V., **Dictionary of Education**, ๓rd ed, (New York : McGraw-Hill), p.๖๔๑.

แตกต่างกันจากสัทธิโลกทั่วไปสิ่งนั้นคือ “คุณธรรม” เพราะคุณธรรมนี้เองทำให้คนได้ชื่อว่าเป็น “มนุษย์” อันมีความหมายว่าเป็นผู้มีจิตใจสูงค่าว่า “คุณธรรม” จึงหมายถึงสภาพความดีงามทั้งหลาย ซึ่งฝังลึกอยู่ในสำนึกของบุคคลอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษย์ชาติโดยเฉพาะผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ความเข้าใจอารมณืความรู้สึกและพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกอย่างถูกต้องดีงาม^{๘๖}

สุพล วัณสินธ์ สรุปลได้ว่า คุณธรรมหมายถึงคุณสมบัติภายในใดๆก็ตามที่เป็นคุณไม่เป็นโทษเกิดขึ้นเพราะจิตรู้ความจริงความดีความงาม^{๘๗}

สมใจ เขียวสด กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึงสภาพคุณงามความดีที่สะสมอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคลหรือข้อกำหนดอันเป็นปทัสถานสำหรับความประพฤติและการปฏิบัติของบุคคลเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงในฐานะเป็นผู้ประกอบคุณความดี^{๘๘}

เนตรพัฒนา ยาวีราช ได้กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึงคุณงามความดีของบุคคลที่มีจริยธรรมในจิตใจ มีความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่งตรงข้ามกับกิเลส (vice) คุณธรรมคือความดีงามที่เกิดจากการกระทำความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามทั้งต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ด้วยคุณธรรมสำคัญได้แก่ความซื่อสัตย์ความเสียสละการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่บุคคลต่างๆ^{๘๙}

ฉลอง มาปรีดา กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึงความดีที่อยู่ในจิตใจของบุคคลได้แก่ความเมตตากรุณาความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความกตัญญูความพากเพียรความเห็นอกเห็นใจความละเอียดต่อความซื่อและความกล้าที่จะทำความดีสิ่งเหล่านี้ต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับจิตใจของบุคคลให้คงอยู่ตลอดไปเมื่อไม่มีศีลธรรมประจำใจจึงกลายเป็นคนแข็งกระด้างหยาบคายหรือก้าวร้าวไร้มารยาทแม้จะเป็นคนฉลาดบริหารงานเก่งแต่เป็นที่รังเกียจของคนทั่วไป^{๙๐}

จากความหมายคุณธรรมของนักวิชาการต่างๆพร้อมสรุปลได้ว่า คุณธรรม หมายถึงคุณสมบัติที่เป็นความดีความถูกต้องซึ่งอยู่ในจิตใจของบุคคลช่วยเสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูงประณีตและประเสริฐเช่นความรักความเมตตาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความยินดีการวางตัวเป็นกลางความมีน้ำใจการเสียสละความกตัญญูความละเอียดและความกล้าหาญความเคารพนบนอบและความสุภาพอ่อนโยนเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของการปฏิบัติจริยธรรมคุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษย์

^{๘๖}บรรจง ชูสกุลชาติ, “แนวความคิดปรับปรุงหลักสูตรเกษตรศาสตร์และคหกรรมศาสตร์เพื่อการทำงาน”, วารสาร **มิตรครู**, ๔(๕), ๒๒, (กุมภาพันธ์, ๒๕๔๒): ๕.

^{๘๗}สุพล วัณสินธ์, “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม”, **สารพัฒนาหลักสูตร**, ๑๑(๖), (ตุลาคม-พฤศจิกายน, ๒๕๓๔): ๑๙.

^{๘๘}สมใจ เขียวสด, **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา**, เอกสารประกอบการบรรยาย, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^{๘๙}เนตรพัฒนา ยาวีราช, **จริยธรรมธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๙๐}ฉลอง มาปรีดา, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗.

ชาติ โดยเฉพาะผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมต่างๆที่แสดงออกอย่างถูกต้องดีงาม

๒.๕ แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แนวทางการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแบ่งเป็น ๕ สาระย่อยได้แก่

สาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

ในแต่ละสาระต่างก็มีธรรมชาติของวิชาวัตถุประสงค์ของวิชาเนื้อหาสาระมโนคติและหลักการของวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต่างกันรวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็มีจุดเน้นที่ต่างกันบ้างดังรายละเอียดของแต่ละสาระดังนี้

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมนับเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้นโดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือจากมาตรฐานทั้งสองประการของสาระที่ ๑ ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

สำหรับสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือพุทธประวัติหรือประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกาลักษณะทางพระพุทธศาสนาคือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือการบริหารจิตและเจริญปัญญาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ปฏิบัติตนและมีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ตีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสัมมนา และเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือส่งผลถึงการพัฒนาตนพัฒนาชาติและโลกต่อไป^{๔๑}

จากมาตรฐานทั้ง๒ประการของ สาระที่ ๑ ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องของศาสนาที่นักเรียนนับถือสำหรับในส่วนของพระพุทธศาสนา จะเน้นในด้านความรู้ค่านิยมและการปฏิบัติในที่นี้จึงขอเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมโดยให้รายละเอียดในส่วนของจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของพระพุทธศาสนาให้ผู้เรียนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาตลอดจนสามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องทั้งนี้เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดแก่ตนเองและเกิดแก่สังคมในส่วนรวมซึ่งความมุ่งหมายนี้ก็เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีที่มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์นั่นเอง

การจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนานั้น

สุนน อมรวิวัฒน์ ให้ความเห็นว่า ถ้าพิจารณาวิธีสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลจะพบว่าเป็นการสอนที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่งดังนั้นการนำพุทธวิธีของพระองค์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังความเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของประเทศจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่งพุทธวิธีในการสอนนั้น^{๔๒}

วศิน อินทสระ อธิบายว่าหมายถึงวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัทคือภิกษุ ภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกาหรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์เนื่องจากทรงมีพุทธวิธีหลายประการอันเหมาะสมแก่ผู้ฟังหรือพูดสนทนาด้วยเมื่อจบการสอนหรือการสนทนาจึงมักจะได้รับผลสมความมุ่งหมายคือผู้ฟังได้บรรลุผลบารมีบ้างแสดงตนถึงพระรัตนตรัยเป็นพุทธมามกะบ้างสุดแล้วแต่บารมีหรืออินทรีย์ของแต่ละคนซึ่งแก่อ่อนไม่เท่ากัน^{๔๓}

วิธีสอนของพระพุทธองค์มีหลายวิธีซึ่งมีผู้อธิบายและศึกษาไว้พอประมวลได้ดังต่อไปนี้

^{๔๑} กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒).

^{๔๒} สุนน อมรวิวัฒน์, **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๓๐), หน้า ๙๐.

^{๔๓} วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

๑) วิธีสอนแบบบรรยาย พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความเห็นว่า^{๙๔} พระพุทธเจ้าน่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วมาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่า เป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ในการสอนแบบบรรยายในสาระพระพุทธศาสนานั้น ผู้สอนควรเริ่มจากการนำเข้าสู่บทเรียน โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น ถ้าจะสอนเกี่ยวกับหลักธรรม อาจให้นักเรียนร้องเพลงเกี่ยวกับหลักธรรมนั้น ๆ หรือการสนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อจะโยงเข้าสู่หลักธรรมที่จะเรียน หรือการใช้สื่อประกอบ เช่น การฉายวีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับหลักธรรมที่จะเรียน เป็นต้น จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นสอน โดยผู้สอนอธิบายหลักการหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เรื่องที่เรียน เช่น หลักการของหลักธรรมที่จะเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเบื้องต้น เกี่ยวกับหลักธรรมนั้น ๆ เสียก่อน จากนั้นอาจยกตัวอย่างประกอบ หรือตั้งคำถามผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาเหตุผล จนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป ขั้นตอนต่อไป คือ การสรุปเป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วเพื่อให้เกิดมโนคติที่ถูกต้อง

ครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระพระพุทธศาสนาสามารถนำวิธีการบรรยายมาใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียนได้โดยอธิบายเนื้อหาให้กระจ่างชัดทั้งนี้อาจมีสื่อการสอนประกอบหรือมีการอุปมาอุปไมยเพื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เป็นนามธรรมที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

๒) วิธีสอนแบบไตรสิกขาท่านพุทธทาสภิกขุ อธิบายว่าไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของปัญญา ปัญญาเป็นเครื่องตัดรากของความทุกข์ศีล สมาธิ ปัญญา จึงต้องอาศัยกันและกัน ในการแก้ปัญหาและเมื่อมีปัญญา ปัญญาก็คุม ศีล สมาธิให้อยู่ในอำนาจได้^{๙๕}

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้ให้แนวของวิธีสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นการสอนที่ประกอบด้วย ขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ได้แก่ ขั้นศีล เป็นการควบคุมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย และวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียนขั้นสมาธิให้นักเรียนรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ผู้เรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจขั้นปัญญา เป็นขั้นที่นักเรียนใช้สมาธิการมีจิตแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจแก้ปัญหาได้เกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามเป็นจริงการสอนแบบไตรสิกขา จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เกิดความเข้าใจ และนำความรู้ขึ้นมาแก้ปัญหาของตนต่อไป^{๙๖}

^{๙๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

^{๙๕} พุทธทาสภิกขุ, **พุทธจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๖).

^{๙๖} สุมน อมรวิวัฒน์, **พุทธวิธีการสอน เอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๓), หน้า ๔๗-๔๘.

๓) วิธีสอนแบบธรรมสาส์น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายว่า การสอนแบบสาส์นหรือสนทนานั้น วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสในพระศาสนา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรมในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำ คู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อยและทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้ให้แนวคิดที่ว่าธรรมสาส์นหรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลน ธรรมสาส์น จา เอตมมกคฺคตตมฺ - การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคล อันอุดม” ดังนี้^{๔๗}

สาโรช บัวศรี ได้อธิบายวิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจไว้ดังนี้

๑. ขั้นกำหนดปัญหา (หรือขั้นทุกข์) ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองด้วยความรอบคอบและพยายามกำหนดขอบข่ายของปัญหาที่ผู้เรียนจะต้องคิดแก้ไขให้จงได้

๒. ขั้นตั้งสมมติฐาน (หรือขั้นสมุทัย) โดยครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาด้วยตนเองว่าสาเหตุของปัญหาที่ยกมากล่าวในขั้นที่ ๑ นั้นมีอะไรบ้างช่วยผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจว่าในการแก้ปัญหาใดๆนั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอหรือแก้ที่สาเหตุของปัญหาเหล่านั้นและช่วยผู้เรียนให้คิดว่าการแก้ปัญหาที่สาเหตุนั้นอาจจะกระทำอะไรได้บ้างคือให้กำหนดสิ่งที่จะกระทำนี้เป็นข้อๆ

๓. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล (หรือขั้นนิโรธ) สัจฉิกิริยาหมายถึงการทำให้แจ้งหรือทำให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการทำอย่างไรจึงจะทำให้แจ้งได้เมื่อทดลองได้ผลประการใดต้องบันทึกผลของการทดลองแต่ละอย่างไว้เพื่อพิจารณาขั้นต่อไป

๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (หรือขั้นมรรค) จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลายๆอย่างนั้นย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัดผลบางประการจะชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาไม่ได้เลยผลบางประการนี้ชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้แต่ไม่ค่อยชัดเจนนักผลที่ถูกต้องจะชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่ต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ในขั้นที่ ๓ นั้นจนเห็นแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาได้ที่กำหนดในขั้นที่๑ได้สำเร็จ^{๔๘}

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๔๗.

^{๔๘} สาโรช บัวศรี, **วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ในศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ภาค ๒ ระบบการเรียนรู้การสอน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๖), หน้า ๖-๗.

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวจะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริงต่อไปก็ให้สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อๆ หรือเป็นระบบหรือเป็นแนวทางปฏิบัติแล้วลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

การสอนแบบอริยสัจสี่เป็นวิธีสอนวิธีเดียวกับการแก้ปัญหาหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั่นเองซึ่งมีขั้นตอนในขั้นของการกำหนดปัญหาขั้นกำหนดสมมติฐานขั้นการทดลองและการแก้ปัญหาขั้นการวิเคราะห์และขั้นสรุปผลในการสอนสาระพระพุทธศาสนา ครูสังคัมภีรศาสตร์สามารถนำวิธีดังกล่าวมาใช้สอนได้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผลรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา เป็นวิธีสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ถ้าศึกษาจากพระพุทธประวัติจะเห็นว่าพระองค์ทรงแสดงอนันตลักขณสูตรซึ่งทรงตรัสถามความเห็นของพระปัญจวัคคีย์นั้นก็เป็นลักษณะของการถามตอบ

วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม-ตอบระหว่างผู้สอนกับนักเรียนโดยผู้สอนเป็นผู้ถามนักเรียนเป็นผู้ตอบหรือนักเรียนเป็นผู้ถามนักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเองแต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบเป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเองคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็น^{๙๙}

๖) วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ (วีรยุทธ วิเชียร) ได้พัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนขึ้นโดยมีแนวคิดว่าการสืบสวนสอบสวนเป็นกระบวนการหาความจริงและวิธีแก้ปัญหาด้วยการตั้งคำถามในแนวกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อนำไปสู่การควบคุมสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ทั้งทางวัตถุทางสังคมและทางจิตใจวิธีวิทยาศาสตร์ทางธรรมมุ่งพัฒนาความเข้าใจและเพื่อการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอกของมนุษย์ในทางวัตถุกระบวนการวิทยาศาสตร์มีทั้งทางโลกและทางธรรม^{๑๐๐}

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามแนวการสืบสวนสอบสวนมีดังนี้

ขั้นที่ ๑ การเห็นปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา

ขั้นที่ ๒ การเสนอเหตุผลแห่งปัญญาในรูปของการตั้งสมมติฐาน

ขั้นที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ ๔ การทดสอบสมมติฐานด้วยข้อมูล

^{๙๙} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อริยสัจสี่พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๓-๑๗๔.

^{๑๐๐} วีรยุทธ วิเชียร, ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ ภาค ๒ ระบบการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กราฟิควอร์ค, ๒๕๖๖), หน้า ๕๙.

ขั้นที่ ๕ การสรุปผล

ในการสอนสาระพระพุทธศาสนาครูสังคัมศึกษาซึ่งก็ใช้การสอนแบบสืบสวน สอบสวนในการสอนสาระต่างๆในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมมาแล้วการ นำวิธีสอน

แบบสืบสวนสอบสวนมาใช้สอนจะทำให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นโดยเฉพาะ ปัญหาทางธรรม

๗) วิธีสอนแบบเบญจขั้น การสอนแบบเบญจขั้นเป็นการนำเอาหลักธรรมเรื่อง ขั้น ๕ อันได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ มาประยุกต์ในการสอนโดยเปรียบเทียบได้ พัฒนาการสอนแบบเบญจขั้นอย่างเป็นระบบ

สำหรับขั้นตอนการสอนแบบเบญจขั้น มีดังนี้^{๑๐๑}

๑. ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้ว เกิดอารมณ์ความรู้สึกเป็นสถานการณ์ใดๆสถานการณ์

๒. ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมสิ่งเร้าให้นักเรียนสัมผัสโดยอายตนะทั้ง ๖ ให้ถูก ช่องทางการรับรู้อย่างแท้จริงและใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

๓. ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามให้นักเรียน เพื่อให้แยกแยะว่ามีอะไรเกิดขึ้นใครทำอะไรที่ไหนเมื่อไรผลเป็นอย่างไรใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุป ความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๔. ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่ผู้เรียนพิจารณาความผิดความถูกความ ดีงาม ความชั่วร้ายความเหมาะสมควรประพฤติและไม่ควรประพฤติ

๕. ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มนำ ความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตนเป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตนเอง เป็นที่ตั้ง

การสอนแบบเบญจขั้นนี้ครูสังคัมศึกษาสามารถนำไปใช้ในการสอนสาระ พระพุทธศาสนาเพราะเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมตลอดจน ค่านิยมที่พึงประสงค์โดยฝึกให้คิดตัดสินใจด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ

๘) วิธีสอนตามหลักพุทธสูตร พุทธสูตรแปลตามศัพท์หมายถึงการได้สดับมากเป็นวิธีการ เรียนรู้จากคำบอกเล่าและในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมงคลอย่างหนึ่งในมงคล ๓๘ ประการ^{๑๐๒}

^{๑๐๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อะไรพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, หน้า ๑๗๖.

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้นำหลักพุทธสมาจิตเสนอเป็นกระบวนการเรียนการสอนโดยมี
 ขั้นตอนดังนี้^{๑๐๓}

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างศรัทธา

๑.๑ การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและการสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

ขั้นตอนที่ ๒ การสอนตามหลักพุทธ

๒.๑ การฝึกหัดฟังพูดอ่านเขียนเพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ

๒.๒ ฝึกปรือเพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ

๒.๓ การฝึกฝนฝึกทักษะหรือฝึกปฏิบัติจนคล่องแคล่วและจัดเจน

๒.๔ การฝึกคิดพิจารณาเข้าใจแจ่มแจ้งการฝึกคิดนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงให้วิธีคิดไว้
 หลายวิธีครูสามารถเลือกนำวิธีคิดแบบต่างๆมาใช้โดยเฉพาะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

๒.๕ การฝึกสรุปความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้งและนำไปใช้ได้จริงใน
 ชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ ๓ การมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร

๓.๑ การวัดและประเมินตนเองของนักเรียน

๓.๒ การวัดและประเมินโดยเพื่อนนักเรียน

๓.๓ การวัดและประเมินโดยครู

๓.๔ การช่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตรเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่
 พบจากการประเมิน

การสอนตามหลักพุทธวิธีนี้สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างแท้จริงโดย
 สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

๙) วิธีสอนแบบอุปมาอุปไมย วิธีอุปมาอุปไมยเป็นพุทธวิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พระ
 พุทธองค์ทรงใช้ในการเทศนาซึ่งช่วยการรับรู้ของเหล่าสาวกให้เข้าใจพุทธธรรมแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

^{๑๐๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในหลักสูตร
 มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
 , ๒๕๓๕), หน้า ๒๙.

^{๑๐๓} สุมน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีการสอนในหนังสือจุดเสริมประสิทธิภาพ เทคนิคและวิธีการสอนใน
 ระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘), หน้า ๖๐.

วิธีสอนแบบอุปมาอุปไมยหมายถึงวิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคน สัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพเกิดมโนทัศน์ง่ายชัดเจนและสมจริงใช้วิธีการ บรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยากเปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและ มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ในการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยจะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมา เปรียบเทียบอุปมาอุปไมยที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหาตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้นๆ มาก ที่สุด^{๑๐๔}

สำหรับขั้นตอนการสอนแบบอุปมาอุปไมยพอประมวลได้ดังนี้

- ๑) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
- ๒) ชี้นำดำเนินการสอนโดยผู้สอนอธิบายเนื้อหาเช่นข้อธรรมะพร้อมทั้งเปรียบเทียบ โดยการยกตัวอย่างหรืออุปมาอุปไมยเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหายิ่งขึ้น
- ๓) ชี้นำสรุปบทเรียน

๑๐) วิธีสอนตามกระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการเผชิญสถานการณ์เป็น กระบวนการสมัยใหม่ที่ประยุกต์มาจากวิธีสอนของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาจากกระบวนการสอนได้ หลากหลายมีความเห็นว่าการศึกษาย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตมนุษย์ย่อมมีการ เปลี่ยนแปลงการขัดแย้งมีสุขมีทุกข์มีความหวังผิดหวังบ้างเป็นธรรมดาผู้เรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้ วิถีทางชีวิตที่สำคัญกับวิถีการศึกษา^{๑๐๕}

การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องสร้างสมรรถภาพให้ผู้เรียนสามารถเผชิญผล ผลิตผลตามวิธีการและเผชิญปัญหาได้

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอการผสมผสานวิธีการต่างๆเพื่อสามารถเผชิญปัญหาได้โดย ใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนดังนี้^{๑๐๖}

๑. การรวบรวมข่าวสารข้อมูลข้อเท็จจริงความรู้และหลักการ
๒. การประเมินค่าและประโยชน์
๓. การเลือกและตัดสินใจ
๔. การปฏิบัติ

^{๑๐๔}สุมน อมรวิวัฒน์, *พุทธวิธีการสอน เอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๓), หน้า ๑๗๓.

^{๑๐๕}สุมน อมรวิวัฒน์, *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*, หน้า ๓๐.

^{๑๐๖}สุมน อมรวิวัฒน์, *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์* โครงการ กิตติเมธีสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , ๒๕๔๒), หน้า ๕๕-๖๐.

จากพุทธวิธีในการสอนที่กล่าวมาข้างต้นครูสังคัมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นสาระที่ ๒ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้นเป็นสาระที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนในที่นี่จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีซึ่งสาระในบทนี้จะช่วยให้ครูสังคัมศึกษาเข้าใจการจัดการเรียนการสอน สาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมและนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระที่ ๒ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีโดยตรงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ๒ มาตรฐานด้วยการดังนี้^{๑๐๗}

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีมีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทยดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันยึดมั่นศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากมาตรฐานทั้งสองข้อมีจุดเน้นต่างกันคือมาตรฐาน ส ๒.๑ เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีส่วนมาตรฐาน ส๒.๒ เน้นผู้เรียนให้เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันจากมาตรฐานทั้ง ๒ ข้อได้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ในทุกระดับชั้นโดยมีหัวข้อสำคัญๆ เป็นต้นว่า

- การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวโรงเรียนสังคมประเทศชาติ
- ลักษณะความสามารถและลักษณะความดีของตนเองและผู้อื่น
- การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

^{๑๐๗} กระทรวงศึกษาธิการ, *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑*, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

- การเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
- สิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิมนุษยชน
- กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
- โครงสร้างของครอบครัวโรงเรียนสังคม
- ความสัมพันธ์ของบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกของครอบครัวโรงเรียนสังคม
ประเทศชาติ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองดี หรือการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมซึ่งเป็นสาระที่ ๒ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ นั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งจัดกิจกรรมในหลายๆลักษณะทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยกิจกรรมที่จัดต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีพัฒนาเจตคติและจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตลอดจนมีทักษะและความสามารถในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกได้อย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งสามด้านด้วยการโดยจัดกิจกรรมที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญเช่นกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสาธิตการอภิปรายการแสดงบทบาทสมมติการใช้เกมจำลองสถานการณ์การแก้ปัญหาการสืบสวนสอบสวนเป็นต้นกิจกรรมดังกล่าวมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ความเป็นพลเมืองดีการพัฒนาทักษะความสามารถโดยเฉพาะทักษะการคิดและการตัดสินใจซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพ

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

ในสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์นั้นนับเป็นสาระสำคัญสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกชั้นปีคือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ โดยสาระเศรษฐศาสตร์ได้เน้นเรื่องการผลิตการแจกจ่ายและการบริโภคสินค้าและบริการการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพและการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๑๐๘}

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับสาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ไว้ดังนี้

^{๑๐๘} กระทรวงศึกษาธิการ, ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

การสอนวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นครูสังคมีศึกษาสามารถนำวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในห้องเรียนได้คือวิธีการศึกษาโดยวิธีอนุมาน (deductive method) และวิธีการศึกษาโดยวิธีอุปมาน(inductive method)

วิธีอนุมานหมายถึงการมีหลักกฎเกณฑ์เป็นตัวตั้งแล้วนำสิ่งที่ต้องการพิสูจน์เข้าไปเทียบถ้าสอดคล้องกันก็เป็น “จริง” ถ้าไม่สอดคล้องกันก็เป็น “เท็จ” ส่วนวิธีอุปมานหมายถึงการที่เราหาหลักการโดยใช้ข้อมูลหรือประสบการณ์เพื่อให้เกิดการสรุปเป็นหลักได้ว่าสิ่งที่ศึกษานั้นมีแนวโน้มว่าจะเป็นจริงหรือเป็นเท็จ

การนำวิธีการศึกษาโดยวิธีอุปมานมาใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นครูผู้สอนจะเริ่มจากการกำหนดกฎทฤษฎีหลักการหรือแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ขึ้นมาก่อนแล้วให้นักเรียนช่วยกันหาข้อมูลหลักฐานรวมทั้งข้อเท็จจริงมาพิสูจน์หรือทดสอบมากกว่าทฤษฎีหลักการหรือแบบจำลองที่ตั้งไว้นั้นถูกต้องหรือไม่

ส่วนวิธีการศึกษาโดยวิธีอุปมานครูผู้สอนจะให้ผู้เรียนหาข้อมูลปรากฏการณ์ต่างๆหรือประสบการณ์ของผู้เรียนเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจเพื่อมาเป็นข้อสรุปแล้วตั้งเป็นกฎหรือทฤษฎีเพื่อนำไปอธิบายเหตุการณ์อื่นๆต่อไป

วิธีการสอนแบบอนุมานและอุปมานนี้เหมาะที่จะนำมาใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างมากเพราะจะช่วยฝึกผู้เรียนให้เป็นคนช่างสังเกตมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับสภาพหรือปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมและสามารถใช้หลักการกฎหรือทฤษฎีเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในส่วนของสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ ๓ ข้อคือ^{๑๐๙}

^{๑๐๙} กระทรวงศึกษาธิการ, *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑*, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยมีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

จากมาตรฐานดังกล่าวจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสาระประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์วิธีการทางประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีตบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีตความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์จะจัดให้แก่ผู้เรียนในทุกชั้นปี

แนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์ การสอนประวัติศาสตร์อาจสอนโดยวิธีการเน้นข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Information oriented Approach) กับวิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก (student oriented approach)

วิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นหลักนับเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพถ้าเป็นการสอนที่เน้นข้อเท็จจริงผู้สอนจะสอนได้ไม่หมดเพราะข้อเท็จจริงหรือปัญหาของโลกหรือของแต่ละชาติมีมากและซับซ้อนยิ่งขึ้นการสอนเพียงข้อที่จริงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรดังที่มีผู้วิจารณ์ว่าการสอนประวัติศาสตร์นั้นถ้าครูสอนให้นักเรียนจดจำเหตุการณ์ชีวประวัติปีพ.ศ. อย่างเดียวข้อมูลเหล่านี้ผู้เรียนอาจลืมและไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ดังนั้นการสอนประวัติศาสตร์จึงควรเน้นผู้เรียนเป็นหลักพยายามพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลหรือหลักฐานในอดีตหรือเหตุการณ์กำลังจะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล

การสอนประวัติศาสตร์โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักมีอยู่หลายวิธีด้วยกันที่ครูสามารถนำมาใช้สอนในห้องเรียนได้ ในที่นี้จะเน้นวิธีที่สำคัญที่นักประวัติศาสตร์ ใช้ในการศึกษาหาความรู้ซึ่งครูสามารถนำวิธีการนั้นมาใช้เป็นแนวในการเรียนการสอนได้แก่

๑) วิธีการทางประวัติศาสตร์^{๑๑๐} ในการสอนสาระประวัติศาสตร์ผู้สอนอาจนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยขั้นตอน ๖ ขั้น คือ

๑) การสะสมข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่างๆ

^{๑๑๐} อ้างแล้ว

- ๒) การคัดเลือกข้อเท็จจริง
- ๓) การประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริง
- ๔) การแจกแจงข้อเท็จจริงเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- ๕) การตีความ
- ๖) การเรียบเรียง

วิธีการดังกล่าวครูสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างน่าสนใจเพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยเฉพาะชั้นของการประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริงหรือการวิพากษ์ชั้นการตีความเป็นต้นการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์จะเน้นให้ผู้เรียนฝึกหัดการประเมินคุณค่าของหลักฐานให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์ญาณ

๒) วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า^{๑๑๑} หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรล้วนมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์แต่ในบางครั้งหลักฐานอาจมีไม่เพียงพอทำให้การค้นคว้างานของนักประวัติศาสตร์ไม่สมบูรณ์นักประวัติศาสตร์จึงใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลประกอบทำให้งานศึกษาค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์สมบูรณ์และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

วิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นวิธีการหนึ่งที่คุณครูสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้การสอนสาระประวัติศาสตร์ในโรงเรียนผู้สอนส่วนใหญ่มักใช้วิธีการบรรยายเนื้อหาทำให้นักเรียนเห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องท่องจำน่าเบื่อหน่ายเป็นวิชาที่ศึกษาแต่เรื่องของอดีตที่อยู่ห่างไกลวิชาประวัติศาสตร์จึงดูด้อยค่าไปดังนั้นผู้สอนจึงต้องทำให้วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจและมีชีวิตชีวาการนำวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่ามาใช้ในห้องเรียนอาจทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ได้ชี้ให้เห็นว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่าจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นไม่เฉยชาและนักเรียนจะรู้สึกเหมือนว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์มีอยู่รอบตัวเขา

นอกจากวิธีสอนที่นำเสนอดังกล่าวแล้วยังมีวิธีการสอนอื่นๆที่คุณครูสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้เช่นการสอนแบบสืบสวนสอบสวนการแก้ปัญหา เป็นต้น

จากวิธีการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นหลักที่นำเสนอไปแล้วนั้นผู้สอนสาระประวัติศาสตร์อาจจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติมในการเรียนการสอนด้วยดังตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไปนี้

๑) กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ (chronology) สอนการลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน

เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นเหตุเป็นผลและยังสามารถทำให้นักเรียนจดจำเหตุการณ์สำคัญๆ ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ช่วยทำให้นักเรียนสามารถสร้างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดในอดีตและเชื่อมโยงเหตุการณ์เหล่านั้นมาสู่ปัจจุบัน

๒) กิจกรรมการเทียบศักราชการนับช่วงเวลาและคำศัพท์ในวิชาประวัติศาสตร์ครูควรอธิบายคำศัพท์เกี่ยวกับการนับเวลาและสอนวิธีเทียบศักราชต่างๆ

๓) กิจกรรมการจัดทำแผนภูมิต้นไม้ (Family Tree) เกี่ยวกับประวัติบุคคลการศึกษาประวัติศาสตร์ใดๆก็ตามนักเรียนควรมีแนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตนเองของครอบครัวหรือบุคคลสำคัญเสียก่อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมควรให้นักเรียนฝึกการทำแผนภูมิต้นไม้ของบุคคลสำคัญต่างๆในประวัติศาสตร์จะทำให้การเรียนประวัติศาสตร์น่าสนใจและนักเรียนเกิดเข้าใจในเหตุการณ์และความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น

๔) กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียนการเขียนนับเป็นกิจกรรมสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เพราะประวัติศาสตร์นั้นมีรากฐานมาจากการเขียนและบันทึกของมนุษย์ในยุคสมัยต่างๆ ดังนั้นนักเรียนจึงควรได้ฝึกฝนให้รู้จักการบันทึกหรือการเขียนเรื่องราวที่เกิดขึ้นใกล้ตัวนักเรียนหรือฝึกการบันทึกเพื่อพบเห็นเหตุการณ์สำคัญๆ

๕) กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดเช่นฝึกการพูดในรูปแบบต่างๆที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เช่นการอภิปรายการโต้วาทีการปาฐกถาการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญการหาเสียง เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่น่าเสนอมานี้ผู้สอนอาจเลือกนำไปใช้โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่จะสอนวุฒิภาวะของผู้เรียนบรรยากาศของห้องเรียน นอกจากนี้ครูสังคมศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ด้วยการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันอย่างมากเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่ทันสมัยควรให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเช่นการหาข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆในเว็บไซต์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายเป็นต้นทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีความหมายอย่างแท้จริง

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ของไทยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ที่ปรากฏผลต่อกันและกันในระบบธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาวิเคราะห์สรุปและใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรมมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๑๒}

จากมาตรฐานทั้ง ๒ ข้อสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ได้เน้นให้ผู้เรียนเรียนเกี่ยวกับลักษณะกายภาพของโลกแหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆในระบบธรรมชาติความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นการนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ จะจัดให้แก่ผู้เรียนในทุกชั้นปี

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์^{๑๑๓} การเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์พัฒนาให้มีทักษะทางภูมิศาสตร์และพัฒนาให้มีเจตคติทางภูมิศาสตร์ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งสามด้านด้วยกันโดยจัดกิจกรรมที่เน้นตัวนักเรียนเป็นสำคัญซึ่งครูสังคมนาวิชาอาจนำวิธีการทางภูมิศาสตร์เข้าไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ด้วยในที่นี้ขอเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

ก. กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการใช้โครงการ ครูสังคมนาวิชาอาจให้นักเรียนได้ฝึกคิดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางภูมิศาสตร์ว่านักเรียนสนใจเรื่องอะไรแล้วกำหนดเป็นโครงการที่จะศึกษาเช่นถ้านักเรียนต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองนักเรียนอาจจะจัดทำเป็น “โครงการการท่องเที่ยวท้องถิ่นของเรา” เมื่อกำหนดหัวข้อที่จะทำเป็นโครงการแล้วครูให้นักเรียนวางแผนการดำเนินงานเช่นจะสืบค้นข้อมูลอย่างไรประเภทของข้อมูลเช่นข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารอาจขอเอกสารจากแหล่งวิทยากรหรือผู้รู้ในท้องถิ่นและเอกสารของทางราชการส่วนข้อมูลบางอย่างอาจต้องออกไปสำรวจสภาพภูมิศาสตร์ทางด้านกายภาพและสภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งเป็นการสำรวจภาคสนามเมื่อวางแผนการดำเนินงานแล้วจึงลงมือปฏิบัติงานตามขั้นตอนนำข้อมูลที่สืบค้นมาได้ทั้งข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเหล่านั้นมาวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินแล้วจึงนำมาเรียบเรียงโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับท้องถิ่นตามหัวข้อที่นักเรียนระบุหัวข้อที่นักเรียนนำมาเรียบเรียงเป็นต้นว่า

-ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นโดยแสดงที่ตั้งด้วยการเขียนเป็นแผนที่สังเขปของท้องถิ่นแสดงลักษณะภูมิประเทศให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิอากาศเป็นต้น

^{๑๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

^{๑๑๓} อ่างแล้ว

-แสดงผังเมืองแสดงแผนผังของถนนที่ตั้งของสถานที่ราชการสถานที่สำคัญของท้องถิ่นโดยมีทิศทาง

-อาชีพของคนในท้องถิ่นสภาพเศรษฐกิจของท้องถิ่นแสดงข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของประชากรแสดงสินค้าที่น่าสนใจของท้องถิ่น เป็นต้น

-แนะนำสถานที่ทางธรรมชาติที่จะน่าสนใจของท้องถิ่นโดยแสดงรูปภาพของสถานที่นั้นๆตลอดจนเส้นทางการเดินทาง เป็นต้น

เมื่อจัดทำโครงการเรียบร้อยแล้วครูอาจให้นักเรียนนำโครงการไปเผยแพร่เช่นจัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับแจกจ่ายไปยังนักเรียนหรือกลุ่มสนใจในชุมชนของตนหรือชุมชนอื่นๆเพื่อให้กลุ่มคนต่างๆมาท่องเที่ยวในท้องถิ่นของเราในการเผยแพร่โครงการนี้ก็ควรมีการประเมินความสำเร็จของโครงการด้วย

ข. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ ในการจัดการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์ครูอาจนำกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ไปประยุกต์ใช้ผู้เรียนจะได้ความรู้จากการไปสัมผัสสิ่งที่เป็นรูปธรรมโดยตรงเช่นได้เห็นภูมิประเทศที่ครูเคยอธิบายในชั้นเรียนว่าแท้จริงเป็นอย่างไรหรือได้เห็นสภาพของเมืองว่ามีจุดเด่นจุดด้อยของการวางผังเมืองอย่างไรได้เห็นรูปแบบของการสร้างที่อยู่อาศัยว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์อย่างไร เป็นต้นในการให้นักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่นั้นครูอาจฝึกทักษะการจดบันทึกการสำรวจการทำแผนที่แผนที่แผนผังการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งถือเป็นทักษะการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ไปพร้อมๆ กันด้วย

ค. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสำรวจ กิจกรรมการสำรวจเป็นกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนทำนอกห้องเรียนครูอาจมอบหมายให้นักเรียนไปสำรวจลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่สำรวจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสำรวจสภาพแวดล้อมทางสังคมเช่นจำนวนประชากรอาชีพลักษณะของที่อยู่อาศัย เป็นต้นขณะที่นักเรียนกำลังปฏิบัติกิจกรรมการสำรวจอยู่นั้นครูควรเน้นให้นักเรียนฝึกทักษะการจดบันทึกนอกเหนือจากการจดบันทึกโดยบรรยายเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว อาจหมายรวมถึงจดบันทึกโดยใช้วิธีทำกราฟิกเช่นการเขียนเป็นแผนผังการทำตารางกราฟหรือการถ่ายภาพ เป็นต้น

ง. กิจกรรมการจัดทำแผนที่ แผนที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาสาระภูมิศาสตร์ ครูควรฝึกให้นักเรียนทำแผนที่อย่างง่ายๆเช่นให้นักเรียนจัดทำแผนที่สถานที่ตั้งบ้านของตนแผนที่ที่ตั้งของโรงเรียนแผนที่ชุมชนแล้วจึงขยายไปเป็นแผนที่ภาพและแผนที่ประเทศตามลำดับโดยแสดงรายละเอียดของภูมิประเทศทิศทางรวมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับการกำหนดอัตราส่วนเป็นต้นซึ่งกิจกรรมฝึกการทำแผนที่นี้จะพัฒนาผู้เรียนให้มีโนมตีเกี่ยวกับที่ตั้งและมโนมตีเกี่ยวกับพื้นที่ซึ่งเป็นมโนมตีหลักที่สำคัญของการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เสนอแนะดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางที่ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียนโดยกิจกรรมเหล่านี้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระภูมิศาสตร์ฝึกและพัฒนาทักษะทางภูมิศาสตร์ให้แก่ผู้เรียน

ตลอดจนได้พัฒนาเจตคติทางภูมิศาสตร์ให้แก่นักเรียนด้วยเช่นความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ความภูมิใจในท้องถิ่นความรักและห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษา

เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary integration) โดยบูรณาการความรู้ที่ได้คัดสรรมาจากกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ รวมทั้งกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์บางส่วนแต่เนื่องจากวิชาการในสาขาสังคมศาสตร์มีความเป็นพลวัตหรือเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาข้อมูลและสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงจำเป็นต้องติดตามความเคลื่อนไหวขององค์ความรู้ใหม่ๆ คือนำข้อมูลหรือสารสนเทศร่วมสมัยมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาดังนั้นการนำสาระร่วมสมัย (Contemporary Issues) ซึ่งเป็นประเด็นสาระในแต่ละกลุ่มสังคมศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งนอกเหนือจากสาระการเรียนรู้แกนกลางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

สาระร่วมสมัยในวิชาสังคมศึกษามีอยู่หลายสาระด้วยกันที่สำคัญได้แก่ ^{๑๓๔}

๑) ครอบครัวศึกษา (Family Education) ครอบครัวศึกษาเป็นการศึกษาสถาบันที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดของสังคมเนื่องจากมีความผูกพันกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัวความเข้าใจและตระหนักถึงพันธะผูกพันซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัวอย่างแท้จริงและมีความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างหน้าที่ของครอบครัวที่รวมตัวเป็นสถาบันหลักของสังคมและเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ

สำหรับเนื้อหาสาระของครอบครัวศึกษาควรให้เรียนความหมายของสถาบันครอบครัวและหน้าที่ของสถาบันครอบครัว

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครอบครัวศึกษาสามารถจัดได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะ

การจัดไว้ในโปรแกรมวิทยาศาสตร์มนุษย์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสืบค้นภูมิหลังของครอบครัวด้วยวิธีการสืบค้นการวิจัยและใช้เอกสารประกอบการค้นคว้า

๒) สตรีศึกษา (Women Studies) บทบาทและฐานะของผู้หญิงตั้งแต่อดีตจนกระทั่งดูเหมือนว่าจะด้อยกว่าบุรุษเพศในทุกด้านและในทุกกรณีการตระหนักในคุณค่าของสตรีทำให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสตรีขึ้นเรียกว่าสตรีศึกษา

^{๑๓๔} สิริวรรณ ศรีพหล. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส” , รายงานวิจัย , (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓-๔๖

การจัดการศึกษาวิชาสตรีศึกษามุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจและค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับสตรีในด้านต่างๆทั้งในด้านกายภาพสถานภาพบทบาทสิทธิสตรีสิทธิมนุษยชนความเสมอภาคในโอกาสต่างๆและปัญหาอื่นๆของสตรีรวมทั้งเน้นความสามารถในการแก้ไขปัญหาความเสมอภาคของผู้หญิงและแก้ปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับผู้หญิงด้วยทั้งนี้เป็นการมุ่งพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของผู้หญิงอย่างแท้จริง

การจัดการเรียนการสอนวิชาสตรีศึกษาในวิชาสังคมศึกษาสามารถจัดได้ตั้งแต่ระดับปฐมวัยศึกษาระดับประถมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีศึกษาสามารถสอดแทรกไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นต้นว่าในส่วนที่เกี่ยวกับสาระประวัติศาสตร์ควรชี้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงบทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์และเน้นความสำคัญของสตรีในฐานะที่เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ด้วย

๓) ผู้สูงอายุศึกษา (The Elderly Education) เนื่องจากผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นประชากรในกลุ่มอายุอื่นๆโดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มากที่สุดเพื่อการดูแลและปฏิบัติต่อผู้สูงอายุให้มีความสุขในบั้นปลายชีวิต

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน “ผู้สูงอายุศึกษา” อาจทำได้ด้วยวิธีเดียวกันกับ “ครอบครัวศึกษา” รวมทั้งกิจกรรมการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในครอบครัวการสำรวจเช่นการออกไปยังชุมชนใกล้บ้านเพื่อสำรวจการจัดบริการสาธารณะและการดูแลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือการแสดงบทบาทสมมติเพื่อให้เข้าใจผู้สูงอายุยิ่งขึ้นเป็นต้น

๔) พลโลกศึกษา (Global Education) การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีเฉพาะในประเทศที่ตนอาศัยอยู่เท่านั้นอาจไม่เพียงพอ เพราะสภาพการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การพัฒนาเยาวชนจึงต้องอาศัยขอบเขตไปสู่การพัฒนาให้เป็นพลเมืองดีระดับโลกให้เป็นพลเมืองดีที่มีในโลกทรรศน์ในการมองโลกและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุขแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีในระดับโลกนี้ได้รับความสนใจและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแพร่หลายโดยเรียกการจัดการศึกษาตามแนวคิดใหม่นี้ว่า “โลกศึกษา” (Global Education) โดยเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนโลกศึกษาคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะและเจตคติที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีคุณภาพ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนและเป็นสาระที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาลูกศึกษาโดยตรงการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระของโลกศึกษาต้องมุ่งเนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกโดยเน้นในส่วนของข้อเท็จจริงและส่วนที่เป็นมโนมติมุ่งพัฒนาทักษะหรือสมรรถนะของผู้เรียนในเรื่องการแก้ปัญหาการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆตลอดจนมุ่งพัฒนาเจตคติในเรื่องการช่วยเหลือการพึ่งพาอาศัยและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยสามารถจัดหลักสูตรด้านโลกศึกษาได้หลายแนวทางได้แก่การสอดแทรกหรือบูรณาการโลกศึกษาในรายวิชาต่างๆที่ปรากฏใน

หลักสูตรการสอดแทรกหรือบูรณาการโลกศึกษาในวิชาสังคมศึกษาและการจัดโลกศึกษาเป็นรายวิชาหนึ่ง

ส่วนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาแนวคิดด้านโลกศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกหรือบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง ๘ กลุ่มสาระที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ การสอดแทรกหรือบูรณาการในวิชาสังคมศึกษารวมทั้งการนำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับโลกทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะวินิจฉัยว่าในแต่ละรายวิชา มีบทเรียนใดหรือหน่วยการเรียนรู้ใดบ้างที่สามารถสอดแทรกแนวคิดดังกล่าวได้โดยบูรณาการทั้งเนื้อหาและสาระเจตคติและทักษะที่เกี่ยวข้องกับโลกศึกษา

๕) พหุวัฒนธรรมศึกษา (Multicultural Education) พหุวัฒนธรรมคือความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่การดำเนินชีวิตประจำวันที่มีความเหมือนและความต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเน้นการยอมรับซึ่งกันและกันโดยทั่วไปสังคมต่างๆ มีปัญหาที่ต้องแก้ไขเหมือนกัน สังคมทุกสังคมจึงต้องมีระบบต่างๆ ของวัฒนธรรมเราเรียกวัฒนธรรมด้านต่างๆ เหล่านี้ว่าวัฒนธรรมสากลและถึงแม้ว่าแต่ละสังคมจะมีปัญหาพื้นฐานเหมือนกัน แต่อาจจัดการหรือแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้แตกต่างกันไปทำให้มีวัฒนธรรมแตกต่างกันไปเกิดเป็นวัฒนธรรมเฉพาะขึ้น ส่วนวัฒนธรรมทั่วไปหมายถึงวัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตทั่วไปของสมาชิกจำนวนมากของสังคมหรือเป็นวัฒนธรรมที่คนจำนวนมากในสังคมมีอยู่ร่วมกันและวัฒนธรรมย่อยหมายถึงส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ใช้กันในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น วัฒนธรรมย่อยมักเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วไปและมักจะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั่วไปแต่ในเวลาเดียวกันก็มักแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทั่วไปด้วย

การศึกษาสามารถเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเรื่องพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมได้ โดยการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมเพื่อประยุกต์กระบวนการคิดและการตัดสินใจในประเด็นเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสารทั้งกับกลุ่มคนส่วนใหญ่และกลุ่มคนส่วนน้อย เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งและก่อให้เกิดการกระทำในการปรับปรุงเงื่อนไขในปัจจุบันและเพื่อพัฒนาเจตคติค่านิยมและพฤติกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม

สำหรับแนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ได้เสนอมิติ (dimensions) ของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมออกเป็น ๕ มิติด้วยกันได้แก่^{๑๑๕}

- ๑) การบูรณาการเนื้อหา (Content Integration)
- ๒) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process)
- ๓) การลดความตึงเครียด (Prejudice Reduction)

^{๑๑๕} Banks, J.A., *Cultural Diversity and Education : Foundations, Curriculum, and Teaching (5th ed.)*, (Boston: Allyn and Bacon, 2006), p.26.

๔) ความเสมอภาคในการจัดการเรียนการสอน (An Equity Pedagogy)

๕) กระบวนการทำให้วัฒนธรรมของโรงเรียนและโครงสร้างทางสังคมมีบทบาทมากขึ้น (An Empowering School Culture and Social Structure)

ส่วนแนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษาแบบคลัสต์ ได้ให้แนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมเป็น ๔ ระดับดังนี้

ระดับที่ ๑ แนวทางการจัดหลักสูตรโดยการมีส่วนร่วม (The Contributions Approach)

ระดับที่ ๒ แนวทางการจัดหลักสูตรโดยเพิ่มเนื้อหา (Additive Approach)

ระดับที่ ๓ แนวทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Approach)

ระดับที่ ๔ แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคม (Social Actions Approach)

จากแนวคิดของ แบบคลัสต์ ที่เสนอแนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมใน ๔ ระดับนั้นถ้าจะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ครูสังคมศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรพหุวัฒนธรรมได้หลายแนวทางด้วยกันคือ

๑) การสอดแทรกหรือบูรณาการแนวคิดพหุวัฒนธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑

๒) การสอดแทรกหรือบูรณาการพหุวัฒนธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม

๓) การจัดเนื้อหาพหุวัฒนธรรมเป็นรายวิชาหนึ่ง

๖) สันติศึกษา (Peace Education) สันติศึกษาหมายถึงความพยายามอย่างหนึ่งในการต่อต้านความขัดแย้งความรุนแรงและความไม่สงบในสังคมโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจในเรื่องความขัดแย้งความรุนแรงและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและวิธีการแก้ปัญหาความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพโดยมีความมุ่งหมายที่ต่างกัน ๒ ประการคือเป็นการศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงลักษณะความเป็นจริงของสันติภาพหรือเป็นการศึกษาเพื่อสันติภาพเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น

ความเป็นมาของสันติศึกษา จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดสันติศึกษามาจากสงครามความรุนแรงและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษแรกๆ ๑๙๕๐ ถึง ๑๙๖๐ องค์กรยูเนสโกได้พยายามใช้แนวทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชาติแต่ในช่วงทศวรรษต่อมา (ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๐) สงครามและความขัดแย้งกลับมีเพิ่มมากขึ้นจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นเรื่องของสันติ

ศึกษาและสันติศาสตร์อย่างชัดเจนมีโปรแกรมโครงการศูนย์ที่เกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้งในหลายประเทศการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาได้ดำเนินการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๑๖}

วิชาสันติศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนโดยมีลักษณะสำคัญของวิชาสันติศึกษา ๔ ลักษณะได้แก่มีลักษณะสหวิทยาการเป็นวิชาประยุกต์ยึดถือคุณค่าสันติภาพเป็นเป้าประสงค์ แนวนำและสันติศึกษาได้ศึกษาทั้งต่างๆในหลายระนาบและต่างระดับ^{๑๑๗}

การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษามีวิธีการสอนอยู่หลายวิธีได้แก่

- ๑) วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา
- ๒) วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน
- ๓) วิธีสอนโดยการอภิปราย
- ๔) วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ
- ๕) วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง
- ๖) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง
- ๗) เทคนิคพยากรณ์
- ๘) พุทธวิธีในการสอน

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา

๑. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา

การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นเป็นขั้นตอนสำคัญครูสังคมศึกษาจะต้องสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ จัดเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard-based Curriculum) หน่วยการเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็นหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน (Standard-based Unit) คือมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและทุกองค์ประกอบในหน่วยการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงสอดคล้องสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด คือ^{๑๑๘}

^{๑๑๖}ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, อ่างถึงใน รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, สันติศึกษากับสันติภาพ ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ ๑, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔). หน้า ๔๓.

^{๑๑๗}ไชยันต์ รัชชกุล, ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙). หน้า ๔๕.

^{๑๑๘}รุ่งนภา นุตราววงศ์, การออกแบบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาหลักสูตรและการสอน, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙). หน้า ๔๗.

๑.๑ องค์ประกอบสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

- ๑) มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด
 - ๒) สารการเรียนรู้
 - ๓) ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ
 - ๔) การประเมินผล
 - ๕) กิจกรรมการเรียนรู้
 - ๖) สื่อและแหล่งเรียนรู้
- ดังมีรายละเอียด ดังนี้ ^{๑๑๙}

๑) มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด เนื่องจากมาตรฐาน/ตัวชี้วัดจะระบุให้ทราบถึงสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ซึ่งเป็นเป้าหมายคุณภาพที่ต้องการให้เกิดการเรียนการสอนของหน่วยนั้นดังนั้นในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้จึงต้องระบุมาตรฐาน/ตัวชี้วัดไว้อย่างชัดเจนและในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อาจมีตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายได้มากกว่าหนึ่งตัวชี้วัดซึ่งอาจเป็นตัวชี้วัดจากกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้กันได้ในกรณีที่ต้องการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ

๒) สารการเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหาที่จะเป็นสื่อ นำพาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะหรือคุณลักษณะตามที่ระบุในตัวชี้วัดสำหรับรายวิชาพื้นฐานส่วนสาระการเรียนรู้นี้สามารถพิจารณาได้จากสิ่งที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้แกนกลางที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดนั้นๆ ส่วนรายวิชาเพิ่มเติม ก็คือสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ผู้สอนจะกำหนดขึ้น ตามผลการเรียนรู้ของรายวิชา

๓) ชิ้นงานหรือภาระงานที่ผู้เรียนปฏิบัติ ชิ้นงานหรือภาระงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติอาจกำหนดโดยครูหรือครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในแต่ละหน่วยการเรียนรู้โดยชิ้นงานหรือภาระงานเหล่านี้นอกจากจะต้องแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้วยังเป็นหลักฐานร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัด

๔) การประเมินผล ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานการวัดประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัดที่กำหนดหรือไม่และมีส่วนใดที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงดังนั้นการประเมินผลจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินให้ชัดเจนซึ่งเกณฑ์เหล่านั้นครูอาจจะร่วมกันกำหนดกับผู้เรียนและเกณฑ์นั้นจะต้องมีความชัดเจนเที่ยงตรงทั้งนี้ครูควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าถึงวิธีการและเกณฑ์ในการประเมินผลก่อนที่จะให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน

^{๑๑๙} อ้างแล้ว

๕) กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนา นักเรียนให้มีความรู้/ทักษะตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัดและเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังคุณลักษณะอันพึง ประสงค์และสมรรถนะสำคัญให้กับผู้เรียนซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เริ่มจากกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และกิจกรรมรวบยอดตามลำดับ

๖) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนมีอยู่ หลายชนิดที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้มีทั้งสื่อประเภทโสตทัศน สื่อสิ่งพิมพ์สื่อภาพและเสียง และสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนแหล่งการเรียนรู้ได้แก่แหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆที่มีอยู่ในท้องถิ่นตลอดจนเว็บไซต์ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะสอนนอกจากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นแล้วครูผู้สอนอาจเพิ่มหัวข้ออื่นๆที่ สถานศึกษากำหนด

๑.๒ ขั้นตอนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน^{๑๒๐} ในการ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานนั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ เป้าหมายเดียวกันมิได้มีการกำหนดหรือจัดลำดับขั้นตอนที่แน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และ เหตุผลความจำเป็นของแต่ละบริบทอย่างไรก็ตามรูปแบบในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่รู้จักกัน แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับคือการใช้การ “ออกแบบย้อนกลับ”(Backward Design)ซึ่งเป็นรูปแบบที่ สมาพันธ์ทางการนิเทศและพัฒนาหลักสูตร (Association for Supervision and Curriculum Development)ของสหรัฐอเมริกาและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจำนวนมากได้เสนอแนะไว้ว่าเป็นการ ออกแบบหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานภาพโดยรวมของการออกแบบ หน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้คือจะมีการกำหนดเป้าหมายปลายทางที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนก่อน จากนั้นจึงค่อยคิดย้อนกลับทีละขั้นในเรื่องของงานที่จะเป็นร่องรอยหลักฐานพร้อมทั้งการวัด ประเมินผลที่สะท้อนคุณภาพตามเป้าหมายนั้นแล้วจึงออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียน ทำงานนั้นได้

๒. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้การสอนแบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษา

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒ หมวด ๔ มาตรา ๒๓ กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องนำ ความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละ ระดับการศึกษา” เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษา ดังกล่าวดังนั้นการออกแบบการเรียนการสอนโดยเฉพาะหน่วยการเรียนรู้จึงต้องออกแบบและลักษณะ ของการบูรณาการ^{๑๒๑}

^{๑๒๐} รุ่งนภา นุตราชศรี, การออกแบบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชา สัมมนาหลักสูตรและการสอน, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙). หน้า ๔๗.

^{๑๒๑} ปราณี สังฆะตวรรรณ และสิริวรรณ ศรีพหล, การออกแบบหลักสูตร ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนา หลักสูตรและวิทยวิธีการสอน หน่วยที่ ๒, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕).

๑) ความหมายของการบูรณาการ บูรณาการ (integration) หมายถึงความสัมพันธ์เนื้อหาวิชาและวิธีสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วยทำให้มีการผสมผสานเป็นเรื่องเดียวกันโดยเน้นความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงที่อยู่รอบตัวผู้เรียนตามความจำเป็นของชีวิตเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมต่างๆเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ที่สมบูรณ์บรรลุจุดหมายของเรื่องนี้^{๑๒๒}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความหมายว่าบูรณาการ หมายถึงการเชื่อมโยงผสมผสานเข้าเป็นหนึ่งเดียวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

กล่าวโดยสรุปการบูรณาการหมายถึงการจัดการเรียนการสอนที่มีการนำศาสตร์ต่างๆหลายสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงผสมผสานและสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่แท้จริงและเป็นความรู้ที่หลากหลายมุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ความคิดทักษะประสบการณ์รวมทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

๒) ความสำคัญของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การเรียนการสอนในรูปแบบของการบูรณาการนั้นมีความสำคัญโดยเฉพาะต่อผู้เรียนซึ่งสรุปความสำคัญของการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้ ดังนี้^{๑๒๓}

ก. การบูรณาการจะเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชาความคิดทักษะ ตลอดจนเจตคติ

ข. การบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆได้อย่างแจ่มแจ้ง การบูรณาการจะเกิดความหมายและนำไปใช้ได้ก็ต่อเมื่อความรู้และความคิดย่อยๆประสานสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันจนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นรอบตัว

ค. การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างเป็นองค์รวมโดยการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่างๆรวมถึงการเชื่อมโยงพัฒนาการอย่างรอบด้านทั้งด้านสติปัญญาด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา

ง. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง/หัวข้อ/สาระการเรียนรู้/กลุ่มสาระการเรียนรู้และความสัมพันธ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆกับชีวิตจริง

จ. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆทำให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

^{๑๒๒} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕-๒๐.

^{๑๒๓} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕-๒๐.

ฉ. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากสิ่งที่เรียนไปสู่ชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนได้

ช. การบูรณาการช่วยตอบสนองความสามารถของผู้เรียนในด้านต่างๆตามแนวคิดทฤษฎีปัญญา

ซ. การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ณ. การบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนในการเรียนเนื้อหาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆในหลักสูตร

๓) ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ การบูรณาการมีความสำคัญดังนี้^{๑๒๔}

ก. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้เนื่องจากปริมาณความรู้มีมากขึ้นมีความสลับซับซ้อนการบอกอธิบายไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นการแสวงหาความรู้จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย

ข. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ การบูรณาการจะให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านเจตพิสัยแก่ผู้เรียนควบคู่กับการแสวงหาความรู้ เพราะการเรียนการสอนไม่ใช่เน้นแต่ด้านพุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว

ค. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติเป็นการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติหรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย

ง. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนและสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริงการให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเมื่อได้เรียนรู้โดยการบูรณาการแล้วสิ่งที่สอนในห้องเรียนจะมีความหมายและคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

จ. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยเจตพิสัยและทักษะพิสัยที่เหมาะสมตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนการบูรณาการความรู้ของวิชาต่างๆเข้าด้วยกันจะสนองความต้องการดังกล่าว

ฉ. เป็นการบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติของวิชาต่างๆเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๔) รูปแบบของการบูรณาการ การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษานั้นสามารถจัดได้เป็น ๒ รูปแบบคือ^{๑๒๕}

^{๑๒๔} อ่างแล้ว

^{๑๒๕} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑.

ก. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาด้านความรู้ทักษะกระบวนการหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ เข้าด้วยกันเพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวประเด็นปัญหาหัวข้อหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับนั้นสามารถจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้นั้นๆ ไม่เกี่ยวข้องข้อกับสาระการเรียนรู้อื่นๆโดยใช้หลักการเชื่อมโยงภายในวิชา

ข. การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาด้านความรู้ทักษะ/กระบวนการหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตั้งแต่สองกลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันเพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวประเด็นปัญหาหัวข้อหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างเข้าใจลึกซึ้งและชัดเจนใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง๒ประเภทนี้จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพต่อเมื่อผู้สอนเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้หรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับบทเรียนและศักยภาพของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเชื่อมโยงในด้านสาระการเรียนรู้วิธีการและการนำไปใช้โดยมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านต่างๆได้แก่ความรู้ทักษะกระบวนการประสบการณ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตรกำหนดเนื้อหาการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้การประสานงานและร่วมมือกันระหว่างผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดการบูรณาการจึงต้องเชื่อมโยงตั้งแต่หลักสูตรไปสู่การจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยการจัดหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการซึ่งมีแนวทางในการจัดทำดังนี้^{๑๒๖}

วิธีที่ ๑ กำหนดประเด็น/หัวข้อเรื่องแล้วจึงวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการ

วิธีที่ ๒ วิเคราะห์และเลือกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มต่างๆแล้วจึงกำหนดประเด็น/หัวข้อเรื่อง

๒.๒ การออกการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การบูรณาการเชิงเนื้อหาเป็นการผสมผสานเชื่อมโยงเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ในลักษณะของการหลอมรวมกันเนื้อหาสาระที่นำมาหลอมรวมกันจะต้องมีลักษณะคล้ายกันสัมพันธ์กันหรือต่อเนื่องกันเพื่อจะนำมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน

^{๑๒๖} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

ในการบูรณาการเชิงเนื้อหาที่ครูสังคมศึกษาสามารถบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยมีจุดเน้นภายในกลุ่มสาระเดียวกันโดยนำวิชาต่างๆที่สัมพันธ์กันมาบูรณาการเช่น นำสาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ และ สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

ส่วนการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้คือการนำสาระการเรียนรู้ของกลุ่มคนอื่นๆที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ตั้งแต่ ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปมาบูรณาการกัน

สื่อแหล่งเรียนรู้และนวัตกรรมในวิชาสังคมศึกษา

๑. สื่อการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา สื่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นมีอยู่หลายชนิดที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้มีทั้งสื่อประเภทโสตทัศนสื่อสิ่งพิมพ์สื่อภาพและเสียงและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑.๑ สื่อโสตทัศนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา สื่อโสตทัศนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนหมายถึงการเรียนรู้ผ่านสื่อด้วยการเห็นสื่อด้วยการได้ยินได้ฟังสื่อโสตทัศนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ได้อ่านอย่างแจ่มแจ้งและยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอีกด้วยสื่อโสตทัศนที่ครูสอนวิชาสังคมศึกษา

สามารถนำมาใช้ได้ตัวอย่างเช่นกราฟแผนภูมิแผนที่ภาพและภาพชุดการ์ตูนแผ่นป้ายเป็นต้นในการใช้สื่อโสตทัศนเพื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นครูผู้สอนสามารถใช้ในขั้นตอนการสอนต่างๆคือ

- ๑) ใช้สื่อโสตทัศนเพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่บทเรียน
- ๒) ใช้สื่อโสตทัศนประกอบการอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น
- ๓) ใช้สื่อโสตทัศนประกอบการสรุปบทเรียน

๑.๒ สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการ

เรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อประเภทที่จัดส่งเสริมการอ่านได้มากที่สุด

ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษา มีหลายประเภทได้แก่หนังสือตำราแบบฝึกปฏิบัติเอกสารอัดสำเนาหนังสือพิมพ์วารสารจุลสารหนังสืออ้างอิงพจนานุกรมสารานุกรมรายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์หนังสือภาพโปสเตอร์แผ่นพับ เป็นต้น

๑.๓ สื่อภาพและเสียงประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา สื่อภาพและเสียงเพื่อการศึกษาสามารถนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้

อย่างมีประสิทธิภาพสื่อภาพและเสียงที่ครูสังคมศึกษานำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้แก่ ภาพยนตร์สไลด์วีดิทัศน์และรายการวิทยุโทรทัศน์รวมทั้งสื่อเสียงคือแผ่นเสียง

๑.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาหมายถึงสื่อการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมที่ผลิตขึ้นสำหรับการเรียนการสอนและการฝึกอบรมในรูปของแผ่นแม่เหล็กการ์ดความจำแผ่นซีดีแผ่นวีซีดีหรือฮาร์ดดิสก์ และเผยแพร่โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารของระบบสื่อสารดิจิทัลซึ่งเป็นระบบการสื่อสารที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการผลิตและการเผยแพร่เป็นสำคัญ สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในด้านความจำเป็นต่อการศึกษาต่อการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและการทำให้สมบูรณ์กับสถานการณ์และเวลา^{๑๒๗}

สำหรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ได้ตัวอย่างเช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาประเภทที่ใช้แบบเอกเทศคือซีดีรอมในรูปของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคือบทเรียน e-Learning

๑.๒ แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

แหล่งการเรียนรู้หมายถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศวิทยาการ ภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามศักยภาพแหล่งการเรียนรู้ที่ปรากฏในชุมชนมีอยู่อย่างหลากหลายแหล่งการเรียนรู้จำแนกได้โดยยึดลักษณะการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้เป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๒๘}

- ๑) แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล
- ๒) แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ
- ๓) แหล่งการเรียนรู้ประเภทสื่อ
- ๔) แหล่งการเรียนรู้ประเภทวัตถุและอาคารสถานที่

สำหรับแหล่งการเรียนรู้ในการสอนสังคมศึกษาจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งนี้เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม หากครูผู้สอนสังคมศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการให้นักเรียนทำรายงานหรือใช้วิธีการบรรยายเนื้อหาเพียงอย่างเดียวจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาสังคมศึกษาแหล่งการเรียนรู้สำหรับวิชาสังคมศึกษามีทั้งแหล่งเรียนรู้ระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

^{๑๒๗} บุญเลิศ ส่องสว่าง, สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษา ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา หน่วยที่ ๑๐, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๔-๑๒.

^{๑๒๘} นฤมล ต้นทสุรเศรษฐ์, แหล่งวิทยาการในชุมชน ในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ ๑, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐.

๑.๓ เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกเหนือจากการใช้สื่ออื่นๆ ดังกล่าวมาข้างต้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในปัจจุบันอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับข้อมูลใหม่และมีความรู้ที่ทันสมัยดังนั้นก็ควรให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเช่น การหาข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆ ในเว็บไซต์ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นต้น

หลักเกณฑ์ที่อาจนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพสารสนเทศคือ

- ๑) ความถูกต้อง
- ๒) ความน่าเชื่อถือ
- ๓) ขอบเขตเนื้อหา
- ๔) วัตถุประสงค์ในการจัดทำ
- ๕) ความทันสมัย
- ๖) การนำมาใช้

การใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่ทันสมัยให้นักเรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การวัดประเมินผลและการวิจัยในวิชาสังคมศึกษา

๑. การวัดและการประเมินผลในวิชาสังคมศึกษา

กัญญา ลินทรัตน์ศิริกุล และโกศล มีคุณ ได้อธิบายถึง^{๑๒๙}จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยให้ความหมายของคำว่า “การประเมิน” หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการเก็บรวบรวมวิเคราะห์และตีความหมายของข้อสนเทศเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนหรือไม่ เพราะฉะนั้นการที่จะมีข้อสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการประเมินได้จะต้องมีการวัดก่อนผลที่ได้จากการวัดจะอยู่ในรูปของข้อมูลซึ่งอาจเป็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณลักษณะแล้วจึงตัดสินคุณค่าจากข้อมูลดังกล่าวว่าดี

^{๑๒๙} กัญญา ลินทรัตน์ศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะ และวิถีวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕), หน้า ๖-๑๓.

หรือไม่เพราะฉะนั้นการประเมินเป็นการพยายามที่จะตอบคำถามว่า “ดีอย่างไร” (how good) หากกล่าวโดยสรุปก็คือการประเมิน = การวัด+การตัดสินคุณค่า

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พฤติกรรมที่ต้องวัดและประเมินผลจึงประกอบด้วย

- ๑) ความรู้ความเข้าใจในวิชาสังคมศึกษาหรือด้านสติปัญญา
- ๒) เจตคติและค่านิยมในวิชาสังคมศึกษาหรือด้านความรู้สึกรักและอารมณ์
- ๓) ทักษะในวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ ทักษะทางวิชาการและทักษะทางด้านสังคมดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา

การวัดและประเมินด้านความรู้ความเข้าใจเป็นการประเมินสมรรถภาพทางสมองในส่วนที่เกี่ยวกับสติปัญญาของผู้เรียน ความรู้ความสามารถของผู้เรียนเกิดจากการเรียนที่ได้จากการสอนของครูและเกิดจากการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนเอง ออร์แลนดี (Orlandi) ได้จำแนกประเภทของความรู้ในวิชาสังคมศึกษาออกเป็น ๔ ประเภทคือ ข้อเท็จจริง (facts) มโนคติ (Concepts) หลักการ (Generalization) และโครงสร้างและแบบจำลอง (Structure and Model)^{๑๓๐}

๑) ข้อเท็จจริงหมายถึงความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆ ในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เช่น ชื่อเวลาสถานที่ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจำนวน ฯลฯ

๒) มโนคติหมายถึงความรู้ที่ได้จากการศึกษาและทำความเข้าใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการแยกแยะให้เห็นลักษณะที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน

๓) หลักการหมายถึงความรู้ที่ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติตั้งแต่สองมโนคติขึ้นไป

๔) โครงสร้างและแบบจำลองหมายถึงความรู้ที่ได้จากการรวบรวมข้อเท็จจริงมโนคติ และหลักการในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

พฤติกรรมด้านความรู้ในวิชาสังคมศึกษาเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดหากยึดตามแนวคิดของบลูมและคณะ (Bloom et al.) แบ่งออกเป็น ๖ ชั้นดังนี้^{๑๓๑}

๑) ความรู้ (knowledge)

^{๑๓๐} ออร์แลนดี (Orlandi, ๑๙๗๑), อังโน กัญจนา ลินทรัตน์ศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัย การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, หน้า ๑๑-๑๓.

^{๑๓๑} Bloom, et al., *The Function of Executive*, (London: Oxford University Press, 1956).

- ๒) ความเข้าใจ (comprehension)
- ๓) การนำไปใช้ (application)
- ๔) การวิเคราะห์ (analysis)
- ๕) การสังเคราะห์ (synthesis)
- ๖) การประเมิน (evaluation)

การวัดความรู้ความคิดตามแนวคิดของบลูมดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวคิดเดิมซึ่งแนวคิดของบลูมได้มีการปรับปรุงใหม่ในปี ๑๙๙๐ โดยแอนเดอร์สันและแครทวอล (Anderson and Krathwohl) โดยแบ่งออกเป็น ๖ ชั้นดังนี้^{๑๓๒}

- ๑) ความจำ (remembering)
- ๒) ความเข้าใจ (understanding)
- ๓) การประยุกต์ (applying)
- ๔) การวิเคราะห์ (analyzing)
- ๕) การประเมิน (evaluating)
- ๖) การสร้างสรรค์ (creating)

สำหรับความหมายของความรู้ความคิดตามแนวคิดใหม่ในแต่ละชั้นมีดังนี้^{๑๓๓}

๑) ความจำ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการจำเรื่องราวต่างๆที่ได้เรียนรู้มาแล้วซึ่งเป็นความรู้จากการจำในระยะยาว (long-term memory) คำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดความจำเช่นคำว่าระบุให้นิยามจับคู่บอกรายละเอียดทำรายการบอกชื่อ เป็นต้น

๒) ความเข้าใจ หมายถึง ความพยายามของผู้เรียนในการเข้าใจความหมายของเรื่องราวต่างๆด้วยการตีความและแปลความจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วคำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดความเข้าใจเช่นคำว่าสรุปแยกประเภทแสดงตัวอย่างแปลความหมายเปรียบเทียบ ฯลฯ

๓) การประยุกต์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปแล้วไม่ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่แตกต่างจากสถานการณ์เดิมคำกริยาที่นำมาใช้ในการ

^{๑๓๒} Anderson, L.W., & Krathwohl, D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition. (New York: Longman, 2001).

^{๑๓๓} กัญจนา ลินทรัตน์ศิริกุล และ โกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, หน้า ๖-๑๓.

วัดการประยุกต์เช่นคำว่าแสดงจำนวนประยุกต์แก้ปัญหาสาธิตสร้างรวบรวมดำเนินการเปลี่ยนแปลง
ค้นหาอภิปรายตรวจสอบ ฯลฯ

๔) การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการแยกแยะเรื่องราว
เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆออกเป็นส่วนย่อยๆ คำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดการวิเคราะห์เช่น
วิเคราะห์ทดลองคำนวณวิพากษ์ เปรียบเทียบสำรวจจัดกลุ่มเรียงลำดับจำแนกอภิปรายเขียน
ไดอะแกรมจัดประเภทแยกความแตกต่างแก้ปัญหา ฯลฯ

๕) การประเมิน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ
โดยอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนดคำกริยาที่นำมาใช้ในการวัดและการประเมินผล เช่น
ตรวจสอบ กำหนด สมมติฐานวิพากษ์ทดลองตัดสินทดสอบทำนายอ้างอิงเปรียบเทียบประเมินเลือก
วัดจัดลำดับแยกความแตกต่างสรุป ฯลฯ

๖) การสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการสร้างแนวคิดและ
สารสนเทศใหม่จากการใช้ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาก่อนคำกริยาที่ใช้ในการวัดการสร้างสรรค์เช่นพัฒนา
เสนอออกแบบสร้างวางแผนประดิษฐ์ผลิตเขียน ฯลฯ

๒. เจตคติและค่านิยมในวิชาสังคมศึกษา

ตามแนวคิดของออร์แลนโด (Orland) เจตคติในวิชาสังคมศึกษาแบ่งออกเป็น
พฤติกรรมความสามารถที่พึงปรารถนาและพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา

ค่านิยมในวิชาสังคมศึกษามีค่านิยมต่อพฤติกรรมทางประชาธิปไตยที่พึงปรารถนา
สำหรับการประเมินพฤติกรรมด้านเจตคติและค่านิยมมีแนวทางดังนี้

๒.๑ เจตคติ แบ่งออกเป็น ^{๑๓๔}

๒.๑.๑ พฤติกรรมความสามารถที่พึงปรารถนา ประกอบด้วยเจต
คติต่อการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และเจตคติต่อบุคคลอื่น

๑) เจตคติต่อการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาพฤติกรรม
มนุษย์สามารถประเมินได้จากการถามบุคคลโดยตรงซึ่งสามารถเลือกทำได้ ๒ วิธีคือใช้คำถามปลายปิด
และคำถามปลายเปิดการใช้คำถามปลายปิดโดยมากจะใช้วิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังตัวอย่างและ
สามารถใช้หลักการต่างๆ ไปในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ได้โดยเห็นด้วยอย่างยิ่งเห็นด้วยไม่ทราบ
ไม่เห็นด้วยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

^{๑๓๔} ออร์แลนโด (Orlandi, ๑๙๗๑), อ้างใน กัญจนนา ลินทรันศิริกุล และโกศล มีคุณ, การประเมินผลและการ
วิจัยการเรียนรู้การสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่
๑๓, หน้า ๑๑-๑๓.

๒) เจตคติต่อบุคคลอื่นในการประเมินเจตคติวิธีหนึ่งอาจใช้สถานการณ์จำลองเช่นบทบาทสมมุติคือกำหนดสถานการณ์ของเจตคติและให้ผู้สังเกตสรุปโดยการประเมินเจตคติของผู้เรียนตัวอย่างเช่นความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อชาวนิโกรใช้บทบาทสมมุติโดยการให้นักเรียนแสดงเป็นชาวนิโกรและไปเข้าบ้านอยู่อาศัยในกลุ่มชนผิวขาวและให้นักเรียนอีกคนหนึ่งแสดงเป็นเจ้าของที่ดิน

นอกจากการประเมินเจตคติต่อบุคคลอื่นตามวิธีที่กล่าวมาแล้วยังสามารถประเมินได้อีกวิธีหนึ่งคือการใช้คำถามปลายเปิดและให้ผู้ตอบเติมคำถามลงในช่องว่างเช่น

- ถ้าฉันเป็นนิโกรฉันจะ....

- ถ้าฉันเป็นยิวฉันจะ....

อย่างไรก็ตามในการประเมินไม่ว่าจะใช้บทบาทสมมุติหรือการเติมคำตอบลงในช่องว่างมักมีปัญหาในการให้คะแนนกล่าวคือเกณฑ์การให้คะแนนจะต้องชัดเจนมิฉะนั้นจะทำให้การแปลความหมายเจตคติของนักเรียนผิดพลาดได้

๒.๑.๒ พฤติกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ประกอบด้วยความตระหนักและความสนใจการยอมรับในความรับผิดชอบและความเกี่ยวข้อง

๑) ความตระหนักและความสนใจการประเมินพฤติกรรมด้านนี้สามารถประเมินได้โดยใช้คำถามปลายเปิดหรือคำถามปลายปิดดังตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการให้ผู้เรียนเติมคำตอบเกี่ยวกับความตระหนักต่อปัญหาสังคมในประเทศไทยเช่น

- ปัญหาสังคมที่สำคัญที่ประเทศไทยกำลังประสบคือ

๒) การยอมรับในความรับผิดชอบการประเมินพฤติกรรมด้านนี้สามารถประเมินได้โดยใช้บทบาทสมมุติการเติมคำในช่องว่างการสังเกตมาตรฐานประเมินค่าตัวอย่างเช่นครูหรือผู้สังเกตภายนอกสามารถประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนในชั้นระหว่างที่มีการอภิปรายโดยใช้มาตรฐานประเมินค่า ๕ ระดับหรือใช้มาตรฐานประเมินค่าในการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความพอใจในการเข้าร่วมแก้ปัญหาสังคมมากน้อยเพียงใด

๓) ความเกี่ยวข้องการประเมินพฤติกรรมด้านนี้สามารถใช้มาตรฐานประเมินค่าในการประเมินเช่นเดียวกันตัวอย่างเช่นครูอาจใช้มาตรฐานประเมินค่าแบบลิเคิร์ตในการประเมินว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อบทบาทของพรรคการเมือง

๒.๒ ค่านิยม เป็นพฤติกรรมสำคัญในสังคมศึกษาการประเมินค่านิยมทางประชาธิปไตยที่พึงปรารถนาจะต้องประเมินโดยใช้คำถามแบบความเรียงเช่นต้องการประเมินเกี่ยวกับเสรีภาพในการพูดก็ให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลที่ดีเกี่ยวกับเสรีภาพในการพูดตามความเชื่อของเขาส่วนอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการประเมินคือใช้เอกสารค่านิยม (Value sheet) โดยมีคำถามและมีคำตอบให้ผู้ตอบเลือกตอบเป็นต้น

๓. ทักษะในวิชาสังคมศึกษา ตามแนวคิดของออร์แลนโด(Orlandi)ได้กล่าวถึงทักษะในวิชาสังคมโดยแบ่งออกเป็น^{๑๓๕}

๓.๑ การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรู้แหล่งข้อมูลการแปลความหมายของข้อมูลที่เป็นภาพกราฟิกและสัญลักษณ์

๓.๒ การคิดวิจารณ์ญาณ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการสรุปประเด็นสำคัญและการตั้งข้อสมมติฐานการประเมินหลักฐานและหาข้อสรุปการกำหนดสมมติฐานอย่างมีเหตุผล

๓.๓ การอยู่ร่วมกับกลุ่มอย่างประชาธิปไตย เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เป็นทางการและกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ

สำหรับการประเมินพฤติกรรมด้านทักษะในวิชาสังคมศึกษามีแนวทางดังนี้

๓.๑ การแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับ

๑) การรู้แหล่งข้อมูลเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการค้นคว้าหนังสือต่างๆในห้องสมุดการหารายชื่อที่ต้องการจากบัตรรายการการหาหนังสืออ้างอิงทางด้านสังคมศึกษาตลอดจนความสามารถในการค้นหาข้อมูลที่เหมาะสมในหนังสือสังคมศึกษาได้

๒) การแปลความหมายของข้อมูลที่เป็นกราฟิกและสัญลักษณ์เป็นการประเมิน เกี่ยวกับความสามารถในการแปลความหมายของแผนที่กราฟตารางแผนภูมิตารางเวลาและการ์ตูน

๓.๒ การคิดวิจารณ์ญาณ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องคือ

๑) การสรุปประเด็นสำคัญและการตั้งข้อสมมติฐานเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการสรุปประเด็นสำคัญหรือหลักการที่สำคัญของเรื่องซึ่งทักษะนี้เป็นทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาขั้นต้น

๒) การประเมินหลักฐานและหาข้อสรุปเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการพิจารณาความแตกต่างของสองสิ่งแล้วหาข้อสรุปความสามารถในการหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆความสามารถในการหาเหตุผลและความสามารถในการนำหลักการต่างๆมาประยุกต์ใช้

๓) การกำหนดสมมติฐานอย่างมีเหตุผลเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการกำหนดสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา ๒-๓ ข้อ

^{๑๓๕} กัญญา ลินทรัตน์ศิริกุล และ โกศล มีคุณ, การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ ๑๓, หน้า ๑๓-๑๔.

๓.๓ การอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การวัดทักษะด้านนี้แตกต่างจากการวัดทักษะอื่นๆ กล่าวคือเป็นการพิจารณาถึงความสามารถของผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมอภิปราย วิธีการที่ใช้ในการประเมินคือการสังเกตการใช้มาตราประเมินค่าหรือสื่ออื่นๆประกอบเช่นวิดีโอทัศน์หรือ ใช้การบันทึกเทปเป็นต้น

ทักษะในวิชาสังคมศึกษานอกจากจะแบ่งตามแนวคิดของออร์แลนโดแล้วในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาจะแบ่งทักษะเป็น ๒ ประเภทคือทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคมที่ครูสังคมศึกษาควรพัฒนาให้แก่นักเรียน

ทักษะทางวิชาการ หรือทักษะทางปัญญาเป็นทักษะที่บุคคลใช้เพื่อแสวงหาความรู้จัดกระทำกับความรู้และใช้ความรู้เพื่อการแก้ปัญหา

ส่วนทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่บุคคลใช้เพื่อการอยู่หรือทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นต้นว่าทักษะการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การวิจัยในวิชาสังคมศึกษา

๑. แนวคิดการวิจัยในวิชาสังคมศึกษา การวิจัยในวิชาสังคมศึกษาเป็นการแสวงหาความรู้ทางวิชาสังคมศึกษาอย่างเป็นระบบหรือเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยอาศัยวิธีการแสวงหาความรู้ที่เชื่อถือได้มากที่สุดซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการที่ยอมรับในศาสตร์นั้นๆซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยที่ประกอบด้วย

- ๑) การกำหนดปัญหาวิจัย
- ๒) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ๓) การออกแบบการวิจัย
- ๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๕) การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๖) การแปลผล ข้อค้นพบและการสรุป
- ๗) การเสนอผลรายงานวิจัย

การวิจัยทางสังคมศึกษาอาจแบ่งประเภทได้หลายแบบที่สำคัญคือประเภทของการวิจัยตามการใช้ประโยชน์และประเภทของการวิจัยตามข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

๑) ประเภทของการวิจัยตามการใช้ประโยชน์ เป็นการจำแนกประเภทของการวิจัยตามความมุ่งหมายในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์แบ่งได้เป็นการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ดังนี้

๒) ประเภทของการวิจัยตามข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เป็นการจำแนกประเภทของการวิจัยตามลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยโดยแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณอาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือการวิจัยเชิงสำรวจการวิจัยเชิงความสัมพันธ์และการวิจัยเชิงทดลอง

๒. แนวคิดการวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยปฏิบัติการซึ่งครูผู้สอนทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนหรือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโดยมีลักษณะดังนี้^{๑๓๖}

๑) ผู้ทำวิจัยในชั้นเรียนส่วนใหญ่คือครูที่ทำหน้าที่สอนในชั้นเรียน

๒) วัตถุประสงค์ของการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาการเรียนการสอนเป็นหลัก

๓) ที่มาของปัญหาวิจัยในชั้นเรียนปัญหานั้นนำมาทำวิจัยได้จากสภาพปัญหาการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ครูพบและต้องการจะแก้ไข

๔) ขอบเขตของการวิจัยในชั้นเรียนงานวิจัยในชั้นเรียนเป็นงานวิจัยขนาดเล็กขอบเขตของปัญหาการวิจัยในชั้นเรียนค่อนข้างแคบและลักษณะเฉพาะเจาะจง

๕) แบบแผนการวิจัยการวิจัยในชั้นเรียนใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการมีองค์ประกอบ ๔ ประการคือการวางแผนการปฏิบัติตามแผนการประเมินผลการปฏิบัติและการสะท้อนผลหลังการปฏิบัติวิธีการวิจัยที่ใช้ไม่มีแบบแผนเคร่งครัดนักสามารถปรับให้เหมาะสมตามสภาพการเรียนการสอนได้

๖) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยายเช่นความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยไม่ต้องใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติโดยไม่แยกการดำเนินการวิจัยออกมาเป็นกิจกรรมอีกกิจกรรมหนึ่ง

รูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนมากกว่าเพื่อแสวงหาองค์ความรู้รูปแบบการทำวิจัยในชั้นเรียนจึงแบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบใหญ่คือการวิจัยแบบไม่เป็นทางการ (informal research) และการวิจัยแบบเป็นทางการ (formal research)

^{๑๓๖} กานดา พูลลาภทวี และวรรณดี แสงประทีปทอง, การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโครงการโรงเรียนปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน: ตัวอย่างประสบการณ์ที่คัดสรร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๕-๗.

ดังนี้^{๑๓๗}

สำหรับกระบวนการวิจัยในชั้นเรียนได้กำหนดไว้ ๕ ขั้นตอน

เรียนรู้

ขั้นตอนที่ ๑ การสำรวจ/วิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ ๒ กำหนดปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ ๓ วางแผนพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาการ

ขั้นตอนที่ ๔ ลงมือปฏิบัติตามแผน

ขั้นตอนที่ ๕ สะท้อนผลการปฏิบัติ

๓. การวิจัยเพื่อพัฒนาในวิชาสังคมศึกษาต้องครอบคลุมการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรพัฒนาวิธีการสอนพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาการวัดและประเมินผลพัฒนาผู้เรียนและผู้สอน

๔. การนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ครูสังคมศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพรวมทั้งเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนโดยเฉพาะในชั้นเรียน

การนำผลการวิจัยจึงควรนำไปใช้ประโยชน์ในวิชาสังคมศึกษาดังนี้^{๑๓๘}

- ๑) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
- ๒) เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน
- ๓) เพื่อพัฒนาหลักสูตร
- ๔) เพื่อนำไปใช้ในการวัดและประเมินผล
- ๕) เพื่อพัฒนาผู้เรียน
- ๖) เพื่อพัฒนาผู้สอน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงนำมาเสนอ ดังต่อไปนี้

^{๑๓๗} นवलเสนท์ วงศ์เชิดธรรม, การทำวิจัยในชั้นเรียน, โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๕๙), หน้า ๑๑-๑๕.

^{๑๓๘} สุจิตรา หังสพฤกษ์, การวัด ประเมิน และวิจัยทางสังคมศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๕๔), หน้า ๔-๖๔.

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

ศศิวิมล รังคะภูติ ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอปากช่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔” ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้บริหารจำนวน ๑๓ คนและครูผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จำนวน ๑๘๒ คนรวม ๑๙๕ คน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ (ปรับปรุงแก้ไข ๒๕๔๕) นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔ ด้านลักษณะการจัดกิจกรรมพบว่า ส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยด้านการประเมินผลกิจกรรมพบว่า ส่วนใหญ่มีการประเมินผลตลอดจนนำผลจากการประเมินมาใช้ในการพัฒนาในด้านปัญหาการจัดกิจกรรมพบว่าประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุดคือครูขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ครูไม่เข้าใจในการนำแนวคิดไปให้นักเรียนบางส่วนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมขาดความร่วมมือของครูในการจัดกิจกรรมการวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมในปีที่ผ่านมาขาดความชัดเจนและครูมีความรู้ความเข้าใจในการกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จการดำเนินกิจกรรมไม่เพียงพอ^{๑๓๙}

จุฑาธิป เปี่ยมประถม ได้ศึกษาเรื่องจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราและเพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า^{๑๔๐} ๑. ระดับจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามความคิดเห็นของครูผู้สอนของครูและผู้ปกครอง ด้านความใฝ่รู้ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดทน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละและความเมตตากรุณา ด้านความตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี ด้านความยุติธรรม ด้านความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางส่วนจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวที่อยู่ในระดับมาก ๒. ระดับจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัด

^{๑๓๙} ศศิวิมล รังคะภูติ, “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอปากช่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๒).

^{๑๔๐} จุฑาธิป เปี่ยมประถม, “จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, **ปริญญาานิพนธ์การบริหารการศึกษาดุขุบัณฑิต, การบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕),

ฉะเชิงเทรา จำแนกตามความคิดเห็นของครูผู้สอนของครูและผู้ปกครอง ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดทน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตากรุณา ด้านความตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี ด้านความยุติธรรม ด้านความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติส่วนจริยธรรมด้านความใฝ่รู้และด้านความกตัญญูทุกเวทีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕

พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จันทโชโต) ได้วิจัยเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และเพื่อเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)ค่าเฉลี่ย (Mean)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)สถิติทดสอบค่าที (T-test)และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : F-test)

ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๕ ด้านได้แก่ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความประหยัด ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ ๒. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามเพศ และระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕๓. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมด้านนี้เป็นพิเศษเพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันและเร่งรีบจึงทำให้พฤติกรรมของเด็กได้รับการผิดได้รับอิทธิพลจากสภาพการณ์ดังกล่าว^{๑๔๑}

^{๑๔๑} พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จันทโชโต), “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

ประกิต วิทวัสพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

๑. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจริยธรรมด้านการมีวินัย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ประกอบด้วย ๔ ตัวแปร ๑) ด้านการเลียนแบบครูในการมีวินัย (๐.๑๔) ๒) ด้านการเลียนแบบเพื่อนในการมีวินัย (๐.๑๑) ๓) ด้านการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีวินัย (๐.๑๐) และ ๔) ด้านเจตคติการมีวินัย (๐.๐๘)

๒. รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จาก ๔ ตัวแปรสาเหตุ เป็นชุดกิจกรรมฝึก จำนวน ๑๒ กิจกรรม ประกอบด้วย ๑) กิจกรรม ช่วยฟังหน่อย ๒) กิจกรรม วินัยที่น่ารู้ ๓) กิจกรรม วิเคราะห์และเลือกครูต้นแบบ ๔) กิจกรรม ค้นหาบุคคลต้นแบบ ๕) กิจกรรม การสร้างคุณค่าด้วยเวลา ๖) กิจกรรม คู่้นเคย ๗) กิจกรรม การรู้จักตนเอง ๘) กิจกรรม บทบาทหน้าที่ ๙) กิจกรรม การแสดงบทบาทสมมติ ๑๐) กิจกรรม แต่งกายดี ๑๑) กิจกรรม วลีไพเราะ และ ๑๒) กิจกรรม ๕ ส

๓. หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัย ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในกลุ่มทดลอง มีการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัย ด้านการเลียนแบบครูในการมีวินัย ด้านการเลียนแบบเพื่อนในการมีวินัย ด้านการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีวินัย และด้านเจตคติการมีวินัย เพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๔๒}

เกศินี วุฒิมวงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในรายวิชาศึกษาทั่วไป” บทความนี้นำเสนอวิธีสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไปเพราะ เป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากสังคมคาดหวังว่ามหาวิทยาลัยจะผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรมนำวิชาการ มหาวิทยาลัยจึงต้องปลูกฝังจริยธรรมแก่นักศึกษาตั้งแต่รายวิชาศึกษาทั่วไปชั้นปีที่ ๑ และรายวิชาต่างๆ ในสาขาวิชาจนจบ การศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไปมุ่งหมายให้นักศึกษาพัฒนาตนเป็นบุคคลที่เข้าใจตน เข้าใจคน เข้าใจโลก พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม มีวิธีสอนที่สามารถเสริมสร้างความแข็งแกร่งด้านจริยธรรมให้นักศึกษา เช่น สอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ใช้กรณีตัวอย่าง ใช้สถานการณ์จำลอง และใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา ทุกวิธีมีกระบวนการและวิธีให้นักศึกษาคิดไตร่ตรองพิจารณาประเด็นจริยธรรม ค่านิยมที่คลุมเครือให้ชัดเจนจนสามารถปฏิบัติเป็นนิสัยเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาจะเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะตามที่สังคม

^{๑๔๒} ประกิต วิทวัสพันธ์ , “รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”,บทความวิจัย, วารสารช่อพะยอมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, (๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑): ๒๒๕-๒๓๖

คาดหวัง สังคมจะได้รับบัณฑิตที่มีผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา^{๑๔๓}

วิริยา ทัพวัฒน์ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การเตรียมการและการวางแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ๒) การดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ๓) การประเมินติดตามผลพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ๔) การปรับปรุงดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม^{๑๔๔}

สุธัญญา วรณัยพินิจ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากการสอบถามนักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ ขึ้น เนื่องจากโรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมที่มีความพร้อมต่อการทำหน้าที่โดยตรงในการหล่อหลอม กล่อมเกลา และปลูกฝังพัฒนาเด็กและเยาวชนและประชาชนในชาติ เนื้อหาที่ต้องการให้พัฒนาในเรื่องระเบียบวินัย เกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่โรงเรียนกำหนดขึ้น เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการควบคุมและส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กให้ปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขของโรงเรียน และเพื่อพัฒนานิสัยที่พึงามให้เกิดขึ้นและติดตัวเด็กต่อไป เช่น การแต่งเครื่องแบบอย่างถูกต้อง ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่ทะเลาะวิวาทหรือมีส่วนร่วมในการทะเลาะวิวาทจนแตกความสามัคคี การเข้าคิวก่อน-หลัง การทิ้งขยะให้ลงถัง และตรงต่อเวลา เป็นต้น และเรื่องความรับผิดชอบ ให้เน้นความรับผิดชอบที่ตนเองได้กระทำลงไป เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ไว้วางใจได้สามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพากเพียรพยายาม และความละเอียดรอบคอบ รวมทั้งรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

๒. ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ (ฉบับร่าง) ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ขอบข่ายของเนื้อหา ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม กระบวนการและวิธีการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผล และ

^{๑๔๓} เกศินี วุฒินวงศ์, “การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในรายวิชาศึกษาทั่วไป” บทความวิจัย, วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, (๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐): ๑๙-๓๐

^{๑๔๔} วิริยา ทัพวัฒน์, “การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร”, บทความวิจัย วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, (๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙): ๒๒๕-๒๒๙

แผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ส่วนการประเมินหลักสูตรฉบับร่าง พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างมีความสอดคล้องและเหมาะสม

๓. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กับนักเรียนโรงเรียนทุ่งโพวิทยา อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๓๐ คน ดำเนินการจัดกิจกรรมฝึกอบรม ตามแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ๒๐ แผน การสังเกตพฤติกรรมในการเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนให้ความสนใจในกิจกรรมและมีความตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมการเรียน และมีความสุขในการเรียน

๔. ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีคะแนนการให้เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นักเรียนมีพฤติกรรมด้านระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๘๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้านระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก การปรับปรุงหลักสูตร โดยเวลาให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งในแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ ๓ เวลาที่มีคุณค่า ใช้เวลาเพิ่มขึ้นจาก ๑ ชั่วโมง เพิ่มขึ้นเป็น ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที^{๑๔๕}

สิริวรรณ ศรีพหล ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษาเพื่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (๒) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ (๓) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อผลการนำชุดฝึกอบรมทางไกลไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มที่สอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในโรงเรียนที่สอนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒ จำนวน ๓๖ โรงเรียน จำนวน ๒๐๘ คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

^{๑๔๕} สุธัญญา วรณัยพินิจ, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, บทความวิจัยวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, (๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๗๗-๑๘๗

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (๑) ชุดที่อบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (๒) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการฝึกอบรมทางไกลเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (๓) แบบประเมินตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลในการนำความรู้จากชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและ (๔) แบบสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่การหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลโดยใช้ E๑/E๒ การทดสอบค่าที่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า (๑) ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๕ หน่วยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ ตามที่กำหนดไว้ (๒) ผลสัมฤทธิ์ของการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลการนำชุดฝึกอบรมทางไกลไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าส่วนใหญ่ได้นำไปใช้โดยเฉพาะหน่วยที่ ๒ และหน่วยที่ ๔ เป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ ขึ้นไป

สำหรับโดยที่ ๓ ได้หมดที่ ๕ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำชุดฝึกอบรมไปใช้อยู่ในส่วนของร้อยละ ๗๕.๐๐ ขึ้นไปและหน่วยที่ ๑ ได้นำไปใช้ต่ำกว่าร้อยละ ๔๕.๐๐ และ (๔) ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมจริยธรรมตลอดจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นและความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าวจึงเหมาะที่จะใช้เป็นคู่มือสำหรับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนอย่างเป็นระบบต่อไป^{๑๔๖}

นันทกาญจน์ รัตนวิจิตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคัมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) สร้างหลักสูตร

^{๑๔๖} สิริวรรณ ศรีพหล, “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคัมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย, (โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

อบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้และ (๒) ศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้^{๑๔๗}

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ขั้นที่ ๑ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใช้วิธีพหุกรณีศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาต้นแบบ ๔ ภูมิภาคการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้อำนวยการสถานศึกษาครูหัวหน้าวิชาการและครูสังคมศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาและการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาต้นแบบ จำนวน ๕ คน และครูสังคมศึกษา จำนวน ๕ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ขั้นที่ ๒ การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมครูศึกษาจากการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ ๙ คนและครูสังคมศึกษา ๓๐ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงและการทดลองภาคสนามกับครูสังคมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต ๒ จำนวน ๓๗ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ขั้นที่ ๓ การทดลองใช้หลักสูตรศึกษาจากครูสังคมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต ๑ จำนวน ๓๐ คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ขั้นที่ ๔ การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรศึกษานักเรียนจำนวน ๘๘๓ คนที่เรียนจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาและศึกษาผลการประเมินการใช้หลักสูตรจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษา จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้แบบสอบถามของความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาและแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ยร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักการของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสาระของหลักสูตรการวัดและประเมินผลหลักสูตรส่วนการจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาใช้หลักการฝึกอบรมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานซึ่งเน้นการปฏิบัติระหว่างปฏิบัติงานและ (๒) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาด้านผลผลิตครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ด้านผลลัพธ์ผู้สังคมศึกษามีพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่สุด .๐๑ สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของผู้เรียนจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรพบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และผลการประเมินการใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

^{๑๔๗} นันทกาญจน์ รัตนวิจิตร, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้”, *คุณวุฒิพนธ์ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

วอส (Voss) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลโดยวิธีการสนทนากับผู้บริหารการศึกษาของรัฐแคลิฟอร์เนียที่เลือกมาศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านความรับผิดชอบและด้านโรงเรียนที่มีจริยธรรม วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์ บันทึกเทป พิมพ์แล้ว ส่งกลับมา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมวิจัยแต่ละคนแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมด้านวัฒนธรรม ด้านโครงสร้างด้านวิธีดำเนินการ และด้านการเมือง ระดับภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ ขอบแตกต่างกัน อย่างสูง นอกจากนั้น การรับรู้และความสัมพันธ์ก็แตกต่างกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามกระบวนการและบริบททางการศึกษาที่แตกต่างกัน ผลกระทบของการตัดสินใจที่กระทำภายในระบบโรงเรียนมีอิทธิพลรอบรับซึ่งเกิดจากชีวิตในสังคมที่ซับซ้อน ปัญหาการปฏิบัติทางจริยธรรมและทางความรับผิดชอบของผู้บริหาร เพื่อให้สอดคล้องกับความท้าทายในช่วงวิกฤติของการศึกษาอเมริกัน มีข้อชี้แนะที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต สรุปได้ว่า เมื่อเป็นที่เข้าใจโรงเรียนเป็นศูนย์ชุมชนแทนที่จะเป็นระบบที่เป็นทางการและถูก ขัดดันและควบคุมด้วยบทบาทภาวะผู้นำที่มีการสั่งให้ทำไว้แล้ว โรงเรียนจะมีการจูงใจมีข้อผูกพัน และการปฏิบัติอย่างเต็มที่ ความหลากหลายและวัฒนธรรมการรวมกันเข้าอยู่ในการเคลื่อนไหวของชุมชนการศึกษาที่ใหญ่ขึ้น ชุมชนชีวิตโรงเรียนในอุดมคติตกอยู่ในการสนทนาเรื่องจริยธรรมเกี่ยวกับประเด็น ปัญหาโรงเรียนเชิงวิพากษ์วิจารณ์และการตัดสินใจ^{๑๔๘}

คูเปอร์ บลัม (Kuper blum) ได้ดำเนินการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งซึ่งมีประชากรหลากหลาย โดยทำการสัมภาษณ์นัก เรียนจำนวน ๑๒ คน ครู ๘ คน ผู้ปกครอง ๙ คน และผู้บริหารโรงเรียนเป็นเวลานานกว่า ๘ เดือน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาที่เผชิญหน้าครู ผู้ปกครอง และนักเรียน และการท้าทายที่เผชิญหน้าอาจารย์ใหญ่ซึ่ง เกี่ยวข้องในองค์ประกอบขององค์การด้านโครงสร้างของมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า มีผลการสอนในทางบวกในกลยุทธ์ทางความรู้และทักษะเพื่อการแก้ปัญหาและการจัดการกับข้อขัดแย้งในทางที่สนับสนุนสังคมมีความต้องการการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของครู และการสนับสนุนการน าโปรแกรมไปใช้และการทำให้โรงเรียนเป็นสถาบันของโปรแกรมทั่วทั้งโรงเรียนมีความสำคัญของการสื่อสารกับผู้ปกครองและเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองเพื่อสร้างความมั่นใจในการสนับสนุนต่อไปเพื่อความสำเร็จของโปรแกรมที่อาศัยโรงเรียนเป็นฐานสำหรับนักเรียน และมีผล ของการรวมกัน เพื่อสร้างขึ้นโดยรวมปัจจัยต่าง ๆ ของโปรแกรมเข้าด้วยกัน^{๑๔๙}

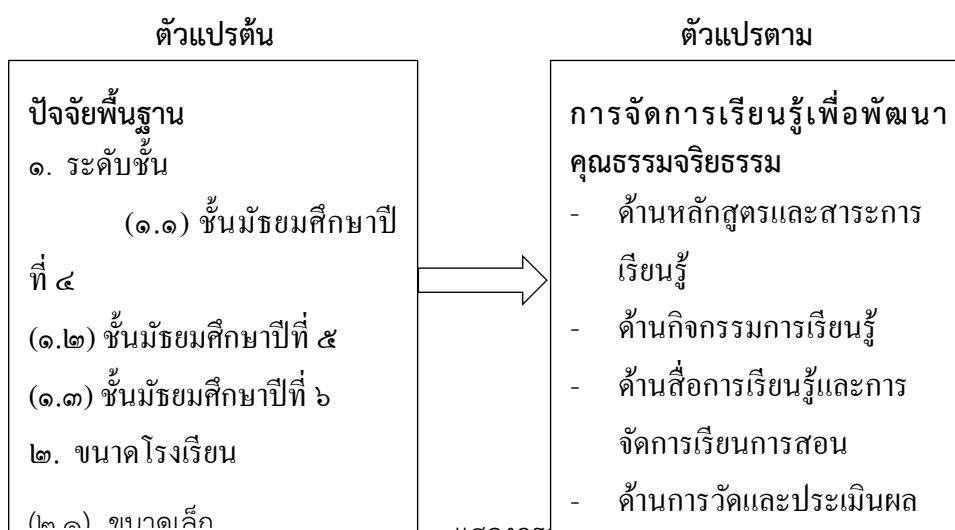
^{๑๔๘} นลิน เรืองบุตร. “ปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในกระบวนการพบ กลุ่มวิธีเรียนแบบทางไกล สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดยโสธร”, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๕๒), รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา.

^{๑๔๙} นวรัตน์ วงศ์โสภาน. “การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยในตนเองของ เด็กปฐมวัย โดยใช้แนวทางการบริหารจัดการในชั้นเรียนแบบร่วมมือกันสร้างวินัย: กรณีศึกษานักเรียนระดับอนุบาล ๒ โรงเรียนสันติธรรม

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างเป็นกรอบแนวคิด และใช้ในการจัดทำคำนิยามศัพท์ และการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ในครั้งนี้

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดังภาพที่ ๒.๑ แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การดำเนินการวิจัย
- ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมผู้เรียนเป็นตัวแปรต้นและคุณลักษณะผู้เรียนด้านจริยธรรมเป็นตัวแปรตาม

การดำเนินการวิจัยด้วยการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามในการสำรวจเพื่อจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่างจากประชากรผู้เรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยดำเนินการวิจัยระหว่าง เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๑ ถึงเดือน มกราคม ๒๕๖๒

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๘๕๔ รูป

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ขนาดของกลุ่ม

ตัวอย่างจำนวน ๓๕๔ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบง่าย โดยวิธีการเทียบสัดส่วน^๑ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาและจัดเก็บข้อมูลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย เป็นแบบสอบถามในการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย โดยการใช้เอกสารการจัดการเรียนรู้และแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนดโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายปิดจำแนกตามอายุระดับชั้นขนาดโรงเรียน จำนวน ๓ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๓๕ ข้อ โดยจำแนกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ๓) ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก

^๑พิชิต ฤทธิจรูญ, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: เข้าสอออฟเดอะมีส์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๙.

- ๓ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาแนวทางและข้อเสนอแนะอื่นๆ ھا แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้เลือกตอบโดยเสรี

๓.๓.๒ การทดสอบเครื่องมือ นำเครื่องมือแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ ๕ ท่าน และนำเครื่องมือแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขเมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทางความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการหาค่า IOC (Item - Objective Congruence Index)^๒ แล้วนำเครื่องมือแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปหาความเชื่อมั่นหรือทดสอบเครื่องมือ (Try Out) ของแบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน ๓๐ ชุด ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index :IOC) ให้ได้ค่าความสอดคล้องมากกว่า ๐.๐๕ ขึ้นไปทุกข้อ

การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) แก่นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสว่างสามัคคี จังหวัดอุดรธานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๓ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสังคมศาสตร์ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๔

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามกับผู้เรียนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ

๓.๓.๔ ประสานงานและเตรียมการวิจัย มีการกำหนดแนวทางการวิจัย การวางแผนการสำรวจและแผนการจัดเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย

^๒สมจิตร์ แก้วนาค, “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรม กองทัพอากาศ”, *ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๘.

^๓สิน พันธุ์พินิจ, *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงสถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเพื่อ
ประสานงานและขออนุญาตแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๔.๑ การดำเนินการวิจัย จัดการส่งแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลจาก
แหล่งข้อมูลตัวอย่างในสถานศึกษาที่สุ่มเลือกระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผล
วิเคราะห์ข้อมูลและรายงานวิจัย

๓.๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย
การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จากข้อมูลการสำรวจจาก
แบบสอบถามที่ประมวลผลแล้วมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นรายงานดังนี้

๓.๔.๓ วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการประมวลผลแบบสอบถามตาม
วัตถุประสงค์ว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมอยู่ในระดับใดเปรียบเทียบการจัดการ
เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในปัจจุบันพื้นฐานที่ต่างกันมีผลเป็นอย่างไรและข้อเสนอแนะ
ทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมเป็นอย่างไรแปลผลข้อมูลวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิธี
, ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard
Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test)
ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สาม
กลุ่มขึ้นไปเมื่อพบว่ามีผลแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการผลต่าง
นัยสำคัญน้อยที่สุด โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยที่ใช้แปลผลข้อ
คำถามที่ได้จากการประเมินผลมีดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐-๕.๐๐	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐-๔.๕๙	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐-๓.๕๙	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐-๒.๕๙	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๔๘

มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด^๔

๓.๔.๔ จัดทำรายงานผลการวิจัย ด้วยการนำข้อมูลที่ทำการวิเคราะห์จัดทำตารางค่าความถี่ (Frequency) ,ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไปเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมารายงานความเรียงทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบการรายงานวิจัย ๕ บท

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับกรวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือทางคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสังคมศาสตร์เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติดังนี้

๑. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ

$$\text{จำนวนประชากรของโรงเรียนต่างๆ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times ๑๐๐$$

๒. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาโดยหาค่าเฉลี่ย \bar{X} และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. เป็นรายด้านและรายข้อ

๓.สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ(F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด

^๔ กัลยา วาณิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย Arithmetic Mean. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๓.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อต่อไปนี้

๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ

๔.๔ ข้อเสนอแนะและแนวทาง

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ผู้วิจัยนำเสนอตามหัวข้อ ดังนี้

๔.๑.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
%	แทน	ค่าร้อยละ (Percentage)
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงความถี่แบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงความถี่แบบ F เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Same of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean of square)
df	แทน	ขั้นตอนของความอิสระ (Degree of freedom)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ ๑ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนร้อยละข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. ระดับชั้น		
๑.๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๑๒๕	๓๕.๓๐
๑.๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๑๑	๓๑.๔๐
๑.๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑๑๘	๓๓.๓๐
รวม	๓๕๔	๑๐๐
๒. ขนาดโรงเรียน		
๒.๑ โรงเรียนขนาดเล็ก	๑๑๓	๓๑.๙๐
๒.๒ โรงเรียนขนาดกลาง	๑๖๕	๔๖.๖๐
๒.๓ โรงเรียนขนาดใหญ่	๗๖	๒๑.๕๐
รวม	๓๕๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓๐ รองลงมาคือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔๐ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๐ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ขนาดเล็กจำนวน ๑๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๙๐ รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางจำนวน ๑๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๐ และโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน ๗๖ รูปคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๐ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักสูตรและสาระ

การเรียนรู้สังคมศึกษา ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ๓) ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยพิจารณาเป็นรายด้าน

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวม

ข้อที่	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑	ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	๔.๒๔	๐.๔๓	มาก
๒	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	๔.๐๖	๐.๕๓	มาก
๓	ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน	๔.๐๗	๐.๔๔	มาก
๔	ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	๔.๐๗	๐.๕๓	มาก
	ภาพรวม	๔.๑๑	๐.๓๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๑$, $S.D. = ๐.๓๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยมี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ($\bar{x} = ๔.๒๔$, $S.D. = ๐.๔๓$) ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = ๔.๐๗$, $S.D. = ๐.๔๔$) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{x} = ๔.๐๗$, $S.D. = ๐.๕๓$) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = ๔.๐๖$, $S.D. = ๐.๕๓$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อที่	ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	เนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต	๔.๓๘	๐.๗๘	มาก	๑
๒	เนื้อหาในรายวิชามีความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน	๔.๒๓	๐.๗๘	มาก	๓

ข้อที่	ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๓	รายวิชาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ	๔.๑๘	๐.๘๒	มาก	๗
๔	รายวิชาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน	๔.๑๙	๐.๘๕	มาก	๕
๕	รายวิชามีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	๔.๒๓	๐.๘๑	มาก	๔
๖	หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้	๔.๑๙	๐.๘๗	มาก	๖
๗	หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี	๔.๒๙	๐.๗๙	มาก	๒
	ภาพรวม	๔.๒๔	๐.๘๓	มาก	

จากตาราง ที่ ๔.๓ พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๒๔, S.D. = ๐.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุก ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ ๑ เนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต ($\bar{x} = ๔.๓๘, S.D. = ๐.๗๘$) รองลงมาคือ ข้อที่ ๗ หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ดี ($\bar{x} = ๔.๒๙, S.D. = ๐.๗๙$) และข้อที่ ๒ เนื้อหาในรายวิชามีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบัน ($\bar{x} = ๔.๒๓, S.D. = ๐.๗๘$) ตามลำดับส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๓ รายวิชาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ($\bar{x} = ๔.๑๘, S.D. = ๐.๘๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย **ด้านกิจกรรมการ เรียนรู้** โดยจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อที่	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ	๔.๑๑	๐.๙๓	มาก	๓
๒	นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบการ เรียนรู้เสมอ	๔.๒๒	๐.๘๖	มาก	๑
๓	นักเรียนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนการสอนตาม หลักสูตร	๔.๑๓	๐.๙๓	มาก	๒
๔	นักเรียนสามารถหาแหล่งข้อมูลด้วยวิธีที่หลากหลายได้	๔.๐๔	๐.๙๕	มาก	๔
๕	นักเรียนสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็น	๓.๘๖	๐.๙๔	มาก	๗

ข้อที่	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
	อย่างดี				
๖	กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนานและมีสาระ	๔.๐๓	๐.๙๓	มาก	๕
๗	กิจกรรมเข้ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๐๒	๐.๙๓	มาก	๖
	ภาพรวม	๔.๐๖	๐.๕๓	มาก	

จากตาราง ที่ ๔.๔ พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = ๔.๐๖, S.D. = ๐.๕๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ ๒ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบและการเรียนรู้เสมอ ($\bar{x} = ๔.๒๒, S.D. = ๐.๘๖$) รองลงมาคือข้อที่ ๓ นักเรียนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตร ($\bar{x} = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๙๓$) และข้อที่ ๑ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ ($\bar{x} = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๙๓$) ส่วนข้อที่น้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๕ นักเรียนสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๙๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน โดยจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อที่	ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นอย่างดี	๔.๑๔	๐.๘๙	มาก	๔
๒	ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายในเนื้อหาวิชา	๔.๒๑	๐.๘๖	มาก	๒
๓	ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	๔.๒๕	๐.๘๔	มาก	๑
๔	ผู้สอนมีความรอบรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการ อยู่เสมอ	๔.๐๖	๐.๙๘	มาก	๗
๕	ผู้สอนสามารถประยุกต์เหตุการณ์ปัจจุบันเข้ากับการเรียน การสอนได้เป็นอย่างดี	๔.๐๖	๐.๙๓	มาก	๘
๖	ผู้สอนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียน การสอนได้เป็นอย่างดี	๔.๑๔	๐.๙๒	มาก	๓
๗	ผู้สอนสามารถดึงเหตุการณ์ในอดีตหรือปัจจุบันมาเป็นสื่อ การสอนได้อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย	๔.๑๑	๐.๙๑	มาก	๕

ข้อที่	ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๘	มีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ชัดเจน	๔.๐๓	๐.๙๐	มาก	๑๐
๙	มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้คิดวิเคราะห์เสนอแนะ อยู่เสมอ	๔.๑๐	๐.๙๒	มาก	๖
๑๐	มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักศึกษาอย่างเหมาะสม	๔.๐๔	๐.๘๘	มาก	๙
๑๑	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง	๔.๐๑	๐.๙๐	มาก	๑๑
๑๒	ผู้สอนมีการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน	๓.๙๗	๐.๙๔	มาก	๑๒
๑๓	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้อย่างรอบคอบและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ	๓.๘๙	๐.๙๓	มาก	๑๔
๑๔	การจัดการเรียนการสอนมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี	๓.๙๔	๐.๙๓	มาก	๑๓
	ภาพรวม	๔.๐๗	๐.๔๔	มาก	

จากตาราง ที่ ๔.๕ พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๔๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ ๓ ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอนเป็นอย่างดี ($\bar{x} = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๘๔$) รองลงมา คือ ข้อที่ ๒ ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายในเนื้อหาสาระ ($\bar{x} = ๔.๒๑, S.D. = ๐.๘๖$) และข้อที่ ๖ ผู้สอนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ส่วนข้อที่น้อยที่สุด ($\bar{x} = ๔.๑๔, S.D. = ๐.๙๒$) ได้แก่ ข้อที่ ๑๓ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้อย่างรอบคอบและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ($\bar{x} = ๓.๘๙, S.D. = ๐.๙๓$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อที่	ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	ครูมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม	๓.๙๕	๐.๙๘	มาก	๗

ข้อที่	ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
	จริยธรรม				
๒	ครูมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๔.๐๕	๐.๘๙	มาก	๖
๓	ครูได้ทำตามแผนกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้	๔.๑๑	๐.๙๓	มาก	๒
๔	ครูมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังจากการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๔.๑๐	๐.๘๘	มาก	๓
๕	ครูมีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียนพร้อมกับประเมินหลังเรียน	๔.๐๗	๐.๙๔	มาก	๔
๖	ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๔.๑๖	๐.๘๘	มาก	๑
๗	ครูมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานทุกครั้ง	๔.๐๖	๐.๙๒	มาก	๕
	ภาพรวม	๔.๐๗	๐.๕๓	มาก	

จากตาราง ที่ ๔.๖ พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๕๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ข้อที่ ๖ ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{x} = ๔.๑๖, S.D. = ๐.๘๘$) รองลงมาคือข้อที่ ๓ ครูได้ทำตามแผนกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ ($\bar{x} = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๙๓$) และข้อที่ ๔ ครูมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังจากการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{x} = ๔.๑๐, S.D. = ๐.๘๘$) ส่วนข้อที่น้อยที่สุดคือข้อที่ ๑ ครูมีแบบประเมินผลการจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{x} = ๓.๙๕, S.D. = ๐.๙๘$) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจริยธรรม

ตอนที่ ๓ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้นและขนาดโรงเรียน โดยการทดสอบค่า t และค่า F วิเคราะห์เป็นรายด้านและโดยรวมทุกด้าน เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) ดังตารางที่ ๔.๗ - ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม	ระดับชั้น											
	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (n= ๑๒๕)			ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ (n= ๑๑๑)			ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (n= ๑๑๘)			รวม (n= ๓๕๔)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	๔.๓๑	.๔๒	มาก	๔.๒๕	.๔๔	มาก	๔.๑๗	.๔๓	มาก	๔.๒๔	.๔๓	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	๔.๐๗	.๕๗	มาก	๔.๐๙	.๕๒	มาก	๔.๐๑	.๕๑	มาก	๔.๐๖	.๕๓	มาก
ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน	๔.๑๐	.๔๓	มาก	๔.๐๖	.๔๖	มาก	๔.๐๕	.๔๓	มาก	๔.๐๗	.๔๕	มาก
ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	๔.๑๑	.๕๒	มาก	๔.๐๘	.๕๘	มาก	๔.๐๒	.๕๑	มาก	๔.๐๗	.๕๓	มาก
ภาพรวม	๔.๑๕	.๓๗	มาก	๔.๑๒	.๓๘	มาก	๔.๐๖	.๓๓	มาก	๔.๑๑	.๓๖	มาก

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม	ขนาดโรงเรียน											
	ขนาดเล็ก (n= ๑๑๓)			ขนาดกลาง (n= ๑๖๕)			ขนาดใหญ่ (n= ๗๖)			รวม (n= ๓๕๔)		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	๔.๑๘	.๔๒	มาก	๔.๓๑	.๔๖	มาก	๔.๑๘	.๓๘	มาก	๔.๒๔	.๔๓	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	๔.๐๖	.๕๓	มาก	๔.๐๖	.๕๙	มาก	๔.๐๕	.๓๙	มาก	๔.๐๖	.๕๓	มาก
ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน	๔.๐๗	.๓๘	มาก	๔.๑๒	.๔๙	มาก	๔.๐๕	๓.๙๕	.๓๗	๔.๐๗	.๔๔	มาก
ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	๔.๑๒	.๕๑	มาก	๔.๐๖	.๕๗	มาก	๔.๐๔	.๔๙	มาก	๔.๐๗	.๕๓	มาก
ภาพรวม	๔.๑๑	.๒๙	มาก	๔.๑๔	.๔๔	มาก	๔.๐๖	.๒๖	มาก	๔.๑๑	.๓๖	มาก

ตารางที่ ๔.๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น

การจัดการเรียนรู้ด้าน จริยธรรมของผู้เรียน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
ด้านหลักสูตรและสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๖	๒	.๕๘	๓.๑๖	๐.๐๔*
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๖๘	๓๕๑	.๑๘		
รวม		๖๕.๘๔	๓๕๓			
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.๓๕	๒	.๑๘	๐.๖๒	๐.๕๔
	ภายในกลุ่ม	๑๐๐.๐๔	๓๕๑	.๒๙		
รวม		๑๐๐.๓๙	๓๕๓			
ด้านสื่อการเรียนรู้และด้าน การจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	.๑๕	๒	.๐๘	๐.๔๐	๐.๖๗
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๔๒	๓๕๑	.๑๙		
รวม		๖๗.๕๗	๓๕๓			
ด้านการวัดและการ ประเมินผลการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.๔๖	๒	.๒๓	๐.๘๑	๐.๔๕
	ภายในกลุ่ม	๙๙.๘๔	๓๕๑	.๒๘		
รวม		๑๐๐.๓๐	๓๕๓			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.๔๓	๒	.๒๒	๑.๖๕	๐.๑๙
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๐๓	๓๕๑	.๑๓		
รวม		๔๖.๔๖	๓๕๓			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตาราง ที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเซฟเฟ (Scheffe's) ดังผลการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ตามตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น

ด้านหลักสูตรและ สาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา	\bar{x}	ระดับชั้น		
		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (n= ๑๒๕)	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ (n= ๑๑๑)	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (n= ๑๑๘)
ระดับชั้น		๔.๓๑	๔.๒๕	๔.๑๗
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๓๑	-	๐.๐๖	๐.๑๔*

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๔.๒๕	-	-	๐.๘๐
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๑๗	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตาราง ที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นน้อยกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ตามความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน

การจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมของผู้เรียน	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๐	๒	.๗๐	๓.๘๒	๐.๐๒*
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๔๔	๓๕๑	.๑๘		
รวม		๖๕.๘๔	๓๕๓			
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.๐๐๒	๒	.๐๐๑	๐.๐๐๓	๐.๙๙
	ภายในกลุ่ม	๑๐๐.๓๙	๓๕๑	.๒๙		
รวม		๑๐๐.๓๙	๓๕๓			
ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๒	๒	.๗๖	๔.๐๕	๐.๐๒*
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๐๕	๓๕๑	.๑๙		

รวม		๖๗.๕๗	๓๕๓			
ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.๓๔	๒	.๑๗	๐.๖๐	๐.๕๕
	ภายในกลุ่ม	๙๙.๙๕	๓๕๑	.๒๙		
รวม		๑๐๐.๓๐	๓๕๓			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.๓๔	๒	.๒๒	๑.๓๐	๐.๒๘
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๑๒	๓๕๑	.๑๓		
รวม		๔๖.๔๖	๓๕๓			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตาราง ที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's) ดังผลการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ตามตารางที่ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียนด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	\bar{x}	ขนาดโรงเรียน		
		ขนาดเล็ก (n= ๑๑๓)	ขนาดกลาง (n= ๑๖๕)	ขนาดใหญ่ (n= ๗๖)
ขนาดโรงเรียน		๔.๑๘	๔.๓๑	๔.๑๘
ขนาดเล็ก	๔.๑๘	-	-๐.๑๓	๐.๐๐*
ขนาดกลาง	๔.๓๑	-	-	๐.๑๒
ขนาดใหญ่	๔.๑๘	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตาราง ที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

ตาราง ๔.๑๒ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามขนาดโรงเรียนด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านสื่อการเรียนรู้และ ด้านการจัดการเรียน การสอน	\bar{x}	ขนาดโรงเรียน		
		ขนาดเล็ก (n= ๑๑๓)	ขนาดกลาง (n= ๑๖๕)	ขนาดใหญ่ (n= ๗๖)
ขนาดโรงเรียน		๔.๐๗	๔.๑๒	๓.๙๕
ขนาดเล็ก	๔.๐๗	-	-.๐๐๕	๐.๑๒
ขนาดกลาง	๔.๑๒	-	-	๐.๑๗*
ขนาดใหญ่	๓.๙๕	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตาราง ที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม น้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก

๔.๔ ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑. แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านหลักสูตรสาระสังคมศึกษา การจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและหลักสูตรต้องสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๒. แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนต้องมีความรู้ความสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี และจัดกิจกรรมให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓. แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดโต้อภิปรายซักถามและแสดงความคิดเห็น อยู่เสมอ และการจัดการเรียนการสอนต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและรับฟัง ข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี

๔. แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูควรมีแบบประเมินผลการจัด กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและครูมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” พบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาด้านจริยธรรม โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเริ่มตั้งแต่ นำ เนื้อหาไปอธิบายในการสอนประกอบเทคนิคการสอนตลอดถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับเนื้อหาโดยใช้สื่อการสอนที่ดีเหมาะสมกับความต้องการความสนใจของผู้เรียนประกอบ กับมีสภาพแวดล้อมการสอนที่เหมาะสม และในการสอนมีการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะๆ สะท้อนให้เห็นผลการเรียนด้านจริยธรรมในโรงเรียนได้ดีซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาเน้นการเป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรมจริยธรรม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับชั้นของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยส่วนมากอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๒๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓๐ รองลงมาคือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔๐ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๐ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ขนาดเล็กจำนวน ๑๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๙๐ รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางจำนวน ๑๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๐ และโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน ๗๖ รูปคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๐ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยมี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้าน

หลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา รองลงมา คือ ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ปรากฏดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต รองลงมาคือ หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี และ เนื้อหาในรายวิชามีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน ตามลำดับ ส่วนน้อยที่สุด คือ รายวิชาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๒.๒ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ มากที่สุด ได้แก่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบและการเรียนรู้เสมอ รองลงมาคือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตร และนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ ส่วนน้อยที่สุด ได้แก่ นักเรียนสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี ตามลำดับตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๒.๓ ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มากที่สุด ได้แก่ ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอนเป็นอย่างดี รองลงมาคือ ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายในเนื้อหาสาระ และผู้สอนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ส่วนน้อยที่สุด ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคิดได้อย่างมีอิสระซักถามและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ตามลำดับตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๒.๔ ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มากที่สุด ได้แก่ ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาคือ ครูได้ทำตามแผนกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ และครูมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังจากการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ส่วนข้อที่น้อยที่สุดคือครูมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามลำดับตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้นเรียนและขนาดโรงเรียน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance ANOVA) สรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๓.๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นน้อยกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านหลักสูตร และสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียน ขนาดเล็ก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๓.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นรายคู่ **ด้านสื่อการ เรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน** ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการ เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำนวน ๑ คู่ โรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นน้อยกว่าโรงเรียน ขนาดกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้แต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๔.๑ **ด้านหลักสูตรสาระสังคมศึกษา** การจัดการเรียนรู้ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาต้องมีความ เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและหลักสูตรต้องสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

๕.๑.๔.๒ **ด้านกิจกรรมการเรียนรู้** การจัดการเรียนรู้พัฒนา คุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนต้องมีความรู้ ความสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี และจัดกิจกรรมให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๕.๑.๔.๓ **ด้านสื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน** การ จัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรมีการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้อภิปรายซักถามและแสดง ความคิดเห็นอยู่เสมอ และการจัดการเรียนการสอนต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและ รับฟังข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี

๕.๑.๔.๔ ด้านการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนควรมีแบบประเมินผล การจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและโรงเรียนควรมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๕.๒.๑.๑ **ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา** พบว่า โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ เนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต รองลงมาคือ หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี และ เนื้อหาในรายวิชามีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ **นันทกาญจน์ รัตนวิจิตร** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้^๑ ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักการของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสาระของหลักสูตรการวัดและประเมินผลหลักสูตรส่วนการจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาใช้หลักการฝึกอบรมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานซึ่งเน้นการปฏิบัติระหว่างการปฏิบัติงานและ (๒) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาด้านผลผลิตครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ด้านผลลัพธ์ผู้สังคมศึกษามีพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่สุด .๐๑ สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของผู้เรียนจากครูสังคมศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรพบว่าหลังเรียน

^๑ นันทกาญจน์ รัตนวิจิตร, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้”, *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และผลการประเมินการใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

๕.๒.๑.๒ **ด้านกิจกรรมการเรียนรู้** พบว่า โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ได้แก่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบและการเรียนรู้เสมอ รองลงมาคือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตร และนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิวิมล รังคะภูติ ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอปากช่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔” ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยด้านการประเมินผลกิจกรรมพบว่าส่วนใหญ่มีการประเมินผลตลอดจนนำผลจากการประเมินมาใช้ในการพัฒนา^๒

๕.๒.๑.๓ **ด้านสื่อการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอน** พบว่า โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอนเป็นอย่างดี รองลงมา คือ ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายในเนื้อหาสาระ และผู้สอนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความเห็น **วิธีสอนแบบบรรยาย** ว่า^๓ พระพุทธเจ้าน่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วมาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันเพราะจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆได้ในการสอนแบบบรรยายในสาระพระพุทธศาสนานั้นผู้สอนควรเริ่มจากการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้กิจกรรมต่างๆเช่นถ้าจะสอนเกี่ยวกับหลักธรรมอาจให้นักเรียนร้องเพลงเกี่ยวกับหลักธรรมนั้นๆ หรือการสนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อจะโยงเข้าสู่หลักธรรมที่จะเรียนหรือการใช้สื่อประกอบ เช่น การฉายวีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับหลักธรรมที่จะเรียนเป็นต้นจากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นสอนโดยผู้สอนอธิบายหลักการหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนเช่นหลักการของหลักธรรมที่จะเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักธรรมนั้นๆ เสียก่อนจากนั้นอาจยกตัวอย่างประกอบหรือตั้งคำถามผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาเหตุผลจนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติต่อไปขั้นตอนต่อไป คือการสรุปเป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วเพื่อให้เกิดมโนคติที่ถูกต้อง

^๒ศศิวิมล รังคะภูติ, “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอปากช่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๒).

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๔, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

๕.๒.๑.๔ ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการวิเคราะห์มา ปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาคือ ครูได้ทำตามแผนกิจกรรมด้านการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ และครูมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังจากการ ดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ บลูม และคณะ (Bloom.et.at) แบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ดังนี้^๔

๑) ความรู้ (knowledge)	๒) ความเข้าใจ (comprehension)
๓) การนำไปใช้ (application)	๔) การวิเคราะห์ (analysis)
๕) การสังเคราะห์ (synthesis)	๖) การประเมิน (evaluation)

การวัดความรู้ความคิดตามแนวคิดของบลูม ดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวคิด เดิมซึ่งแนวคิดของบลูม ได้มีการปรับปรุงใหม่ในปี ๑๙๙๐ โดย แอนเดอร์สันและแครทวอล (Anderson and Krathwohl) โดยแบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ดังนี้^๕

๑) ความจำ (remembering)	๒) ความเข้าใจ (understanding)
๓) การประยุกต์ (applying)	๔) การวิเคราะห์ (analyzing)
๕) การประเมิน (evaluating)	๖) การสร้างสรรค์ (creating)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลวิจัยและจากทัศนคติ ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งสรุปประเด็นได้ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๑.๑ รายวิชาควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับ ความ ต้องการ และหลักสูตรต้องสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้เน้นสาระที่เป็นประโยชน์สามารถบูรณา การเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

^๔ Bloom, et al., **The Function of Executive**, (London: Oxford University Pres, 1956).

^๕ Anderson, L.W., & Krathwohl, D.R. **A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition**. (New York: Longman, 2001).

๕.๓.๑.๒ ควรมีองค์ความรู้ที่นักเรียนนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้ และควรจัดกิจกรรมให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เน้นสาระที่เป็นประโยชน์สามารถบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

๕.๓.๑.๓ ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้อภิปรายซักถามและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ และควรจัดการเรียนการสอนต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

๕.๓.๑.๔ ครูมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและครูมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๕.๓.๒.๑ โรงเรียนและครูมีเนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต และควรต้องมีการพัฒนาให้รายวิชาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

๕.๓.๒.๒ โรงเรียนและครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้เสมอ และนักเรียนต้องสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี

๕.๓.๒.๓ ครูผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่สอนเป็นอย่างดี และควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ชัดเจน

๕.๓.๒.๔ ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และครูมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๓.๑ ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมโดยใช้หลักไตรสิกขา ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย

๕.๓.๓.๒ ควรศึกษาปัญหาและเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมโดยใช้หลักไตรสิกขา

๕.๓.๓.๓ ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม โดยใช้หลักไตรสิกขา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารโรงเรียนครูและผู้ปกครองนักเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ:

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนรู้อะไรพระพุทธรูปศาสนากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๔.

_____ . คู่มือหลักสูตรพระพุทธรูปศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุงพ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

_____ . ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๕๖.

_____ . พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒. และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒.

_____ . หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

กัญญา ลินทร์ตันศิริกุลและโกศลมีคุณ. การประเมินผลและการวิจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในประมวลสาระชุดวิชาสารัตถะและวิทยวิธีทางวิชาสังคมศึกษาหน่วยที่ ๑๓. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕.

กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้ **SPSS for Windows** ในการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย Arithmetic Mean. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

กานดา พูนลาภทวี และวรรณดี แสงประทีปทอง. การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโครงการโรงเรียนปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน: ตัวอย่างประสบการณ์ที่คัดสรร. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๖.

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. **หลักการครองตน**. กรุงเทพมหานคร: สนุกอ่าน, ๒๕๔๑.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ฉลอง มาปรีดา. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.
- ไชยันต์ รัชชกุล. **ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษาในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษาหน่วยที่ ๔**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **จิตวิทยาและจิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์, ๒๕๔๓.
- ทิตนา แคมมณี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรินเพรสซิสเต็ม, ๒๕๔๓.
- ธีรรัตน์ กิจจักษ์. **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**. เพชรบุรี: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๒.
- นฤมล ตัญจสุทรเศรษฐ์. **แหล่งวิทยาการในชุมชนในเอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนหน่วยที่ ๑**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓.
- นवलเสน่ห์ วงศ์เชิดธรรม. **การวิจัยในชั้นเรียน. โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๙.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. **จริยธรรมธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยธรรมกับชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- บุญเลิศ ส่องสว่าง. **สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษาหน่วยที่ ๑๐**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.
- ประภาศรี สีหอำไพ. **อ่างในกรมวิชาการ. กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.
- ปราณี สังขะตวรรรณ และสิริวรรณ ศรีพหล. **การออกแบบหลักสูตรในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีการสอนหน่วยที่ ๒**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.
- ปราณี วิธูวานิชย์. **จริยธรรมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.
- พนัส หันนาคินทร์. **การบริหารบุคคลในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
การศาสนากรมวิชาการ, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธวิธีการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิกจำกัด,
๒๕๔๔.

_____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ชำระเพิ่มเติมช่วงที่ ๑/ยุค**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔.

_____. **พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสำนักที่ปรึกษา
กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖.

พัฒนาข้าราชการพลเรือน. สถาบัน. **คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร**. เอกสารประกอบการ
บรรยาย. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๒. หน้า ๕.

พิชิต ฤทธิจรรย์. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: แฮ็สออฟเดออร์มีส์.
๒๕๔๔. หน้า ๑๙๙.

พิสิษฐ์ ศิริรักษ์. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาวิชาการ, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. **แนะแนวจริยธรรมร่วมสมัยชุดที่ ๓ จุดหมายปลายทางและตัวแท้ของจริยธรรม**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงตะวัน, ๒๕๕๓.

_____. **พุทธิกจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๖.

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร. **ศิลปวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ว่างอักษร, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บริษัทพิมพ์สวายจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๔๗.

ไพฑูริย์ สีนลรัตน์. **อ้างอิงในรุ่งธรรม ศุภธรรมรักษ์. สันติศึกษากับสันติภาพในเอกสารการสอนชุด
วิชาสันติศึกษาหน่วยที่ ๑**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ เอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๔.

ศักดิ์ชัย นิรัญทิว. **รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

รุ่งนภา นุตราวังศ์. **การออกแบบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในประมวลสาระชุด
วิชาสัมมนาหลักสูตรและการสอน**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
, ๒๕๔๙.

ลิขิต ธีรเวคิน. **คนไทยในอุดมคติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘.

วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ทองกาว, ๒๕๔๑.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

วิฑูรย์ ชัตติยะมานะ. **เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู**. สงขลา: ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙.

วีรยุทธ วิเชียร. **ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ภาค ๒ ระบบการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักพิมพ์กราฟิกอาร์ต, ๒๕๒๖.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๖.

สมชาย เขียวสด. **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา**. เอกสารประกอบการบรรยาย. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๔๔. หน้า ๖.

สมเด็จ สีแสง. **คู่มือการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย, ๒๕๔๔.

สาโรช บัวศรี. **วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ภาค ๒ ระบบการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๖.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาองค์การมหาชน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาองค์การมหาชน, ๒๕๔๗.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๙.

สินพันธุ์ พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๔๗.

สุขพัชรา ชัมเจริญ. **การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๕๔.

สุจิตรา หังสพฤกษ์. **การวัดประเมินและวิจัยทางสังคมศึกษาในประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ ๔**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. **จริยธรรมทางวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า, ๒๕๔๒.

สุนน อมรวินวัฒน์. **การพัฒนาการเรียนรู้อตามแนวพุทธศาสตร์ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์** โครงการกิตติเมธีสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒.

_____ .การประยุกต์พุทธวิธีการสอนในหนังสือจุดเสริมประสิทธิภาพเทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๘.

_____ .พุทธวิธีการสอนเอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๓.

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. **วิธีการจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ภาคพิมพ์, ๒๕๔๖.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

จิรฐา จรวงษ์. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเรื่องกลยุทธ์การสอนทักษะการคิดสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา”. **ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๖.

จุฑาธิป เปี่ยมประถม. “จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **ปริญญาานิพนธ์การบริหารการศึกษาดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.

ชุมศรี ไพบูลย์กุลกร. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมครูเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช”. **ภาคนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙.

ติ๊กมพร สุภาพ. “การวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์และการพัฒนาหลักสูตร.** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

นัทกาญจน์ รัตนวิจิตร. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๕.

พระครูประโชติจันทวิมล (นาม จนทโชโต). “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวังนนทบุรีอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระยาอนุমানราชธน. อ่างในชูศรีศิริโคจน์สถิต. “การสร้างแบบวัดจริยธรรมการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔.

เพ็ญแข ประจันปัจฉิม และคณะ. “การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม: แนวทางและการปฏิบัติ. **รายงานการวิจัยเรื่อง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

ศศิวิมล รังคะภูติ. “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนขยายโอกาสอำเภอปากช่องสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๒.

สมจิตร แก้วนาค. “การพัฒนาและศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการประกันคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมกองทัพอากาศ”. **ปริญญาานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑.

สุรกานต์ จังหาร. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม”. **ภาคินิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

แสงอุษา แสนสวย. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ”. **ภาคินิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙.

อดุลย์ เจียกุลธร. “การพัฒนาหลักสูตรการอบรมครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง”. **ภาคินิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๙.

(๓) รายงานวิจัย:

สิริวรรณ ศรีพหล. “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เรื่องการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.

_____ . “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับสถานศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕

_____ . “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.

- _____ .“การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาในสถานศึกษา”. **รายงานการวิจัย**. โครงการบริการวิชาการแก่สังคม: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.
- _____ . “การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียน ขยายโอกาส”, **รายงานการวิจัย** ,มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓

(๔) บทความ:

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “ความคิดเห็นเรื่องวิธีการเรียนรู้ของคนไทย”, เอกสารประกอบการ ประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของคนไทย, (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕.)
- เกศินี วุฒินวงศ์. “การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมในรายวิชาศึกษาทั่วไป” บทความวิจัย, วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ,(๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐): ๑๙-๓๐
- ขจิต ฝอยทอง และ กาญจนา ทองอินทร์. “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช”. **วารสารวิชาการ**. ๖ -๘ สิงหาคม ๒๕๔๖: ๕๘-๖๒.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. “แนวความคิดปรับปรุงหลักสูตรเกษตรศาสตร์และคหกรรมศาสตร์เพื่อการ ทำงาน”. **วารสารมิตรครู**. ๔-๕(๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒): ๕.
- ประภิต วิทยสัมพันธ์** , “รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”,บทความวิจัย, วารสารช่อพะยอม(คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑): ๒๒๕-๒๓๖
- วิริยา ท้าววัฒนะ, “การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร”, บทความวิจัย วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, (๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙): ๒๒๕-๒๒๙
- สุธัญญา วรรณพินิจ, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม คุณธรรมจริยธรรม ด้านระเบียบวินัยและความ รับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, บทความวิจัยวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, (๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๗๗-๑๘๗
- สุพล วังสินธ์. “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม”. **สารพัฒนาหลักสูตร**. ๑๑๖ ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๓๔: ๑๙.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. “สวนทางนิพพาน”. **หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ**. ฉบับวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๐: ๑๔.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

Anderson. L. W. & Krathwohl. D. R. **A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition.** New York: Longman, 2001.

Banks. J. A. **Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching (5th ed.).** Boston: Allyn and Bacon, 2006.

Bloom. et al. **The Function of Executive.** London: Oxford University Press, 1956.

Brown. Roger. **Social Psychology.** New York: Free Press, 1965.

Good C. V. **Dictionary of Education.** 3rd ed. New York: McGraw-Hill, 1959.

Griffin. R. W. & Ebert. R. J. **Business.** 5th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1999.

Kohlberg. L. **Development of moral character and moral ideology in moral reasoning. Review of child development research.** Hartford: Connecticut Printers, 1984.

Longman Dictionary of Contemporary English. Burnt Mill: Pitman, 1984.

Mescon. M. H., Bovee L. & Thill. J. V. **Business Today.** 9th ed. New Jersey: Prentice-Hall, 1999.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน
จริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ๒. เพื่อศึกษา
เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอ
เมือง จังหวัดหนองคาย ๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม
ในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระ
ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการ
เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย ดังนี้

๑) หลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ๒) กิจกรรมการเรียนรู้

๓) สื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ๔) การวัดประเมินผลการเรียนรู้

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

แบบสอบถามในแต่ละตอน จะมีคำชี้แจง ขั้นตอนนั้นๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามจะได้ทราบว่าต้องทำอะไรบ้าง อย่างไรบ้าง เพื่อให้การตอบเป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์กรุณาอ่านคำชี้แจงก่อนแล้วจึงตอบแบบสอบถามและขอได้โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงทุกตอนทุกข้อเพื่อความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามข้อมูลจะเก็บไว้เป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้นไม่มีส่วนใดที่เกี่ยวข้องหรือจะมีผลกระทบต่อท่าน

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามชุดนี้ทุกข้อตามความเป็นจริงทั้งนี้ คำตอบของท่านจะเป็นข้อมูลเชิงสถิติและจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยสืบต่อไป

พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย (✓) หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. ปัจจัยพื้นฐาน

() พระภิกษุ	() สามเณร
() อายุระหว่าง ๑๐ - ๑๒ ปี	() อายุระหว่าง ๑๓ - ๑๕ ปี
() อายุระหว่าง ๑๖ - ๑๘ ปี	() อายุระหว่าง ๑๙ ปี ขึ้นไป

๒. ระดับชั้น

() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓	() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๓. ขนาดโรงเรียน

() โรงเรียนขนาดเล็ก (คือจำนวนต่ำกว่า ๑๒๐ รูป)
() โรงเรียนขนาดกลาง (คือจำนวนต่ำกว่า ๑๒๐ - ๓๐๐ รูป)
() โรงเรียนขนาดใหญ่ (คือจำนวนเกิน ๓๐๐ รูป ขึ้นไป)

ตอนที่ ๒ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดังนี้

- ๑) หลักสูตรสาระสังคมศึกษา ๒) กิจกรรมการเรียนรู้
๓) สื่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ๔) การวัดและการประเมินผลการ

เรียนรู้

ข้อ	รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น								
		๕	๔	๓	๒	๑				
๑) ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา										
๑	เนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต									
๒	เนื้อหาในรายวิชามีความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน									
๓	รายวิชาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ									
๔	รายวิชาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน									
๕	รายวิชามีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน									
๖	หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้									
๗	หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี									
๒) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้										
๘	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ									
๙	นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้เสมอ									
๑๐	นักเรียนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตร									
๑๑	นักเรียนสามารถหาแหล่งข้อมูลด้วยวิธีที่หลากหลายได้									
๑๒	นักเรียนสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี									
๑๓	กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนานและมีสาระ									
๑๔	กิจกรรมเข้ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้									
๓) ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน										
๑๕	ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นอย่างดี									
๑๖	ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายในเนื้อหาวิชา									
๑๗	ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่สอนเป็นอย่างดี									
๑๘	ผู้สอนมีความรอบรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการอยู่เสมอ									
๑๙	ผู้สอนสามารถประยุกต์เหตุการณ์ปัจจุบันเข้ากับการ									

ข้อ	รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	เรียนการสอนได้เป็นอย่างดี					
๒๐	ผู้สอนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี					
๒๑	ผู้สอนสามารถดึงเหตุการณ์ในอดีตหรือปัจจุบันมาเป็นสื่อการสอนได้อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย					
๒๒	มีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ชัดเจน					
๒๓	มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้คิดวิเคราะห์เสนอแนะ อยู่เสมอ					
๒๔	มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม					
๒๕	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง					
๒๖	ผู้สอนมีการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน					
๒๗	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ					
๒๘	การจัดการเรียนการสอนมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี					
๔) ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้						
๒๙	ครูมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม					
๓๐	ครูมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม					
๓๑	ครูได้ทำตามแผนกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้					
๓๒	ครูมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังจากการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม					
๓๓	ครูมีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียนพร้อมกับประเมินหลังเรียน					
๓๔	ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการวิเคราะห์มาปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม					
๓๕	ครูมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดตามกิจกรรมที่กำหนดไว้					

ข้อ	รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	ในแผนปฏิบัติงานทุกครั้ง					

ตอนที่ ๓ ปัญหาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑. ปัญหาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ด้านหลักสูตรสาระสังคมศึกษา

.....

.....

.....

.....

๒. ปัญหาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

๓. ปัญหาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ด้านสื่อและการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

๔. ปัญหาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนรู้ด้านการวัดและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณสำหรับการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ข.
รายนามผู้เชี่ยวชาญ
และหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย

ที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	วุฒิการศึกษา
๑.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเดช นามเกต	พธ.ด.(พระพุทธศาสนา) ค.ม.(การบริหารการศึกษา) พธ.บ.(สังคมศึกษา)
๒.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริย์ธัช เลิศรวมโชค	Ph.D.(Political Science) รป.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์)

๓. ดร.สาคร มหาหิงค์
- นท.บ.(นิเทศศาสตร์)
ค.ด. (การบริหารจัดการศึกษา
M.Ed. (Ed Ad)
ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ)
กศ.บ. (สังคมศึกษา)
๔. ดร.สมควร นามสีฐาน
- ปร.ด. (พัฒนาสังคม)
ศศ.ม.(สังคมวิทยาการพัฒนา)
พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
เปรียญธรรม ๖ ประโยค
๕. ดร.คิต วรณดี
- Ph.D.(Sociology)
M.A.(Sociology)
พธ.บ.(ศาสนา)
เปรียญธรรม ๕ ประโยค

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สมเดช นามเกต

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน/เจริญพร *วศ. ดร. อธิวัฒน์ เลิศรวมโชค.*

ด้วย พระมหาอำพล ชัยสารี รหัสประจำตัว ๒๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ผศ.ดร.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๓๘ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สาคร มหาหิงค์

ด้วย พระมหาอำพล ชัยสารี รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬา
ลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาการเรียนรู้ด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ผศ.ดร.
วิทยา ทองดี และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น โทร. ๐๙๒-๕๕๒-๖๔๒๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/ว ๗๘ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สมควร นามสีฐาน

ด้วย พระมหาอำพล ชัยสารี รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬา
ภรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนามีเรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมี ผศ.ดร.
วิทยา ทองดี และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบ
เครื่องมือวิจัย ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ใน
การช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ค.
พิมพ์ชื่อภาคผนวก

	โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๑	๒	๓	๔	๕			
ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพส่วนตัวผู้ตอบ									
แบบสอบถาม									
๑	ปัจจัยพื้นฐาน () พระภิกษุ () สามเณร () อายุระหว่าง ๑๐ - ๑๒ ปี () อายุระหว่าง ๑๓ - ๑๕ ปี () อายุระหว่าง ๑๖ - ๑๘ ปี () อายุระหว่าง ๑๙ ปี ขึ้นไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒	ระดับชั้น () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ () ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	ขนาดโรงเรียน () โรงเรียนขนาดเล็ก (คือจำนวนต่ำกว่า ๑๒๐ รูป) () โรงเรียนขนาดกลาง (คือจำนวนต่ำกว่า ๑๒๐ - ๓๐๐ รูป) () โรงเรียนขนาดใหญ่ (คือจำนวนเกิน ๓๐๐ รูป ขึ้นไป)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้าน จริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
ด้านหลักสูตรและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา									
๑	เนื้อหาในรายวิชาเหมาะสมกับจำนวน หน่วยกิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

๒	เนื้อหาในรายวิชามีความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓	รายวิชาเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔	รายวิชาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕	รายวิชามีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๑	๐	๑	๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๖	หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับท้องถิ่นได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๗	หลักสูตรสามารถบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้									
๘	นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๙	นักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบการเรียนรู้เสมอ	๑	๐	๑	๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๐	นักเรียนมีส่วนร่วมในการบูรณาการการเรียนการสอนตามหลักสูตร	๑	๐	๑	๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๑	นักเรียนสามารถหาแหล่งข้อมูลด้วยวิธีที่หลากหลายได้	๑	๐	๑	๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๒	นักเรียนสามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆมาประยุกต์ได้เป็นอย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๓	กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกสนานและมีสาระ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๔	กิจกรรมเข้ากับโลกสมัยใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการจัดการเรียนการสอน									
๑๕	ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้ามาเป็นอย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๖	ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจภายในเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๗	ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

๑๘	ผู้สอนมีความรอบรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑๙	ผู้สอนสามารถประยุกต์เหตุการณ์ปัจจุบันเข้ากับการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๐	ผู้สอนได้นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๑	ผู้สอนสามารถดึงเหตุการณ์ในอดีตหรือปัจจุบันมาเป็นสื่อการสอนได้อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๒	มีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๓	มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้คิดวิเคราะห์เสนอแนะ อยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๔	มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ นักศึกษาอย่างเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๕	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๖	ผู้สอนมีการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๗	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้อภิปรายซักถามและแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒๘	การจัดการเรียนการสอนมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้									
๒๙	ครูมีแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓๐	ครูมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๑	ครูได้ทำตามแผนกิจกรรมด้านการส่งเสริม	-๑	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

	คุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้								
๓๒	ครูมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังจากการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๓	ครูมีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชั้น เรียนพร้อมกับประเมินหลังเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓๔	ครูมีการวิเคราะห์และนำผลจากการ วิเคราะห์มาปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม	๐	๑	๑	๐	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๕	ครูมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดตาม กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานทุก ครั้ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม เพื่อทดลองเครื่องมือวิจัยและค่าความ
เชื่อมั่นจากการทดลองเครื่องมือ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสว่างสามัคคี จังหวัดอุดรธานี (นายสมนต์ ไรยาประเสริฐ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระมหาอำพล ชัยสารี รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑๑ นิสิตหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การจัดการ
เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรม ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
โดยมี ผศ.ดร.วิทยา ทองดี และ ผศ.ดร.ประยูร แสงใส เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้หน่วยงานวิจัยของนิสิตส่วนนี้ออกวางความแพร่หลายวิจัยแบบเป็นไปโดย

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try Out)
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสว่างสามัคคี จังหวัดอุดรธานี (ห้องเรียนวัดไชยาประดิษฐ์)

ตาราง ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
๑	๐.๔๘	๒๑	๐.๔๗
๒	๐.๖๖	๒๒	๐.๕๒
๓	๐.๖๑	๒๓	๐.๓๕
๔	๐.๖๒	๒๔	๐.๖๐
๕	๐.๕๗	๒๕	๐.๕๐
๖	๐.๗๐	๒๖	๐.๕๘
๗	๐.๓๙	๒๗	๐.๔๗

๘	๐.๖๖	๒๘	๐.๔๙
๙	๐.๗๐	๒๙	๐.๔๐
๑๐	๐.๖๒	๓๐	๐.๓๓
๑๑	๐.๕๑	๓๑	๐.๗๓
๑๒	๐.๕๖	๓๒	๐.๖๐
๑๓	๐.๔๓	๓๓	๐.๖๐
๑๔	๐.๕๒	๓๔	๐.๗๔
๑๕	๐.๕๙	๓๕	๐.๗๒
๑๖	๐.๕๒		
๑๗	๐.๖๔		
๑๘	๐.๖๕		
๑๙	๐.๖๖		
๒๐	๐.๖๕		

มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง ๐.๓๓- ๐.๗๔

ค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๔๔

ภาคผนวก จ
หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามจริง เพื่อทำการวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘.๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น จ.ขอนแก่น
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาอำพล ธนปญโญ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้
ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน
สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘.๑

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียน **ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุกุดเหล็ก**
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาอำพล ธนปญโญ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้
ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน
สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
ดังนี้ ๑) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ๒) ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
เพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้อย่างถูกต้อง โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘.๑

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียน

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโคกเคียวเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาอำพล ธนปญโญ รักษาราชการแทนอธิการบดี ๒๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำการศึกษาวិทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ ๑) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ๒) ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้อย่างเป็นทางการ โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น โดยไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘.๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียน *ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโพธิ์สามสาร*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาอำพล ธนปญโญ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ ๑) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ๒) ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น โดยไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘.๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาอำพล ธนปญโญ รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้
 ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน
 สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม
 แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
 ดังนี้ ๑) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ๒) ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา
 เพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัย
 เท่านั้น โดยไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
 ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑/ว ๗๘.๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดบ้านฆอนเอยยา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาอำพล ธนปญโญ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๕๒๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจริยธรรมในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้ ๑) ผศ.ดร.วิทยา ทองดี ๒) ผศ.ดร.ประยูร แสงใส

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตมีคุณภาพด้านวิชาการและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จึงเรียนมา เพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัย เท่านั้น โดยไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	:	พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)		
วัน เดือน ปีเกิด	:	๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๕		
ภูมิลำเนาที่เกิด	:	บ้านเลขที่ ๗๒ หมู่ ๒ บ้านเม็ก ตำบลวัดธาตุ อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน		
การศึกษา	:	พ.ศ. ๒๕๔๗	ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓	
			พ.ศ. ๒๕๕๐	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
			พ.ศ. ๒๕๕๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
			พ.ศ. ๒๕๕๑	นักธรรมชั้นเอก
			พ.ศ. ๒๕๕๔	เปรียญธรรม ๓
		ประโยค		
			พ.ศ. ๒๕๖๐	ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สังคมศึกษา (เกียรตินิยมอันดับที่ ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จังหวัดหนองคาย
ประสบการณ์การทำงาน	:	วัดจำปาทอง บ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๑๐		
		๐๘๖ ๔๕๑ ๘๙๕๙		
ผลงานทางวิชาการ	:			
ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)	:			
อุปสมบท	:	๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ณ พัทธสีมาวัดจำปาทอง		
สังกัด	:			
ตำแหน่ง	:	เลขานุการเจ้าคณะตำบลกองนาง เขต ๒ ,ครูภาษาบาลี โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดหนองคาย		
ปีที่เข้าศึกษา	:	ปีการศึกษา		
ปีที่สำเร็จการศึกษา	:	ปีการศึกษา		
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดจำปาทอง บ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๑๐		